વ્યાસ વલ્લભરામના શીષ્યકૃત

અથ શ્રી

પાંડવાશ્વમેધ.

રચનાર.

વ્યાસ દુરગાશંકર આદીતરામ

મુકામ. નાર.

છાપી પ્રસિદ્ધ કર્તા

બુકસેલર સાકરલાલ બુલાખીદાસ

ઠે. રીચીરોડ બાલાહનુમાન—અમદાવાદ.

(સર્વ હક્ક સ્વાધીન રાખ્યા છે.)

આવૃત્તી ૧ લી. પ્રત ૨૦૦૦.

અમદાવાદ—શાહપુર વનમાળી વાંકાની પોળમાં પટેલ હરિભાઇ
દલપતરામે પોતાના "ગ્રન્થોદય" પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં છાપ્યો.

સંવત. ૧૯૮૦ સને. ૧૯૨૪

કીંમત રૂ. ૦—૮—૦

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગૂજરાતી કૉપીરાઈટ સંગ્રહ
૧૧૫૮૩

गूजरात विद्यापीठ ग्रंथालय
[गुजराती कॉपीराइट विभाग]
अनुक्रमांक 11583 . वर्गांक
पुस्तकनुं नाम પાંડવાશ્વમેધ
विषय

પાંડવાશ્વમેધ.

॥ શ્રી ગણેશાય નમઃ ॥ અથ અશ્વમેધ પર્વ પ્રારંભ્યતે ॥ ॥ રાગ સામેરી ॥ શંભુ સુત ગુરૂ સરસ્વતી તેને પુજી લાગું પાય; ઇષ્ટદેવ ઇશ્વરને ભજતા પ્રાશ્ચીત સર્વે જાય. ૧ અશ્વમેધની કથા વખાણું પાવન પુન્ય પવીત્ર; સાંભળતાં સુખ પામે પ્રાણી પાંડવનું ચરીત્ર. ૨ વૈશમપાયન મુનીવર કેહે તું સુણ જનમેજયરાય; વાજીમેધ સુણ્યાથી કોટીક હત્યાઓ પળાય. ૩ જય મુનિને ભારદ્વાજે તો પ્રશ્ન પુછીયું એક; યુધિષ્ટીરે યજ્ઞ કર્યો કયમ તેનો કહો વીવેક. ૪ ત્યારે જય મુની રાજી થઇને બોલ્યા તેણે ઠાર; ભારદ્વાજને કેવા લાગ્યા યજ્ઞ કથા વીસ્તાર. ૫ પાંડવ ગાદી ઉપર બેઠા વળતી વીત્યો માસ; એટલે યુદ્ધની વાત સાંભરી ધર્મ થયા ઉદાસ. ૬ એવામાં ત્યાં વ્યાસ પધાર્યા જ્ઞાની એ કહેવાય; તેને જોઇ યુધિષ્ટીર હરખ્યા પુજી લાગ્યા પાય. ૭ પછી ભુપતી કે ભલે પધાર્યા વ્યાસ તમે નીરવાણ; ઇશ્વર કેરા અંશ તમે છો શાસ્ત્ર સકળના જાણ. ૮ કુળનો નાશ કર્યો મેં મુનીવર ગુરૂ માર્યા નીરધાર, તે પાપે હું વીકળ થયો છું શાન્તિ વળે નહી સાર. ૯ માટે ખેદ મટે એવો કંઇ બતલાવો ઉપાય; જે તે રીતે શાંન્તિ ઉપજે પ્રાશ્ચીત સર્વ પળાય. ૧૦ એવું સુણી વ્યાસ કહે હયમેધ કરો આવાર; તેણે કરીને શ્રાન્તિ થાશે મોક્ષ પમાશો સાર. ૧૧ ત્યારે ધર્મ કુંવર તો કહે છે સાંભળોને રૂષીરાય; અશ્વમેધમાં શુંશું જોઇએ તેનો કહો મહીમાય. ૧૨ વ્યાસ કહે એ યજ્ઞ કર્યો તો મરૂતે ભુપાળ; સો સો મણ સોનું આપ્યુંતું બ્રાહ્મણને તે કાળ. ૧૩ દ્વાજથી ઉચકાયું નહીં તેતો પડયું મુકયું સાર; હજુ સુધી હીમાલયમાં તે પડયું રહ્યું નીરધાર. ૧૪ વરૂણ વીશે તો બ્રાહ્મણ જોઇએ નીશ્ચે વીશ હજાર; તેને કેટલી દક્ષણા દેવી તેનો સુણ વીસ્તાર. ૧૫ સો મણ કુંદન સોનું ને વળી સો વીઘાં વસુધાય; સહસ્ત્ર ગાયને ગામ એક ત્યમ અશ્વ એહ કહેવાય. ૧૬ બાજઠ લોટા આસન દીવી ગૌમુખી શણગાર; એવી રીતે અકેકાને આપવું તેણે ઠાર. ૧૭ હયતો પાંચ કલ્યાણી જોઇએ સ્વેત શરીરે હોય; પીત પીછડું નીલભાળને રક્તાવર્ણ મહી સોય. ૧૮ સ્યામ કર્ણને ખોડ વીનાનો તેતો શ્રેષ્ટ

કહેવાય; એક વરસ તેને પાળીને પછી મુકવો કરવાય. ૧૯ સુવર્ણપુત્ર તેને શીર બાંધવું લખવું તેમાં સારઃ બ આ હોતો અશ્વ બાંધજો ક્ષત્રીના કુમાર. ૨૦ ચૈત્ર શુદી પુનમને દીવસે છોડવો તે કેકાંણ; તેના રક્ષણ માટે યોદ્ધા મોકલવા નીરવાણ. ૨૧ મારગમાં મળમુત્ર કરે જાય જ્યાં જ્યાં એ તોખાર; ત્યાં ત્યાં હોમ કરી જમાડવા બ્રાહ્મણ એક હજાર. ૨૨ એવું સાંભળી ધર્મ બોલીયા અશ્વ હશે એ ક્યાંય; તેનો વ્યાસ તમે બતલાવો દુત મોકલું ત્યાંય. ૨૩ ત્યારે મુની કેહે વાજી એ છે ભદ્રાવતીપુર માંય; યૌવનાશ્વ નામે ત્યાં નૃપતિ તેણે આણ્યો ત્યાંય. ૨૪ એ રાજાને પુત્ર એક છે સુબળ નામે સાર; તેતો હય માગ્યો નહી આપે બળવંતો અપાર. ૨૫ તે માટે તેડાવો તમે પ્રથમ જાદવરાય; તેની કૃપાએ કરીને મહત કામ આ થાય. ૨૬ એવું કહીને વ્યાસ પધાર્યા સુણ જનમેજયરાય; ત્યાર પછી ધર્મે સંભારયા કૃષ્ણચંદ્ર મહાકાય. ૨૭ તે વેળા ત્રીકમજી આવ્યા અરજી સુણી તે દીશ; તેને દેખી યુધીષ્ટીરે નામ્યું નીશ્ચે શીશ. ૨૮ વિશ્વંભર કહેવાને લાગ્યા વળતિ તેણે ઠાર; આજ ઉદાશી કેમ થયા છો પાંડુના કુંમાર. ૨૯ ત્યારે કુંતાસુત કહે કરવો અસ્વમેધ મહારાજ; તે કારણ ચીંતાપ્રગટી છે સત્ય કહું છું આજ. ૩૦ ભદ્રાવતીથી અશ્વ લાવવો જીતી તે ભુપાળ; તે માટે હું કોને મોકલું બતલાવો દયાળ. ૩૧ સાંભળીને શ્રી કૃષ્ણ બોલીયા પ્રસંન થઇ તે ઠાર; હય લેવાને માટે મોકલો ભીમને કર્ણ કુમાર. ૩૨ તેની જોડે ગટોરગચ્છના સુતને કરો આજ્ઞાય; તેથી કામ થશે આ વખતે હય નિશ્ચે પમાય ૩૩ એવું કહી એક દિન રહીને ચાલ્યા વિશ્વાધારઃ દ્વારામતિમાં આવ્યા તેતો ભુવનતણા કીરતાર. ૩૪ તે પુઠે ભુપે બોલાવ્યો ભીમસેનને પાસ; મેઘવરણ ને વ્રશકેતુ વળી તેડયા તેહ પ્રકાશ. ૩૫ તે ત્રણેને હય આણવાની આપી ત્યાં આજ્ઞાય; એટલે તે તતખર થઇ ચાલ્યા સેના લેઈ તદાય. ૩૬ થોડી મુદતમાં આવ્યા તેતો ભદ્રાવતિમાં સારઃ ભાગોળે ઉભા રહીને પછી કરતા મન વિચાર. ૩૭ ॥ વલણ ॥ એટલે પાવા આવીયા અશ્વને રક્ષક જંનરેઃ દુરગો કહે ત્યારે કરી માયા રાક્ષસી તંનરેરેરે. ઇતી શ્રીપાંડવ ચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વીરચીતે મહાભારથાંતર ગત અશ્વમેધપર્વણી વ્યાસેન ધર્મસ્ય યજ્ઞો પ્રદેશ કતો નામ પ્રથમો અધ્યાયઃ ॥ ૧ ॥

કડવું ૨ જું.

॥ રાગ મારૂ ॥ બોલ્યા વૈશમપાયન વચંન, સુણો સત્યવાદી નૃપ તંન; મેઘવર્ણુ કરી ત્યાંનો માયા, ચારે દીશા કેરા વાયુ વાયા. ૧ થયો વંટોળીઓ દુખદાઇ, રખવાળની આંખો પુરાઇ; ત્યારે અસ્વને ઉપાડી લીધો. વ્રક્ષ ઝાડીમાં સંતાડી દીધો. ૨ થયો પ્રકાશ વળતિ જ્યારે, સુજ્યું તે સમે સર્વને ત્યારે; અશ્વ દીઠા નહીં તેણે ઠાર, ત્યારે સેવક કંપ્યા અપાર. ૩ કહી રાજાને આવીને વાત, અશ્વ ખોવાયા કેરી સાક્ષાત; કોઇ દેશના ક્ષત્રી કુમાર, આવ્યા ત્રણ જણા આણે ઠાર. ૪ તસ્કર જેવાં છે તેનાં આચર્ણ, તેણે નિશ્ચે કર્યો અશ્વ હર્ણ; એવી વાત સુણી જેહ વારે, યૌવનાશ્વ કોપે ચઢયા ત્યારે. ૫ આપી સૈન્યાને આજ્ઞા તે વાર, થયા લડવાને માટે તૈયાર; સુબળસેન તે રાયનો તંન, ચઢયા સંગ્રામે હરખીને મન. ૬ ગાજે દુંદુભી ગોમુખ ત્યાંય, અશ્વ પિછળે ફોજની માંય; સોર સૈન્યમાં સબળો થાય, શંખ નાદનો શબ્દ પુરાય. ૭ મોટા મહઝર ચાલે તે માંય, રથ પાલખીઓ શોભે ત્યાંય; દળ વાદળ પ્રગટયું પુર જાણે શ્રષ્ટી થશે ચકચુર. ૮ કોઇ યોદ્ધા ઉટાં માથે માલે, પગ પાળા પ્રથ્વીપર ચાલે; ધર્યા આયુદ્ધ સર્વે પ્રકાશ ખીલ્યો તરવારોનો ત્યાંનો કાસ. ૯ સીંહ નાદ કરે સઉ શુર, મારૂ રાગ આલાપે પુર; સૈન્ય એ રીતે રાયનું ચાલ્યું; ત્યારે ભોમીનુ મંડળ હાલ્યું. ૧૦ યૌવનાસ્વ આવ્યા નગ્ર બાર, ત્રણ જણા ઉભા તેણે ઠાર: કર્ણ પુત્ર સુબળસેન, યૌવનાસ્વ સામા ભીમસેન. ૧૧ એમ વીરૂ થયા બળવાન, સિંહનાદ કરયો તેણે સ્થાન; સામાસામી મારે બહુ બાણ, ગદા ઘાત કરે નિરવાણ. ૧૨ સુબળસેન કહે છે કર્ણ તંન, અહ્યા સાંભળ મારૂ વચંન. તારા બાપને પાંડવે માર્યો. ચંદ્રકેતુને રણમાં વિદાર્યો. ૧૩ તેનું કરવાને આવ્યો છું કાજ, નથી આવતી લંપટ લાજ: એવાં સુણી સુબળનાં વચંન, પછી બોલ્યો કરણ કેરો તંન. ૧૪ અલ્યા મુરખ દીસે તું છેક; નથી સમજણ વિશે વિવેક; પાંચ પાંડવ છે શીરભુપ, જેણે જીત્યા ભુમંડળ ભુપ. ૧૫ થયા સારથી નંદકુમાર, આપી સુભદ્રા બેન તે ઠાર; તેને હાથે મુવા મારા તાત, તેથી મુકિત પામ્યા છે પ્રખ્યાત. ૧૬ તેમાં શું તેં મુને મેણું દીધું, એવું કહીને બાણજ લીધું: મુક્યું સાયક તે નીરધાર, વાગ્યું સુબળને તેણે ઠાર. ૧૭ ત્યારે સુબળ

કોપ્યો અપાર, કરવા માંડયો સૈન્યાનો સંહાર; મેઘવર્ણ ચઢયો છે આકાશ, નાંખે પર્વત મોટા પ્રકાશ. ૧૮ કરે ચુરણ તે નૃપ તંન, વજ્રબાણ મુકી બળવંન; વ્રક્ષકેતુએ મુકયું શીલાસ્ત્ર, નૃપ તંને મુકયું નારાચાસ્ત્ર. ૧૯ પછી કર્ણના પુત્રે તે ઠાર, નાગપાસ મુકયું નીરધાર; કીધી સેન્યાની બંધન કાય, સર્પ સર્વેને અંગે વીંટાય. ૨૦ ત્યારે મુકી ગરૂડાસ્ત્ર બાણ, ગાજ્યો સુબળ ત્યાં નીરવાણ; છોડયું સેન્યાનું બંધન સાર, ત્યારે કર્ણ પુત્રે તેણી વાર. ૨૧ અર્ધચંદ્ર મુકયો શરભારે, વાગ્યો સુબળને તેહ વારે; તેથી મુર્છા પામ્યો નૃપ બાળ, પડયો પ્રથ્વી ઉપર તે કાળ. ૨૨ હવે ભીમને ભુપતી જેહ, વઢે બેઉ જણા ઘણું તેહ; ગદા યુદ્ધ કરે છે વિશાળ, મારે કુદીને તેતો કરાળ. ૨૩ કંપે મેદીની ચર્ણ પતાપ, ગદાએ ગદા આથડે આપ; બેઉ સૈન્ય લડે છે અપાર; ઘણા યોદ્ધા મુવા તણે ઠાર. ૨૪ ચાલી શોણીતની સરીતાય, તેમાં કાપેલાં શીશ તણાય; યૌવનાશ્વે ગદા ઘણી મારી, કર્યો ભીમને શીથળ ભારી. ૨૫ ત્યારે વ્રશકેતુ આવ્યો તે ઠાર, ભુપતિના સામો નિરધાર; તેને જોઇ કોપ્યો ઘણું રાય, ધર્યું ધનુષ્ય બાણ તહાય. ૨૬ મુકયાં અગણીત બાણ તે વાર, કર્યો સેન્યા તણો ત્યાં સંહાર; મેઘવર્ણને ઉડાડયો સાર, જેથી જઇ પડયો જોજન બાર. ૨૭ કરણ પુત્રને વીંધ્યો તે દીશ, છેદયુ સારથી કેરૂંજ શીશ; માર્યા અસ્વને છેદયુંજ ચાપ, ત્યારે પામ્યો કુંવર પરીતાપ. ૨૮ પછી લીધું બીજું ચાપ ભારી, અન્ય રથમાં બેઠો ગર્વ ધારી; શર વ્રષ્ટી કરી ત્યાં અપાર, જાણે પરજન્યની પડે ધાર. ૨૯ ભેદી ભુપતીની સઉ કાય, રથ ઉપરતો ન ટકાય; વ્રશ કેતુએ વાવ્યો છે બાણ, પાડયું ફોજની માંય ભંગાણ. ૩૦ મુગટ ઉડાડયો માથાનો જ્યારે, યૌવનાશ્વ કોપ્યો ઘણું ત્યારે, જાણ્યું આવસે આ વેળા અંત, એવો ત્રાસ પામ્યા બળવંત. ૩૧ પછી ઓચરયા ભુપ વચંન, કરણ પુત્ર તને ધન્ય ધન્ય; આજ જીત્યો તેં મુજને વીર, યુદ્ધ બંધ કરો હવે ધીર. ૩૨ તારી પાસે માગુ મુકી માન, આપ મુજને જીવત દાન; વળી એટલે મુરછા તે વાર, સુબળસેન તણી નીરધાર. ૩૩ પછી સર્વને તેડીને રાય, યૌવનાસ્વ આવ્યા પુરમાંય; કર્યો ભુપતીએ પરોણા ચાર, રાખ્યા ત્રણ દિવસ તે ઠાર. ૩૪ આપ્યો અસ્વ અનોપમ સાર, તેની સંઘાતે ભેટ અપાર; પછી પોતાનો લેઇ પરીવાર, થયા ભીમની સાથે

તૈયાર. ૩૫ આવ્યા હસ્તિનાપુરની માંય, યુધિષ્ટીર હતા નૃપ ત્યાંય; મળ્યા સરવે ધર્મને જ્યારે, થયો જયજય તો તેણી વારે. ૩૬ યૌવનાસ્વે કર્યો છે પ્રણામ, રહ્યા ત્યાર પછી તેણે ઠામ; નિત્ય આનંદમાં દીન જાય, કરે યજ્ઞ ગોષ્ટીની કથાય. ૩૭ ॥ વલણ ॥ એ રીતે હય આણીયો વરત્યો જેજેકારરે; દુરગો કહે પછી સાંભર્યા ધર્મને ધરણી ધારરેરેરે. ૩૮ ઇતી શ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવિ દુરગાશંકર વિરચીતે મહાભારથાંતર ગત અસ્વમેધ પર્વણી અસ્વઆનીતો નામ દ્વીતીયો અધ્યાય ॥ ૨ ॥

કડવું ૩ જું.

॥ રાગ સામેરી ॥ વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા સુણ સતવાદી રાય; અસ્વને આણી બાંધ્યો પુંઠે આનંદમાં દીન જાય. ૧ ત્યાર પછી ત્યાં શું નિપજ્યું તેનો કહું વિસ્તાર; યુધિષ્ટરે તેડ્યા વળતી મુનીવર મોટા સાર. ૨ તે સર્વેને રેહેવા માટે આપ્યો એક મુકામ; ખાનપાન પહોંચાડે તેને રૂચી માફક અભીરામ. ૩ તે પુંઠે વાયુજને મોકલી તેડયા શ્રી ભગવાન; તેતો નીજ પરીવાર લેઇને આવ્યા તેણે સ્થાન. ૪ યુધીષ્ટીરે આપ્યો ત્યારે રેહેવા મેહેલ વિશાળ; તેમાં શ્રીજી ઉતર્યા પોતે પાંડવના પ્રતિપાળ. ૫ ત્યાં રહીને આનંદ કરે છે પુરણ બ્રહ્મ અવતાર; એવામાં ભીમસેનને કેહે છે ત્રીકમ કેરી નાર. ૬ અસ્વતણી પુજા કરવી છે અમારે રાજંન; તે માટે તમે બારણે કાઢો કુંતા કેરા તંન. ૭ એવું સાંભળી ઘોડાને તો ભીમે કાઢયો બહાર, ચોક વચ્ચે લાવીને બાંધ્યો યજ્ઞતણો તોખાર. ૮ તેની પુજા કરવા બેઠી કૃષ્ણ તણિ અબળાય; ધામ્ય રૂષી ત્યાં મંત્ર ભણે છે આનંદ ઓચ્છવ થાય. ૯ એવામાં એક દૈત્ય આવીયો અનુશાલ્વ બળવાન; તેણે માયા કરીને હરીયો ઘોડો તેણે સ્થાન. ૧૦ વનિતા વિસ્મય પામી ત્યાંતો વરત્યો હાહાકાર; ધર્મરાયને ખબર થઇ કે આવ્યા તેણે ઠાર. ૧૧ ધીરજ રાખી પુછયું તેમણે શ્રી હરીને તે કાળ; અરે પ્રભુ આ કોણે હરીયો વાજી દીન દયાળ. ૧૨ ત્યારે કૃષ્ણ કહે મેં ઓળખ્યો અસ્વનો તસ્કર આજ; અનુશાલ્વ પાપીએ હરીયો મુંજ માટે મહારાજ. ૧૩ તે માટે ચીંતા છોડી વો ભુપતી આણે ઠાર; હુંતો યુદ્ધ કરીને લાવીશ યજ્ઞ તણો તોખાર. ૧૪ પછી પોતાની ફોજમાં બોલ્યા ઉંચ સ્વરથી ઇશ; શુરો હોય તે લેવા જાઓ વાજી આણે દીશ. ૧૫ એવું સાંભળી

ઉઠયો ત્યાંતો રૂક્મણીનો તન; પ્રભુને પાયે નમીને ચાલ્યો પોતે પ્રદ્યુમંન. ૧૬ ॥ દોહરો ॥ મનમથ રથમાં બેશીને લડવા માટે જાય, તેની પુઠે ચાલીત જાદવની સેના.ય. ૧૭ ॥ રાગ મારૂ ॥ આવ્યો કૃષ્ણ કુંવર રણ-માંય; ત્યારે દીઠો હનુંજને ત્યાંય; પછી બોલીયો ચદ્રકીશોર, અલ્યા ઉભો રહેને તું ચોર. ૧૮ એવું સુણ્યું અસુરે જેવારે, બોલ્યો ગર્જના કરીને ત્યારે; અલ્યા રાંડના કામી અજાણ, શીદ ખોવાને આવીયો પ્રાણ. ૧૯ એવું સુણ્યું પ્રદયુમને સાર, ત્યારે ચાપનો કીધો ટંકાર; મુકયું દૈત્ય ઉપર બાણ, નારાચાસ્ત્ર નામે નીરવાણ. ૨૦ છેદયું આવતું પાપીએ એહ, પછી કેપે ચઢયો દૈત્ય તેહ; વાયુ બાણ મુકી બળ દાખ્યો કૃષ્ણ પુત્રને નભમાં નાંખ્યો. ૨૧ પડયો સભા વિશે આવી બાળ, ઘોર મુર્છા પામી તતકાળ; ત્યારે કૃષ્ણે ઉઠીને સાક્ષાત, મારી સુતેલા સુતને લાત. ૨૨ કહ્યું દુષ્ટ તું અહીં થકી જાને, પેહેરી કંચુકીને ગીત ગાને; તારૂં દેખાડીશ નહીં મુખ, થયો યુદ્ધ વિશે તું વિમુખ. ૨૩ પછી પોતે થયા ત્યાં તૈયાર. યુદ્ધ કરવાને નંદકુમાર; આવ્યા રણમાંતો શ્રી ભગવાન, રથ સામો રાખ્યો તેણે સ્થાન. ૨૪ પછી દૈત્યને કેહે રણછોડ, આજ પહોંચાડું તારા હું કોડ; એવું કહીને ચડવ્યું કોદંડ, શરવૃષ્ટી કરે છે અખંડ. ૨૫ ગરજે ગુર્જ ગદા રણમાંય, વાગે તોમર ત્રીશુળ ત્યાંય. ગાજે દુંદુભી ને રણતુર, રેણું ઉડી ઢંકાયો છે સુર. ૨૬ સામાસામી ત્યાં સાયક છુટે, તેથી યોદ્ધાઓનાં ગાત્ર તુટે, અનુશાલ્વ મારે શર ચોટ. થયો તે થકી બાણનો કોટ. ૨૭ વાગ્યો કૃષ્ણની સેનાનો ઘાણ, થયો ધુંધળો તે વેળા ભાણ; પછી કોપ કર્યો પ્રભુ રાય, અર્ધચંદ્ર ચઢાવ્યું તદાય. ૨૮ ભાળ્યું હનુંજે કૃષ્ણને તેહ, વાયુ આવી તેણે બેઘો દેહ, ઉડયા આકાશે દીન દયાળ, પડયા સભા વિશે વિસ્તપાળ. ૨૯ સુતા મુર્છા પામી પ્રભુ જ્યારે, હાહાકાર થયો છે તે વારે; સુતા દેખીને દેવકી તંન, સત્યભામા તો બોલ્યાં વચંન. ૩૦ અરે કંથ છો કાયર તમો, ઘણા વારીને રાખીએ અમો; તોય સંગ્રામમાં તમે જાઓ, પડે માર ત્યારે નાશી આવો. ૩૧ મિથ્યાપુત્રને મારીજ લાત, ખોયો ભાર તમે જગતાત; તમે પેહેરો અમારાંજ વસ્ત્ર, આપો આ વેળા અમને શસ્ત્ર. ૩૨ તમે નારી થઈ કાઢો લાજ, અમે જીતીએ શતરૂને આજ; એવાં સુણિ પ્રિયામાં વચંન,

હસ્યા પ્રભુ ઉઘાડી લોચન. ૩૩ સુણો શ્રોતા તમે નીરધાર, હરી હાર્યા તેનો તો પ્રકાર; અનુશાલ્વે કર્યું અનુષ્ટાન, માગ્યું શીવની પાસે વરદાન. ૩૪ મુને જીતે નહીં જદવરાય, તેને હાથે ન મ્રત્યુ પમાય; માટે મુર્છા પામ્યા વ્રજરાજ, એ તો રાખવા શીવની લાજ. ૩૫ ઉઠી બેઠા થયા હરી જ્યારે, વ્રશકેતુ બોલ્યો તેહવારે; સુણો જાદવ નાથ કૃપાળ, અનુશાલ્વને લાવું આ કાળ. ૩૬ એક પહોરમાં જો ન લાવું, તોતો સ્વાનની વિષ્ટાજ ખાવું; બ્રહ્મહત્યાદિ પાપ જે થાય, મારે માથે ના લાવું જો રાય. ૩૭ ત્યારે આજ્ઞા આપી ધર્મે ત્યાંય, ચાલ્યો કર્ણ કુંવર રણમાંય; સેના સંગાથે લીધી છે ભારી; તેમાં મુખ્ય શોભે ગદાધારી. ૩૮ વ્રશકેતુને વાયુકુમાર, આવ્યા અસુર છે તેણે ઠાર; ત્યારે દૈત્યે કર્યો સિંહનાદ, પછી ભીમને કેહે તાણિ સાદ. ૩૯ અલ્યા જાડીયા અહીં થકી નાશ, હોય જીવ્યાની જો તારે આશ; એવું કહિને મુક્યું નારાચ, વિંધ્યો વાયુ કુમારને સાચ. ૪૦ બાંણ ઉપર ચઢાવી ત્યાંય, નાંખ્યો ભીમને નગ્રની માંય; ત્યારે કર્ણ-પુત્રે તેણિવાર, માર્યો દૈત્યને બાણ અપાર. ૪૧ અનુશાલ્વનો સારથી જેહ, માર્યો ક્રોધ કરી વળી તેહ; અસ્ત્ર મર્ણ પમાડ્યા તે ઠાર, રથ ઉરાડ્યો આકાશે સાર. ૪૨ અનુશાલ્વ જોઇ એવું કામ, બેઠો બીજા રથમાં તે ઠામ; કર્યું કોડંડ મંડળાકાર, શક્તિ મંત્રીને મુકી તે ઠાર. ૪૩ જેના તેજ તણો નહીં પાર, કોટી વિદ્યુતનો ચળકાર; વાગી કર્ણ કુંવરને એહ, તેથી મુર્છા પામ્યો વિર તેહ. ૪૪ વળી શાતા ઘટીકાએ જ્યારે, ઘણો ક્રોધ કર્યો તે વારે; પછી બ્રહ્માસ્ત્રનો શર સાંધ્યો, અનુશાલ્વને તે થકી બાંધ્યો. ૪૫ વરત્યો તે સમે જે જે કાર, વાગ્યાં વાજીંત્ર જીતનાં સાર; પછી સુર્ય સુનુ સુત માહ્યો, અનુશાલ્વનો ચોટલો ઝાલ્યો. ૪૬ લીધો લટકતો તેણે ઠાર, આવ્યો નગ્રમાં કર્ણ કુમાર; અસ્વયજ્ઞનો લેઇને સંગ, નમ્યો ભુપને આણી ઉમંગ. ૪૭ ॥ વલણ ॥ વ્રશકેતુ વિજય કરી આવી લાગ્યો પાયરે, દુર્ગો કહે તેહ દેખીને સર્વે વિસ્મય થાયરેરેરે. ૪૮ ઇતી શ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વિરચીતે મહાભારથાંતર ગત અસ્વમેધ પર્વણી વ્રશકેતુના અનુશાલ્વ વિજીતો નામ ત્રતિયો અધ્યાય.

કડવું ૪ થું.

॥ રાગ સામેરી ॥ શ્રી કૃષ્ણે તે વેળા, વખાણ્યો કર્ણ કુંવરને સારુ

ધન્ય ધન્ય તુજ માતપીતાને ધન્ય તને નિરધાર. ૧ હમારી તેં લજ્જા રાખી યુદ્ધ કરી આ વાર; અનુશાલ્વને જીતી આણ્યો સ્યામ કરણ તોખાર. ૨ ત્યાર પછી દી- ન વીસ ગયા કે આવ્યો ચૈત્ર માસ; પુર્ણિમાનો દીન આવ્યો કે બોલ્યા શ્રી અવિનાશ. ૩ જગતપતિ કહે સુણો યુધિષ્ટીર આજ તમે નવ ચુકો; મધ્યાને હયને પુજીને ફરવા માટે મુકો. ૪ તેવી રીતે પુજન કરીને છોડયો છે કેકાણઃ સોનાનું પતરૂં શીર બાંધ્યું હાર્દ લખી નીરવાણ. ૫ ત્યાર પછી ભુપે બોલાવ્યા ત્રણ જણાને ત્યાંય; મેઘવરણ પ્રશકેતુ અર્જુન આવ્યા સભાની માંય. ૬ તે ત્રણેની રક્ષા કરવા તુરીની તેણે ઠાર; યુધીષ્ટીરે આજ્ઞા આપી પછી બોલ્યા નીરધાર. ૭ વીરા મારા પ્રેમ ધરીને સાંભળજો આ વાત; વ્રદ્ધ બાળાને રોગી તેની કરશો નહિ કદી ઘાત. ૮ શસ્ત્ર રહીતને વ્યંડળ સાધુ બ્રાહ્મણને અબળાય; તેટલાં જણ અપરાધ કરે પણ વધ તેનો નવ થાય. ૯ એવી રીતે શીક્ષા કહીને આપી સેના સાર; પછી તે ત્રણ ચાલ્યા ત્યાંથી અસ્વ પુઠે નીરધાર. ૧૦ આગળ અસ્વ અનોપમ ચાલે પુંઠળ સૌ સેનાય; શુરાતો સીંહનાદ કરે છે મારૂ રાગે ગાય. ૧૧ રેવા કાંઠે સુંદીર નગરી માહીસ્મતી કહેવાય; તિર્થ જગા તે તો સૌ કહે છે નીલધ્વજ છે રાય. ૧૨ અગ્નિનો સસરો તે રાજા મહાબળીયો ભુપાળ; અરજુનનો હય તે ઠેકાણે આવ્યો છે તત- કાળ. ૧૩ તે ભુપતિએ ઘોડો બાંધ્યો નિશ્ચે તેણીવાર; એટલે અરજુન આવી પોંચ્યો સેના લઇ નીરધાર. ૧૪ કુંતાપુત્રે કહેવા મોકલ્યો કિંકરને તેવારે; નીલધ્વજને જાણ કર્યું કે યુદ્ધ કરો આવારે. ૧૫ એટલે નીલધ્વજ રાજાએ સૈન્ય કર્યું તૈયાર; અબળા પાસે આજ્ઞા લેવા પછી આવ્યા નીરધાર. ૧૬ જ્વાળા નામે જુવતી તેની બોલી પતીની સાથ; આજ તમે રણમાં નવ જાશો લડવા મારા નાથ. ૧૭ અરજુન રાજા મહાબળીયો છે તે તો નહી જીતાય; માટે હય જઇ પાછો આપો સત્ય કહુંછું રાય. ૧૮ હું તમને જોઇને જીવું છું કાળજડાની કોર; માટે મારૂં કેહેવું માનો ચંચળ ચિતના ચોર. ૧૯ મણીધરને છંછેડયે સ્વામી સુખડું નવ પમાય; ઉછળીને તે વળગે આવી ક્રોધે કરડી ખાય. ૨૦ શુરા થઇને સમજણ રાખો છોડોને અભીમાન; મુજને મારા કંથ ન મુકો રોતી રખડતી રાન. ૨૧ અજીત એ પાંડવ પ્રથ્વીમાં કોઇથી નવ જીતાય; શંકરનો અવતાર

કહાવે શ્રી હરી કેરી સાય. ૨૨ તે માટે એ વાત જવાદો શતરૂ કરો સ્વાધીન; પાતળીઆ પિઉજી વિચારો તમે જળને હું મીન. ૨૩ એવી રીતે અબળા કહીને લાગી પતિને પાય; તે વેળા ગાજીને બોલ્યો નિલધ્વજ તો રાય. ૨૪ કામની ક્યમ આવું બોલો છો કાયર મુખથી વેણ; યુદ્ધ તણી માલમ નહીં તમને મારી જાણો નેણ. ૨૧ ફાવે તેવો બોધ કરો પણ હય પાછો નહીં આપું; રણ ાં જઇને યુદ્ધ કરૂં વળી શત્રુ દળને કાપું. ૨૬ એમ કહીને ચાલ્યો ત્યાંથી નીલધ્વજ રાજન; ક્ષોણી સેના લઇને આવ્યો જ્યાં ઉભા અરજુન. ૨૭ અસ્વ ઉપર યોદ્ધાઓ બેઠા પગની મારે એડી; સિંહનાદ સુભટ સઉ કરતા પડે નગારે ગેડી. ૨૮ અવળા સવળી ભાથા બીડયા ધનુષ્ય ધરયાં નીરધાર; ગેડીપટાની ઢાલ ઢળકતી ચળકતી તરવાર. ૨૯ કેડે કટારી કરમાં ભાલા મુખે ભર્યાં તંબોળ; શીર મોતીના તોરા ચળકે નેત્ર ગુલાબી ચોળ. ૩૦ કેસરની અરચાઓ કીધી કંઠે દોરા હાર; એવી રીતે નીલધ્વજની સેના શોભે સાર. ૩૧ સામાસામી બેઉ દળ ઉભાં શોભાનો નહીં પાર; એકએકના ઉપર મારે છે બાણ ગદાનો માર. ૩૨ અરજુને રાજાને દેખી તર્ત કર્યો ટંકાર; નીલધ્વજના ઉપર મુકયાં બે બાણો તે વાર.૩૩ ॥ વલણ ॥ યુદ્ધ થયું એમ ચાલતું ઉછળે છે બાણ ગદાયરે; દુર્ગો કહે દેખી તેહને ધ્રુજી સર્વ ધરાયરે. ૩૪ ઇતી શ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વિરચીતે મહાભા રથાંતર ગત અસ્વમેધ પર્વણી નીલધ્વજ યુદ્ધે આગતો નામ ચતુર્થો અધ્યાય.

કડવું ૫ મું.

॥ રાગ મારૂ ॥ વાગી અરજુનની ત્યાંતો હાક, તેણે ઉરવી ચઢી છેરે ચાક; નીલધ્વજને માર્યાં બહુ બાણ, કર્યો નિરબળ ત્યાં નિરવાણ. ૧ ત્યારે પક્ષ કરી તેની ત્યાંય, આવ્યો હુતાશન ફોજ માંય; તેણે અરજુનની ફોજ બાળી, દાઢી મુછો બધાની પ્રજાળી. ૨ ત્યારે મુકી મેઘાસ્ત્રનું બાણ, વ્રષ્ટી વિજયે કરી નીરવાણ; અગ્નિ શાંત થયો વળી જ્યારે, નીલધ્વજ કોપે ચઢયા ત્યારે. ૩ માર્યાં અરજુનને દશ બાણ, ત્યારે સવ્યસાચી બોલ્યા વાણ; અલ્યા ભુપ તું જો મારા હાથ, કરૂં સંગ્રામમાં તારી ઘાત. ૪ એવું કહીને કોપ્યો અપાર, શર વ્રષ્ટી કરી નીરધાર; વાગે યોદ્ધાને

છેદાય શીશ; નાઠા કેટલા પાડતા ચીસ. ૫ મોટા મગહળ પૃથ્વીમાં પડીયા, શુરા લેહેરો ખાઈ લડથડીઆ; રથ ચક્ર થયાં ચકચુર, ચાલી શોણીતની નદી પુર. ૬ છુટે સરરર સાયક તીર, કરે અરર મારથી ધીર; વાળ્યો અરજુને બાણનો છેક, હાર્યો નીલવધ્જ મુકી ટેક. ૭ નમ્યો અરજુનને તેણીવાર, યુદ્ધ બંધ કર્યું નીરધાર; ગયો અર્જુનને તેડી ઘેર, કર્યો પ્રોણાચાર ખુશી ભેર. ૮ અસ્વ સોંપીને થયો તૈયાર, જાવા અરજુન સાથે તે વાર; નીલધ્વજની નારી એવું જોઇ, ગંગા કાંઠે આવી બળી મોઇ. ૯ થઈ બાણ રૂપે એતો નાર, દ્વેષ અરજુન સાથે અપાર; જ્વાળા એ રીતે અગ્નિમાં બેઠી, બબરૂવાહનના ભાથામાં પેઠી. ૧૦ તેથી અરજુનનું મોત થાશે, એવી એ કથા આગળ કહેવાશે; સુણી જન્મેજયે એવી વાત, ત્યારે પુછયું મુનીને સાક્ષાત. ૧૧ એક શંકા થઇ મુનીરાય, જમાઇ જ્વાળાનો અગ્નિ કહેવાય; તેમાં જ્વાળા મનુષ્યની નાર, અગ્નિ તો દેવ ત્રીદશ સાર. ૧૨ કેમ પરણાયે એની કંન્યાય, કહો વિસ્તારી એ મુનીરાય; ત્યારે રૂશી કહે સાંભળ ભુપ, કહું વિસ્તારી તુને અનુપ. ૧૩ હતી જ્વાળાને એક કુમારી, સ્વાહા નામને સ્વરૂપ ભારી; થઇ દ્વાદશ વર્ષની બાળ, ત્યારે પુછયું જ્વાળાએ તે કાળ. ૧૪ કહો પુત્રી તમે મુને પેર, તમને પરણાવું હું કોને ઘેર; ત્યારે કંન્યા કહે સાંભળ માય, અગ્નિ અંતે પ્રજાળેછે કાય. ૧૫ માટે વન્હિને હુંતો વરીશ, અનુષ્ટાન એનું આચરીશ; એવું કહીને તૈયાર થઇ, સ્વાહા સાધન કરવા ગઈ. ૧૬ જપ્યો અગ્નિનો મંત્ર જે વાર, થયો પ્રસંન તેણી વાર; ગુપ્ત રાખી પોતાનું સ્વરૂપ, વન્હિ વીપ્ર રૂપે થયા ભુપ. ૧૭ આવ્યા નીલધ્વજને મુકામ, દીધો આશીર્વાદ તે ઠામ; કહે છે રાયને કંન્યા તમારી, મુને પરણાવો મહુરત ધારી. ૧૮ ત્યારે રાજા કહે સુણો મહારાજ, કરે કંન્યા તપશ્ચર્યા કાજ; એણે મનથી વર્યો જાત વેદ, તમને પરણાવતાં પામે ખેદ. ૧૯ સુણી અગ્ની કહેછે વચંન, હુંતો નક્કીજ છું હુતાશંન; ત્યારે બોલ્યો રાજાનો પ્રધાન, તમે આપો પરીક્ષા નિદાન. ૨૦ એવું સુણી કોપ્યો વાયુ મિત્ર, જ્વાળા મુખમાંથી કાઢી વિચીત્ર; મંત્રી કેરી દાઢી મુછ કેશ, તેને બાળી કર્યું મંડી વેશ. ૨૧ ત્યારે બોલ્યો ફરીથી પ્રધાન, કર્યું તર્કટનું અનુમાન; ઈંદ્રજાળની આતો કળાય, નિશ્ચય અગ્નિ તો કેમ મનાય. ૨૨ ત્યારે અગ્નિ

થયો મુળ રૂપ, ભડકા રૂપે ભયંકર ભુપ; લાગી સભામાં દોદશ લાય, નાઠા જીવ લેઇ સઉ ત્યાંય. ૨૩ બાળ્યાં અગ્નિએ ભુપનાં ધામ, સચિવ સુદ્ધાંનાં ત્યાં તો તમામ; ત્યારે ભુપતી તે લાગ્યો પાય, કરો કશાનું હવે કૃપાય. ૨૪ અગ્નિ શાંન્ત થયો તેણીવાર, મટયો ક્રોધ તમામ તે ઠાર; પછી ભુપે કંન્યાને તેડાવી, વિધી યુક્ત કરી પરણાવી. ૨૫ એવી રીતે પુરાણ વદે છે, માટે યજ્ઞમાં સ્વાહા તો કહેછે; હોમ કરતાં સ્વાહા જો ભુલાય, તોતો આહુતી નીષ્ફળ થાય. ૨૬ હવે અરજુનનો હય જેહ, ચાલ્યો માહીસ્મતી થકી તેહ; એક વંન આવ્યું તેણે ઠાર, તેતો બીહામણું નીરધાર. ૨૭ તેમાં પડીતી એક બિલાય, તેને અડકીયો અસ્વનો પાય, ત્યારે ચોટયો તે વેળા કાણ, થયું અરજુનને તેહ જાણ. ૨૮ આપી યોદ્ધાને આજ્ઞા તે વાર, અસ્વ ચરણ ઉખેડવા સાર; તોય હાલ્યો નહીં તુરી જ્યારે, થયો વિસ્મય અરજુન ત્યારે. ૨૯ આજુ બાજુ તપાસ્યું તે વાર દીઠો આશ્રમ વીપ્રનો સાર; રૂશી સૌભરીનો એ મુકામ, ઘણા વીપ્ર વસે તેણે ઠામ. ૩૦ આવ્યો તે ઠેકાણે કુંતા તંન, નમ્યો સૌભરીને અરજુન; પછી બોલ્યો વિજય જોડી હાથ, મારૂં પ્રશ્ન સુણો મુનીનાથ. ૩૧ રૂષિ કહે તમે કોના કુમાર, કેમ આવ્યા આ વન મોઝાર; ત્યારે અરજુન કહે મુનીરાય, પાંડુ રાજા તો મારા પીતાય. ૩૨ મોટા ભાઇ યુધિષ્ટિર જેહ, અસ્વમેધ કરે વળી તેહ; મુકયો અસ્વને ફરવા મહારાજ, આવ્યો આ ઠેકાણે મુનીરાજ. ૩૩ અમે નીકળ્યા રક્ષાને માટ, ઘણા જોયા ગીરી અને ઘાટ; ધર્મરાયનો નાનો હું ભ્રાત, નામ અરજુન મારૂં પ્રખ્યાત. ૩૪ ચોંટયો શિલાએ અશ્વનો પાય, નથી ઉખડતો મુનીરાય; તેનું કારણ શું મુનીદેવ, કહો કૃપા કરી તતખેવ. ૩૫ ॥ વલણ ॥ વચન સુણીને બોલીયા સૌભરી મુની મહારાજરે; દુર્ગા કહે તેતો કહું અવળચંડીનું કાજરે. ૩૫ ઇતી શ્રીપાંડવ ચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વીરચીતે મહાભારથાંતર ગત અશ્વમેધ પર્વણી અર્જુનેન નીલધ્વજ વિજીતો નામ પંચમો અધ્યાય.

કડવું ૬ ઠું.

॥ રાગ આશાવરી ॥ મુનીવર કહે છે સાંભળ અરજુન વિસ્તારી કહું વાત; એવી એ શીલા હતી પુર્વે દ્વિજપત્નિ સાક્ષાત. ૧ ઉદ્દાલક

મુની એને પરણ્યા બ્રાહ્મણના કુમાર; તે અબળા તો અવળી ચાલે પતિથી ઉલટી સાર. ૨ ઉદ્દાલકે એવું જોઇને નામ ઠરાવ્યું સાર; અવળું કૃત્ય કરે તે માટે અવળચંડી નાર. ૩ એવામાં એક દીવસે આવ્યું શ્રાદ્ધ પિતાનું સાર; ઉદ્દાલકના તાત તણું તે સપ્તમીને સોમવાર. ૪ તે દિવસે ત્યાં આવી પહોંચ્યા મુનીવર મોટા એક; કૌડીન્ય રૂષીનામ તેમનું જેનો મોટો ટેક. ૫ ઉદ્દાલક તેને જોઇ હરખ્યા આસન આપ્યું ત્યાંય; પ્રેમ કરીને પુજા કીધી, મગન થઈ મન માંય. ૬ અવળચંડીને આપી આજ્ઞા રસોઇ તણી નીરધાર; ત્યારપછી ત્યાં મુનીવર બેઠા શ્રાદ્ધને માટે સાર. ૭ પિંડ વિસરજન કરીને બોલ્યા ઉદ્દાલક મહારાજ; અવળચંડીને કેહે છે એતો કરો તમે એક કાજ. ૮ લ્યો આ પિંડ લેઈ પધરાવો સરોવર કે નદી માંય; તે વેળા કામનીએ કીધું અઘટીત કામજ ત્યાંય. ૯ પિંડ લેઈ ઉકરડે નાંખ્યા દુષ્ટ જગામાં જ્યારે; મુનીવરને તે જાણ થયું કે શ્રાપ દીધો તે વારે. ૧૦ પથ્થર થઇને પડ તું નારી મોટી એક શિલાય; શીત તાપને વ્રષ્ટી સેજે કષ્ટ ઘણું તુજ કાય. ૧૧ અરજુન કેરા સ્પર્શ થકી તું પામીશ વળી ઉદ્ધાર; તે દહાડાની શીલા થઇ એવી ત્યાં વરષ હજાર. ૧૨ તેણે અશ્વને રોકી રાખ્યો ચોટાડયો નિરધાર; તે માટે સૌભરી કહે એને સ્પર્શ કરો આવાર. ૧૩ અરજુન એવું સુણીને આવ્યો સ્પર્શ કર્યો જેવારે; શીલા મટીને સુંદરી થઇ ત્યાં અવળચંડીતો ત્યારે. ૧૪ કરજોડી કામનીએ કીધી સ્તુતી ઘણી તે વાર; ત્યાર પછી પતી પાસે આવી વરત્યો જયજયકાર. ૧૫ અરજુનનો હય ત્યાંથી ચાલ્યો વાયુ વેગેસાર; ચંપાવતી નગરીમાં આવ્યો યજ્ઞ તણો તોખાર. ૧૬ હંસધ્વજ ત્યાંનો રાજા છે મહાબળીઓ ભુપાળ; પાંચ પુત્ર તે નૃપને કહાવે કીરતી યશ વિશાળ. ૧૭ સુરથ સુબળને સુંદરદર્શન સમ ચોથો કુમાર; સુધન્વા તે સૌથી નાનો ભક્ત હરીનો સાર. ૧૮ તે રાજાએ હય બાંધીને પુરમાં પડાવ્યો સાદ; સર્વે જણ લડવાને નિકળો મુકી મનથી વાદ. ૧૯ એક પહોરથી મોડો આવશે જે કોઇ પુઠે જન; તેલ કડામાં તેને તળીશું હશે કદી એ તંન. ૨૦ હંસધ્વજની પાસે રેહે છે બ્રાહ્મણ બે નીરધાર; શંખલીખીત નામે મહા પાપી કળીયુગનો અવતાર. ૨૧ અરજુન તે ઠેકાણે આવ્યા જાણી સઘળી વાત; હંસધ્વજે હય બાંધ્યો છે આ વેળા સાક્ષાત. ૨૨

અરજુને ફીકરને મોકલી સંદેશો ત્યાં કાવ્યો; તે સુણી હંસધ્વજ રાજા લડવા માટે આવ્યો. ૨૩ વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજયરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું સેનાની શોભાય. ૨૪ સારથી મારથી પગપાળાને સર્વે ચાલ્યા શુર; દળવાદળ સમ છદીને આવ્યું સરીતાનું જયમ પુર. ૨૫ બકતર પાખર સર્વે પેહેર્યાં ધર્યાં ધનુષને બાણ અવળા સવળી ભાથા બીડયા કેડ કશી નીરવાણ. ૨૬ ગુર્જગદા ને બરછી ભાલા ઉઘાડી તરવાર; મુગદળ મુશળ જંજાળો એમ ગ્રહ્યાં હથીયાર. ૨૭ કેસરની અરચાઓ કીધી સોનેરી સુરવાળ; માથે મુગટ તેમાં તોરા ઢળકતી છે ઢાલ. ૨૮ વિધ વિધ કેરાં વાજાં વાગે થયો નગારે ઘાવ; ત્રંબાળુ ગડગડીયાં ત્યાંતો બોલે કીરતી રાવ. ૨૯ ધજા ફરૂકે નેજા ચળકે થાય શંખનો નાદ; શુરા તો સિંહનાદ કરે છે કાઢી મોટો સાદ. ૩૦ મદઝર માંથે માવત ચઢીયા ઝુલ શોભે જરતારી; તેની ઉપર ભુપતી બેઠા ધનુષ્ય બાણુને ધારી. ૩૧ પાખરીયા તો પગ નવ માંડે ઉછળે છે આકાશ; સુખપાલો મેનારથ સુંદીર ચાલે તેહ પ્રકાશ. ૩૨ એવી રીતે સેના લેઇને આવ્યા રણમાં રાય; તે વેળાએ ધરતી ધરૂજી પડછંદા બહુ થાય. ૩૩ સુધન્વા તે વેળા આવ્યો સ્ત્રીની પાસે સાર; વિદાયગીરી લેવાને માટે હંસધ્વજ કુંમાર. ૩૪ આવીને અબળાને કહે છે આપો તમે આજ્ઞાય: અરજુન સાથે લડવા જાવું તેમાં વિલંબ થાય. ૩૫ પાંડવનો ઉન્માદ ઉતારૂં એક ઘડીમાં આજ; અબળા જઇ વેહેલો આવું છું જો લાવે શ્રીજરાજ. ૩૬ પ્રભાવતિ પત્ની તે વેળા પતિને તો સમજાવે; મનમાં જાણ્યું નાથ જશે તે ફરી પાછા નહીં આવે. ૩૭ ॥ વલણ ॥ કરજોડીને કરગરે વનિતા તેણી વારરે; દુર્ગો કહે શ્યામા વદિ શું ધાર્યું ભરથારરેરેરે. ૩૮ ઇતી શ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વીરચીતે મહાભારથાંતર ગત અશ્વમેધ પર્વણી અવળચંડી આખ્યાન કથનો નામ ષષ્ટો અધ્યાય.

કડવું ૭ મું.

॥ રાગ કેદારો ॥ મુનીવર ઓચર્યારે, તું તો સુણ જન્મેજયરાય; અબળા ત્યાં વદીરે, લાગી પ્રાણ પતીને પાય; રાણી વાણી એણી પેર બોલીયાં. ટેક ૧ હું અબળા તણીરે, બુદ્ધિ પ્રાણ પતી છે હીન; લક્ષ્મી જો કહુરે, તે તો માનોને સ્વામીન; રાણી વાણી. ૨ પીયુ ના પરવરોરે,

વિજય સાથે વઢવા આજ; પ્રભુ જેના સગારે, તેની કયમ લેવાશે લાજ; રાણી વાણી. ૩ તમને જીતશેરે, એતો કુંતાનો કુંમાર; અળગા ના થાશોરે, મારી સેજ તણા શણગાર; રાણી વાણી. ૪ હું મુખ જોઇનેરે જીવું કાળજડાની કોર; અંતરમાં વસ્યારે, મારા ચંચળ ચિત્તના ચોર; રાણી વાણી. ૫ તમ અભિમાનનોરે, ત્રીકમ નહીં નભવાદે ટેક; લજ્જા રાખશેરે, પણ અંતે છેતરશે છેક; રાણી વાણી. ૬ વાર્યું જો કરોરે, તો સઉ સુખડું મારે હાથ; જશ કોને મળ્યોરે લડતાં અરજુન કેરી સાથ; રાણી વાણી. ૭ ભય તમ તાતનોરે, તેથી નાશી જઇએ વંન; વન ફળ ખાઇનેરે, નીશ્ચે નિર્ગમીશું ત્યાં દિન; રાણી વાણી. ૮ હુકમ જોઇતો નથીરે, એકઠાં રહીશું મારા નાથ; આવું આદરોરે ત્યારે શીદ ઝાલ્યો મુજ હાથ; રાણી વાણી. ૯ સુધન્વા તે સમેરે, કેહે છે કામની સાંભળ વાત; ધીરજ ધારીનેરે, હૈડું રાખોને વળી હાથ; રાજા વાણી. ૧૦ આજ્ઞા તાતનીરે, તે હું લોપું જો અબળાય; તે તો આ સમેરે, પૃથ્વી પાતાળે પળાય; રાજા વાણી. ૧૧ એવું સુણીનેરે, બોલી પતીની સાથે નાર; આપો આ સમેરે, સ્વામી મુજને કાંઈ આધાર; રાણી વાણી. ૧૨ ત્યારે મોહ પામીયોરે, હંસધ્વજ કેરો કુમાર; વળતિ ત્યાં કર્યોરે, વિનતાની સાથે વિહાર; રાણી વાણી. ૧૩ આપીને પ્રજારે, સુધન્વાએ કીધું સ્નાન; સજ થઇને પછીરે, સંભાર્યા શ્રીપતી ભગવાન; રાણી વાણી. ૧૪ પ્રભાવતીએ કરીરે, કુંમકુંમ કેશરની અરચા; માળા ફુલનીરે; ચાલીને બોલી અબળાય; રાણી વાણી. ૧૫ સ્વામી માહરારે, રહેજો સાવધ રણની માંય; નાશી ન છુટશોરે, જેથી હસવું જગમાં થાય; રાણી વાણી. ૧૬ સૈયર માહરીરે, દેશે મુજને મેહેણાં સાર કાયર કંથનીરે, એવું કહેશે વારંવાર, રાણી વાણી. ૧૭ વિધિ વેહેરી થયોરે, લખીયા કર્મે અવળાલેખ; હાવે શું કરૂંરે, નથી મુને સુઝતી બારી એક; રાણી૦ ૧૮ એમ કહીને પછીરે, આશીષ દીધી તેણીવાર; સુધન્વા સંચર્યોરે, આયુદ્ધ ધારીને નીરધાર; રાણી. ૧૯ ॥ દોહરો ॥ સુધન્વા આવી પછી લાગ્યો પિતાને પાય; તેને દેખી બોલીયા ક્રોધ કરી રાજાય. ૨૦ ॥ રાગ સામેરી ॥ લંપટ જાને તું તો અહીંથી આ વેળા નીરધાર; આજ્ઞા મારી લોપી કીધો સ્ત્રી સાથે વિહાર. ૨૧ માટે દેશવટો હું દેઉં છું તુજને આણીવાર; હાલ ઘડી વનમાંહી જાઓ કૃષ્ણ ધરી શણગાર.

૨૨ એવું સાંભળી નાઠા ત્યાંથી શંખ લિખત મહારાજ; પાપી એ બ્રાહ્મણુ રીસાયા કરવા ક્રુદ્ધ કાજ. ૨૩ તેની પુઠે નાઠા ત્યારે હંસધ્વજ રાજંન; શંખ લીખીતને પાયે લાગી કીધું ત્યાં સ્તવન. ૨૪ અરે વીપ્ર તમે પાછા આવો લાગું હુંતો પાય; તમે કહો તે રીતે કરૂં હું આત્મજને શિક્ષાય. ૨૫ ત્યારે એતો બોલ્યા વળતી શંખલીખીત મુની રાય; સત્ય ચુકયો તું ભુપતી માટે કરૂં હુંતો શિક્ષાય. ૨૬ કરેલી પ્રતીજ્ઞા તોડી વહાલી કીધી પ્રજાય; તે માટે ત્યારે ત્યાં હાવે અમથી નવ રહેવાય. ૨૭ ધર્મ શાસ્ત્રની માંહ્ય લખેલો સાંભળને તું ન્યાય; પ્રતિજ્ઞા હંતાના પુર્વજ સર્વ નર્કે પળાય. ૨૮ પોતે પણ રહે કુંભી પાકમાં સત્ય કહું રાજંન; કોટીક કલ્પ સુધી તે પ્રાણી પીડા પામે તંન; ૨૯ એવું સાંભળી હંસધ્વજે કીધી ત્યાં આજ્ઞાય; સુધન્વાને તળો તેલમાં કિંકર આ વેળાય. ૩૦ એવું સાંભળી બ્રાહ્મણ હરખ્યા શંખ લીખીત મનમાંય; પ્રેમ કરીને આવ્યા પાછા ભુપની સાથે ત્યાંય. ૩૧ દુતોએ ઉનું ત્યાં કીધું તેલજ તેણીવાર, વળતી સુધન્વાને કહે છે બેસો ભુપ કુમાર. ૩૨ એવું સાંભળી રાજકુંવર તો આવ્યો પેણા પાસ, ત્યારપછી ભજવા માંડયા ત્યાં સુંદર શ્રી અવીનાશ. ૩૩ ॥ વલણ ॥ કરજોડી કેહે તે સમે સુણજો અરજી શ્યામરે; દુરગાના દેવ આ સમે મોટી તમારી હામરે. ૩૪ ઇતીશ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વિરચીતે મહાભારથાંતર ગત અશ્વમેધ પર્વણિ સુધન્વા સ્ત્રી સમીપે ગતો નામ સપ્તમો અધ્યાય. ॥ ૭ ॥

કડવું ૮ મું.

॥ રાગ મારૂ ॥ સુધન્વા કહે કુંજવિહારી, લાજ રાખજો આ સમે મારી, તમે કીધાં અનેકનાં કામ, તેથી કષ્ટ હારી પડયું નામ. ૧ ગજ ગ્રાહથી છોડાવ્યો નાથ, ઝાલ્યો ઇંદ્રનો દૈત્યથી હાથ; મચ્છ રૂપ ધરી લાવ્યા વેદ, મટાડયો મહામુનીનો ખેદ. ૩ કચ્છ રૂપ ધરીને કૃપાળ, ધર્યો પર્વત પીઠે દયાળ; થયા વરાહ રૂપે તથાપી, હણી દઇતને ઉરવી થાપી. ૩ નરસિંહરૂપે હર્યો હિતીતંન ભક્ત ઉગાર્યો પ્રલ્હાદ જન; વામન રૂપે છળ્યો બળરાય, ચાંપ્યો પાતાળે તેને તદાય. ૪ ફરશુરામ થયા હરી જ્યારે, કરી મેદીની નક્ષત્રી ત્યારે; રામચંદ્ર થયા રઘુદેવ, માર્યો રાવણુને તતખેવ. ૫ હાલ કૃષ્ણ થયા છો મહારાજ, રાખી પાંચાળી પ્રભુની લાજ; મારી લાજ

જશે જો દયાળ, તેનું લાંછન તમને વિશાળ. ૬ એવું કહી પડયો તેલની માંય, થયું શીતળ તે વેળા ત્યાંય; તળે લાગે છે તાપ અપાર, તોય દાઝે નહીં તે લગાર. ૭ જુઓ હરિ કૃપા બળ એવું, ઉષ્ણ તેલ થયું હીમ જેવું; થયું શંખ લીખીતને જાણ, આવ્યા જોવા પરીક્ષા પ્રમાણ. ૮ બોલ્યા બ્રાહ્મણ આવીને આડું, હજુ તેલ તો છે ઘણું ટાઢું; માટે મંગાવો શ્રીફળ રાય, ત્યારે પરીક્ષા તેની જણાય. ૯ ત્યારે સેવકે શ્રીફળ આપ્યું, ખરૂં ખોટું તેને દીજે માન્યું; તેને કુંવર ઉપર રીસ, નાંખ્યું તેલ કઢામાં તે દીશ. ૧૦ ફાટયું પડતામાં શ્રીફળ તેહ, બેઉ ભાગ થયા તેના જેહ; આવ્યા ઉછળીને એતો ભાગ, વાગ્યા બ્રાહ્મણને લાગો લાગ. ૧૧ ફુટયાં તે થકી તેનાં કપાળ, પડયા જંખવાણા દીજબાળ; ફટફટ કરે સઉ લોક, નાઠા બ્રાહ્મણ પામીને શોક. ૧૨ પછી નીકળ્યો ભુપ કુમાર, તેલ કઢા થકી નીરધાર; સ્નાન કરીને પહેર્યાંજ વસ્ત્ર, ધર્યાં આયુદ્ધને સઉ અસ્ત્ર. ૧૩ નમી પીતાને ચાલ્યો કુમાર, આવ્યો અરજુન ઉભા તે ઠાર; કર્યો ધનુષ કેરો ટંકાર, આપી આજ્ઞા સેનાને તે વાર. ૧૪ એવું જોઇને કુંતા કુમારે શંખ-નાદ કર્યો તેણીવારે; સામાસામી મંડાયું છે યુદ્ધ, બીરૂએ બીરૂ કરે વીરૂદ્ધ. ૧૫ સામાસામી વઢે કાળભાથી, અશ્વ અશ્વ ને હાથીએ હાથી; રથે રથને પાળાએ પાળા, વઢે ઉછળી વીર વિશાળા. ૧૬ થયું દારૂણ યુદ્ધ તે સ્થાન, જુવે દેવતા બેશી વિમાન; ફુટે યોદ્ધાઓનાં ઘણાં શીશ, મોટા મહઝર પાડે છે ચીસ. ૧૭ બાણવ્રષ્ટીએ છાયું આકાશ, નથી દેખાતો સુર્યપ્રકાશ; શેશ સળકયો ને કંપી ધરાય, ચાલે શોણીત કેરો પ્રભાય. ૧૮ ડોલ્યા દિગપાળ ને મેરૂ હાલ્યો, સુધન્વાએતો બાણજ વાળ્યો; મુકયું અરજુને ત્યારે અગ-નાસ્ત્ર, નૃપ તંને મુકયું વરૂણાસ્ત્ર. ૧૯ પ્રેર્યું પારથે વાયુનું બાણ, મેઘ ઉડાડયા ત્યાં નિરવાણ, ત્યારે સુધન્વા કોપ્યો અપાર, મુકયું નારાચતો નીરધાર. ૨૦ તેને છેદયું વિજય તે દીશ, માર્યો સારથી આણીને રીસ; સુધન્વા કહે કુંતા કુમાર, પ્રતિજ્ઞા કરતું આણીવાર. ૨૧ સુણી અર્જુન કહે ઠીક વારૂ, ત્રણ બાણ થકી તને મારૂ; મારાં બાણ જો નિષ્ફળ થાય, તોતો પુર્વજ નરકે પળાય. ૨૨ ત્યારે નૃપ તંન કહે બાણ છેદું, સારથી સુદ્ધાં તુજને ભેદું; બાણ ત્રણયે તારાં ન છેદાય, ત્યારે પુર્વજ મારા પળાય. ૨૩ એવી પ્રતિજ્ઞા બે જણે કરી ત્યારે આવ્યા તે ઠેકાણે હરી, ચતરભુજ

ચિંતા વિશે પેઠા, રાસ પરોણો ઝાલીને બેઠા. ૨૪ સુધન્વાએ જોયા ઘન-શ્યામ, ત્યારે કર્યો તે વેળા પ્રણામ; ભલે પધાર્યા ગિરિવરધારી, લજ્જા રાખજે આ સમે મારી. ૨૫ કહે અરજુનને કીરતાર, નથી તારામાં બુદ્ધિ લગાર; વારેવારે કરૂં પ્રતિજ્ઞાય, નથી જોતો નિર્બળ બળરાય. ૨૬ જય થાવાનો દૈવને હાથ, હવે બાણ મુકો નરનાથ; તેમાં પુન્ય મુકયું ઘનશ્યામ, કૃષ્ણાવતાર કેરૂં તમામ. ૨૭ પછી અરજુનને કહે ઇશ, મુકય બાણ હવે તું આદીશ; છોડયું ચાપથી બાણ તે જયારે, સુધન્વાએ કાપી નાંખ્યું ત્યારે. ૨૮ બીજું બાણ લીધું અર્જુન, તેમાં પુન્ય મુકયું બળવંત; ફરશુ-રામાવતારનું જેહ, પુન્ય મુકયું પ્રભુએજ તેહ. ૨૯ છુટયું ધનુષ્ય થકી તે બાણ ઘોર ગર્જના કરતું પ્રમાણ; ત્યારે સુધન્વે બાણ નિવેદયું, બીજું સાયક આવતું છેદયું. ૩૦ પુત્રી પાંડુના વિસ્મય થાય; હવે કોણ ગતિ રઘુરાય. પછી અર્જુને ક્રોધજ કરી, ત્રીજું બાણ લીધું વળી ફરી. ૩૧ ઝાલ્યું શ્રી હરીએ તેતો ત્યાંય, ત્રણ દેવ સ્થાપ્યા તેની માંય; બ્રહ્મા વિષ્ણું ને શંકર જેહ; સ્થાપ્યા ત્રણે ઠેકાણેજ તેહ. ૩૨ રામાવતારે પુન્ય જે કર્યું, તે સૌ બાણના ઉપર ધર્યું; એવી રીતે કૃપા ઘણી કરી, બાણ આપ્યું અરજુનને હરી. ૩૩ સવ્યસાચી એ લીધું તે વાર, કર્યું કોડંડ મંડળાકાર; મુકયું અરજુને બાણ તે જયારે, બોલ્યો સુધન્વા મુખથી ત્યારે. ૩૪ કહે કૃષ્ણને ભુપકુમાર, ધન્ય ધન્ય પ્રભુ અવતાર; મારી મુક્તિ ઇછી જદુપત્ય, તમે જે કરો તે હરી સત્ય. ૩૫ આવો જોગ ન આવે ફરી, અંતકાળ સમે સામા હરી; પ્રભુ પેખીને કરશે વિહાર, તેના જીવતરનેજ ધિક્કાર. ૩૬ માટે જગતપતી રાખો લાજ, મુક્તિ આપજો મુને મહારાજ; એવું કહિ સુધન્વાએ સાર, બાણ મુકયું સામું નીરધાર. ૩૭ શર આવે છે અરજુન કેરો, કરે ગર્જના તેતો ઘણેરો; ઉડે અગ્ની તેમાંથી પ્રચંડ, જાણે ઉજાડશે નવખંડ. ૩૮ નાઠા દેવ આકાશેથી ત્યારે, જાણે આવતો બાણ એ મારે; એવે આવ્યું સુધન્વાનું બાણ, તેણે જોર કર્યું નિરવાણ. ૩૯ કાપ્યો અરજુનનો શર જયારે, ત્રણ ભાગ પડયા હેઠા ત્યારે; હાહાકાર થયો તેણિ-વાર, સોમવંશી કંપ્યા નિરધાર. ૪૦ ત્યારે બાણનો આગલ્યો ભાગ, ચઢયો આકાશમાં લેઇ લાગ; આવિ વાગ્યો સુધન્વાને તેહ, કંઠ કપાયો તે થકી જેહ. ૪૧ પડયું હેઠું સુધન્વાનું શીશ, બેઉ પક્ષ રાખી જુગદિશ;

સુધન્વાના શરીરમાંથી સાર, તેજ નિકળ્યું દીવ્ય અપાર. ૪૨ તેતો ચાલ્યું ભાનુ તુલ્ય ત્યાંય પેઠું માધવના મુખમાંય; પછી આવ્યું ઉડીને ત્યાં શીશ, ત્યારે ઝાલી લીધું જુગદીશ. ૪૩ જોઇ મુસ્તકને રડયા સ્યામ, કહ્યું અરજુનને તેણે ઠામ; તારે માટે કીધો ઉતપાત, મરાવ્યો ભક્ત મારો સાક્ષાત. ૪૪ પછી ઉછાળ્યું મુસ્તક ઇશ, પડયું હંસધ્વજ કને શીશ; કર્યો ત્રીદશે જયજય કાર, પામ્યો મુક્તિ સુધન્વા કુમાર. ૪૫ હંસધ્વજે જોયું શીશ જ્યારે, ઘણો વિલાપ કીધો તે વારે; પુત્રના ગુણ સંભારી સાર, ચાલે નેત્રેથી આંસુની ધાર. ૪૬ ॥ વલણ ॥ એવું દેખી તે સમે સુરથ થયો તૈયારરે; દુર્ગો કહે યુદ્ધે આવિયો નૃપનો જ્યેષ્ટ કુમારરેરેરે. ૪૭ ॥ ઇતી શ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવી દુર્ગાશંકર વીરચીતે મહાભારથાંતર ગત અશ્વમેધ પર્વણી સુધન્વા વધો નામ અષ્ટમો અધ્યાય.

કડવું ૯ મું.

॥ રાગ દેશાખ ॥ સુરથ આવી રણમાં ઉભો બોલ્યો તેણીવાર; અલ્યા ઉભો રહે અરજુન તુજને શિક્ષા કરૂં આવાર. ૧ મારા ભાઇને માર્યો તેતો કીધું કુડું કાજ; તેમાં તે શું પ્રાક્રમ કીધું પુન્ય હાર્યા જદુરાજ. ૨ એમ કહીને ચાપ ચઢાવ્યું કીધો ત્યાં ટંકાર; અરજુન ઉપર વ્રષ્ટી કીધી બાણ તણી નીરધાર. ૩ ત્યાર પછી ત્યાં સુરથ કહેછે સાંભળ અરજુન વાત; આજ તને મુર્છા પમાડું યુદ્ધ કરી સાક્ષાત. ૪ એક ઘડીમાં મુસ્તક કાપું પણ પ્રભુ તુજને સાહ્ય; તે માટે મ્રત્યુ નથી તારૂં પણ મુર્છા તો થાય. ૫ માટે કર સંગ્રામ હવે તું મુકીને મરજાદ; એવું કહીને ફરીથી મુકયું બાણ કરી સિંહનાદ. ૬ તે વેળા કુંતા સુત કોપ્યો મુકયાં બાણ અપાર; સુરથનો રથ ભાગી નાંખ્યો, ઘોડા માર્યા ચાર. ૭ ધજા ધનુષને મુગટ પાડયો આણી અદકી રીસ; સારથીનું તો નિશ્ચે છેદયું તે વેળાએ શીશ. ૮ એટલે સુરથ બેઠો વળતી બીજા રથમાં સાર; અરજુન કેરી સૈન્યાનો કરવા માંડયો સંહાર. ૯ ગજ રથ ઘોડા માહીસ માર્યા વાળ્યો કચ્ચરઘાણ; યોદ્ધાઓનાં મુસ્તક ફાટે થાય ઘણું ઘુમરાણ. ૧૦ મેઘ વરણ વ્રશકેતુ તેને માર્યાં ત્રણ ત્રણ બાણ; નીલધ્વજને હાર પમાડયો નિશ્ચે ત્યાં નીરવાણ. ૧૧ પછી કાળાંતક બાણ ચઢાવી માર્યાં જેણીવારે; અરજુનને મુર્છા થઇ તેથી વિકળ થયો છે ત્યારે. ૧૨ ત્યારપછી ત્યાં સુરથ કહેછે

શ્રીહરીને નિર્વાણ; અરે પ્રભુ હું શું કહું તમને કપટી પુરૂષ પુરાંણ. ૧૩ સુધન્વાને બળતો શ્રીજી તેલ થકી બચાવ્યો; ઉગારીને અલબેલા તમે અંતે કેમ મરાવ્યો. ૧૪ તમને જે સેવે તેને તમે દુઃખ દ્યો છો મહારાજ; ભક્ત તણા ભુંડાની તમને નથી નારાયણ લાજ. ૧૫ બળીરાજાએ તમને સેવ્યા જ્યારે દીન દયાળ; ત્યારે તેને છેતરી ચાંપ્યો પ્રભુ તમે પાતાળ. ૧૬ સુદામા સ્નેહી પોતાનો તેને દળદર રાખ્યું; અંત વખત સુખ તેને આપ્યું ચાવણું જ્યારે ચાખ્યું. ૧૭ હરિશ્ચંદ્રે સેવ્યા બહુ તમને ભક્ત એતો કહેવાયો; ત્યારે દુઃખ પામ્યો એ ઝાઝું નિચને ત્યાં વેચાયો. ૧૮ પાંડવ પાંચે વનમાં ભમીયા ઝાઝુ શું કહું ઇશઃ પાંચાળી સભામાં આણી સત્ય કહું જુગદીશ. ૧૯ તમને અર્પણ કરીને આપે સુર્ય કુંવર નીત્ય દાન; અરજુન પાસે તેને મરાવ્યો યુદ્ધ વીશે ભગવાન. ૨૦ અવિનાશી તમને દેખાડું આ સમે મારા હાથ; બાણ રૂપી ફુલાંની પુજા માની લેજો નાથ. ૨૧ એમ કહીને સાયક મુકયાં હરીની ઉપર સાત; તેનો જઇ વાગ્યાં વિઠ્ઠલને રૂદય વિષે સાક્ષાત. ૨૨ એવામાં કુંતા સુત કેરી વળી વેગે મુર્છાય બેઠો થઇને કરમાં લીધું બાણ ધનુષ મહાકાય. ૨૩ સુરથ સાથે યુદ્ધ કરયુ બહુ કહેતાં ન આવે પારઃ ત્યાર પછી અરજુને કીધો હણવાનો વિચાર. ૨૪ અર્ધચંદ્ર તો બાણ ચઢાવ્યું મંત્ર ભણી નીરધાર; સુરથના ઉપર તે મુકયું કરવાને સંહાર. ૨૫ તે બાણે આવીને છેદયું મુસ્તક તેણે ઠાર; પાછું જઇ ભાથામાં પેઠું ક્ષણું નવ લાગી વાર. ૨૬ સુરથ રણમાં મ્રત્યુ પામ્યો વરત્યો હાહાકાર; હંસધ્વજને જાણ થયું તે આવ્યો તેણે ઠાર. ૨૭ સુરથનું મુસ્તક બહુ સુંદીર પડીયું પ્રભુની પાસ; તેને લેઇ ઉંચુ ઉછાળ્યું શ્રીહરીએ આકાશ. ૨૮ ગરૂડે તે મુસ્તકને ઝીલ્યું લેઇને ચાલ્યા જાય; એવામાં રસ્તામાં આવ્યો નંદીગણ મહાકાય. ૨૯ તેણે તે ઝુંટાવી લીધું ગરૂડ પાસેથી શીશ; ઉમીયાના પતિને તે આપ્યું નંદીએ તે દીશ. ૩૦ મહાદેવે લઈ ગુંથ્યું તેને રૂંઢમાળની માંય; એટલામાં ત્યાં આવી ઉભા હંસધ્વજ તો ત્યાંય. ૩૧ પુત્ર શોકથી કોપે ચઢીયા દેહ કર્યો વિક્રાળ; લાલચોળ આંખો થઇ બેઉ જાણે જેવા કાળ. ૩૨ રથ ઉપર બેશીને ઝાલ્યું ભુપે જ્યારે ચાપ, તે વેળા ત્યાં ધરતી ધરૂજી સુર પામ્યા પરિતાપ. ૩૩ શોણિતનો વરસાદ થયો ત્યાં ડોલ્યા સૌ દીગ-

પાળ; મેરૂ હાલ્યો તારા તુટયા લાગી દોદશ ઝાળ. ૩૪ એવું જોઇ હરીએ વિચાર્યું ભુપતિ કરશે કેર; પુત્ર શોકથી નિશ્ચે કરશે પારથને તો ઠેર. ૩૫ એમ વિચારી ભુપની સામા ચાલ્યા દીનાનાથ; પ્રભુએ જઇ પ્રણામ કર્યો ત્યાં જોડીને વળી હાથ. ૩૬ હંસધ્વજે હરીને ઓળખ્યા પ્રેમે લાગ્યો પાય; ભુજ ભીડી આલીંગન કીધું ક્રોધ શમ્યો મહાકાય. ૩૭ ત્યાર પછી રાજાને કેહે છે દેવકીનંદન દેવ; ભુપતી યુદ્ધ રેહેવા દો હાવે શાન્તિ ગ્રહો તતખેવ. ૩૮ પુત્ર તણી મુક્તિ મેં કીધી આપ્યો વૈકુંઠ વાસ; તે માટે હય આપો પાછો ચાલો અરજુન પાસ. ૩૯ અરજુન કોઇથી નવ જીતાયે ઇંદ્રતણો એ તંન; કોટીક યોદ્ધા મ્રત્યુ પામ્યા ક્ષમા કરો રાજંન. ૪૦ એવું સુણી ભુપતી મળીયા અરજુનને તે વાર; નગ્ર વિષે સૌને લેઇ આવ્યા વરત્યો જયજયકાર. ૪૧ ત્યાર પછી હંસધ્વજ રાયે આપ્યો ત્યાં કેધાણ; સેન્યા લેઇને સાથે ચાલ્યા ભુપતિ તો નિરવાણ. ૪૨ અર્જુનનો હય ત્યાંથી ચાલ્યો દારૂણ વનમાં જાય; શ્રીહરી હસ્તિનાપુર આવ્યા એકલા તો યદુ-રાય. ૪૩ અશ્વની પુઠે અરજુન ચાલ્યા સેન્યા સાથે સાર; મહાવનમાં તે આવી પહોંચ્યો આગળ તો તોખાર. ૪૪ તે વનમાં એક સરોવર આવ્યું શોભાનો નહીં પાર; તે ઠેકાણે જળ પીવાને હય આવ્યો નીરધાર. ૪૫ વાજીને વારી એ અડકયું અંગ વિશે જેવારે; ઘોડાની ઘોડી થઈ સુંદીર અશ્વ તણી તે ત્યારે. ૪૬ અશ્વની થઇને ચાલ્યો ત્યાંથી આગળ જેણી-વાર; એટલામાં બીજું સરોવર આવ્યું ત્યાં નીરધાર. ૪૭ તેમાં જઇને જળ પીધું કે વાઘ બન્યો તે વાર; નવ ગજ લાંબો બે ગજ પહોળો પીતવરણ આકાર. ૪૮ ફાળની ઉપર ફાળ ભરે છે વાયુ વેગે જાય; કુંતા સુત કેસરીને જોઇને વિસ્મય મનમાં થાય. ૪૯ એટલે ત્રીજું સરોવર આવ્યું રમ્ય જગા તે ઠાર; તેમાં જઇને વાઘ પડયો કે અશ્વ થયો નીર-ધાર. ૫૦ ત્યારપછી તે વાજી વળતી આવ્યો તરીયા દેશ; પુરૂષ તણી નથી વસ્તી ત્યાંતો વશે વનિતા વેશ. ૫૧ પ્રમીલા નામે રાણી ત્યાંની સુંદરીની સરદાર; ચંદ્રમુખી એક પુત્રી તેને રૂપ તણો નહીં પાર. ૫૨ તે રાણી ઘણી કામણગારી શીખી સર્વ કળાય; નરની નારી કરીને ફેરવે પુરૂષ પશુ થઇ જાય. ૫૩ અગ્નિમાં પેશીને નીકળે ઝાલે સીંહના કાન; આકાશે ઉડીને ચાલે નાથે નાગ નીદાન. ૫૪ પાતાળે પેશીને આવે પર્વત

લેઈ ઉછાળે; પરકાયામાં પેશી બોલે સો યોજન તો ન્યાળે. ૫૫ અદર્શન વિદ્યાને જાણે બહુ રૂપે બની જાય; ત્રાંબાનું સુવર્ણ બનાવે દેખે એટલું ખાય. ૫૬ મુઠ ચોટ ને મારણ મોહન વશ કરવાની વાત; તે સઘળું એને આવડે છે મંત્ર તંત્ર સાક્ષાત. ૫૭ રણસંગ્રામે યુદ્ધ કરીને જીતે શત્રુસાર; બાણ ગદાને મારી જાણે એવી એનો નાર. ૫૮ તેણે અરજુનનો હય બાંધ્યો હિંમત રાખી મંન; એટલે ત્યાં સૌ સેન્યા આવી પાંડુ કેરા તંન. ૫૯ તેણે સંદેશો કાઢ્યો કે અબળા થઈ તૈયાર; કોટીક નારીઓ લઇને આવી લડવાને નીરધાર. ૬૦ ધનુષ્ય બાણને બરછી ઝાલી ગદા ગુર્જ તરવાર; કચ્છ ભીડીને આવી સર્વે કામનીઓ તેવાર. ૬૧ ॥ વલણ ॥ તેને જોઇ કુંતા સુતે કીધો ત્યાં ટંકારરે; દુર્ગા કહે તરીયા તણા યુદ્ધનો કહું વિસ્તારરેરેરે ૬૨ ॥ ઇતિ શ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવિ દુરગાશંકર વિરચીતે મહાભારથાંતર ગત અશ્વમેધ પર્વણી સુરથ વધો નામ નવમો અધ્યાય.

કડવું ૧૦ મું.

॥ રાગ મારૂ ॥ પછી પ્રમીલાએ તેણે ઠાર, સિંહનાદ કર્યો નીરધાર; જેવાં પુર્વે વઢયાં મહાકાળી, દૈત્યની સાથે દીન દયાળી. ૧ તેવી રીતે કુંતા સુત સાથ, વઢે વનિતા એ તો સાક્ષાતઃ મારે પ્રમીલા પોકીને બાણ, થાય એકનાં લક્ષ પ્રમાણ. ૨ સવ્યસાચીની સેન્યાને વાગે, તેથી યોદ્ધાઓના પ્રાણ ભાગે; થયું દારૂણ યુદ્ધ અપારઃ કર્યો સેન્ય તણો ત્યાં સંહાર. ૩ પ્રમીલાએ તો વિંધ્યા પ્રકાશી, યોગ માયાને નિશ્ચે ઉપાસી; લાગી અરજુન સેન્યામાં લાય, લોહી માંસની વ્રષ્ટીજ થાય. ૪ સર્પ વીંછીને પડે પાશાણ, સર્વ યોદ્ધા કરે બુમરાણ; શબ્દ કારમા ઓચીંતા થાય, ભયંકર તે સઉને જણાય. ૫ જાણે જોગણી ખાવાને આવી, એવી માયા તે સ્રીએ બતાવી; તેને જોઇને કુંતા કુમાર, ઘણો વિસ્મે પામ્યો તેણીવાર. ૬ પછી સંભાર્યા સુંદર શામ, ત્યારે માયા મટી તેણે ઠામ; થઇ સેના સઉ સાવધાન, કોપ્યા કુંતા કુંવર તેણે સ્થાન. ૭ મુકયું નારાચ ત્યાં નિરવેહ, પડયા પ્રેમદાને દેહે છેદ; પછી કાળાસ્ર લેઇને ત્યાંય, મુકે મંત્ર ભણી વળી જ્યાંય. ૮ થઇ એટલે આકાશ વાણી, કહ્યું અરજુનને ભકતજાણી; અલ્યા અરજુન તું હરી જંન, કેમ ઇચ્છે સ્રીઓનું પતંન. ૯ નારીના હોય કોટીક દોશ, તોયે હણીએ નહીં આણી રોશ; માટે મુનીને પુછ તુંય,

યુદ્ધ કરવાનું કારણ શું ય. ૧૦ કહે કામની તે કરો ભુપ, તેથી કલ્યાણ થાશે અનુપ; સુણી આકાશ વાણીની વાત, યુદ્ધ બંધ રાખ્યું વિષ્ણુ રાત. ૧૧ પછી પુછયું પ્રમીલાને ત્યાંય, કેમ યુદ્ધ કરો રણ માંય; અબળાને આ કરવો સંગ્રામ, નથી ઘટતો તમોને આ ઠામ. ૧૨ તમને જીતે નથી યશ સાર, હણું તો જાઉં નર્કે આવાર; માટે કહોને તમારી ઇચ્છાય, જેથી બેઉનું સારૂં થાય. ૧૩ ત્યારે કામની કેહે સુણો રાય, મારી વરોને મેત કન્યાય; કહે અરજુન તે કરવું મારે. યુદ્ધ બંધ કરો આણીવારે. ૧૪ પછી પ્રમીલા પ્રેમજ લાવી, તેડી અરજુનને ઘેર આવી; વિધિએ કરી આપી કન્યાય, સૈન્ય સર્વે જમાડયું તદાય. ૧૫ આપી પેહેરામણી ત્યાં અપાર, રથ અસ્ત્ર ને હાથી ભંડાર; રાખ્યા પાંચ દિવસ તે ઠાર, પછી યજ્ઞનો આપ્યો તોખાર. ૧૬ થયા અરજુન જાવા તૈયાર, કહ્યું સાસુને ત્યાં નિરધાર: ફરી આવીશું આવતાં જ્યારે, તેડી જઇશું કન્યા તેવારે. ૧૭ પછી અશ્વને કીધો વિદાય, તેની પુંઠળ સર્વે પળાય: શીઘ્ર ગતિએ ચાલે કેકાણ. મહા વંન વિશે નિરવાણ. ૧૮ આવ્યો ક્રોંચાપુરી વીશે જ્યારે, બાંધ્યો ભીશણ દૈત્યે તે વારે; લક્ષ દાનવનો છે એ નાથ, અર્ધ કોશ સુધી લાંબા હાથ. ૧૯ બાંધી અશ્વને જુએ છે વાટ ઉભો રહ્યો છે યુદ્ધને માટ; સાથે દાનવ લીધા અપાર, જેના જોર તણો નહી પાર. ૨૦ એવે આવ્યો ત્યાં કુંતાનો તંન, તેને જોઇને બોલ્યા વચંન; અલ્પ માનુશ જાત ભુપાળ, તારો આણીશ હું તોજ કાળ. ૨૧ નાસે વિષ્ણુ વીધિ મુને જોઇ, ઈંદ્રિ ચંદ્ર પામે ત્રાસ સોઇ; એવું કહી અસુરે તેવાર, યુદ્ધ કરવા માંડયું નીરધાર. ૨૨ થયો દારૂણ ત્યાં સંગ્રામ, કેહેતાં ગ્રંથ વધે આણે ઠામ; વળતી અરજુને આણીને રીસ, છેદયું ભીષણાસુરનું શીશ. ૨૩ પછી પુત્ર હતો તેનો એક, તેણે કર્યો ત્યાં રાજ્યા ભિશેક; લીધો તોખાર ત્યાં થકી રાય, મુકયો આગળ ફરવા તદાય. ૨૪ ક્રોંચાપુરીથી ચાલ્યો કેકાણ, આવ્યો સિંધુ તિરે નિરવાણ; મહી સંગમ આગળ ગામ, મણીપુર એવું એનું નામ. ૨૫ તેમાં રાજ્ય કરે પારથ તંન, તેનું નામ તો બબ્રૂ વાહન; તેના સેવકે દીઠો કેકાણ, કર્યું ભુપતીને જોઇ જાણ. ૨૬ બભ્રુવાહને વાંચીને પત્ર; બાંધ્યો શામકરણને તત્ર: એવે આવ્યા ત્યાં અરજુન રાય, મણીપુર વિશે મહાકાય. ૨૭ જોઇ નગ્રની શોભા અપાર, પુછયું હંસધ્વજને

તે ઠાર; પુછે અરજુન કહો તમે રાય, આવું આ નગ્ર કોનું કહેવાય. ૨૮ કોણ રાજ્ય કરે છે આ ઠાર, તેનો સર્વે કહોને પ્રહાર: ત્યારે બોલ્યા હંસધ્વજ ભુપ, સુણો પારથ સત્ય સ્વરૂપ. ૨૯ સુત તમારો અહીંનો ભુપાળ, બબ્રૂવાહન નામ વિશાળ: તમે નીકળ્યા વનમાં જ્યારે, તીર્થ યાત્રા કરવા આવ્યા ત્યારે. ૩૦ સ્નાન કરવા પેઠા નદી માંય, એક મગરીએ ઝાલ્યાતા ત્યાંય; તમ ચરણ પ્રતાપથી તેહ, થઇ અપછરા કેરોજ દેહ. ૩૧ તેની જોડે કર્યો તમે સંગ, રહ્યો ગર્ભ તે નારીને અંગ; તમે મુકી ગયા એહ નાર, પછી અપછરા રહી આણે ઠાર. ૩૨ થયો તે થકી તેને કુમાર, મહા તેજસ્વી બુદ્ધિ અપાર; કરે રાજ્ય તેતો આણે ઠાર, તેણે બાંધ્યો તમારો તોખાર. ૩૩ સુણી અરજુનને આવી હામ, કહ્યું સેવકને તેણે ઠામ; જાઓ જોવા તમે ચરચાય, કેવી કચેરીની છે શોભાય. ૩૪ ફોજ કેટલી છે એને ઘેર, તેની સર્વ કહો આવી પેર: ચાલ્યા સેવક તો તેણે ઠાર; આવ્યા સભા વિશે નીરધાર. ૩૫ બેઠો સિંહાસને નૃપ તંન, જાણે બીજો દીસે અરજુન; મહા તેજસ્વી ને ઘણું રૂપ, દીર્ઘબાહુને શાન્ત સ્વરૂપ. ૩૬ મુખ હસ્તું ને કોમળ કાય ધર્મ શાસ્ત્ર જોઇ કરે ન્યાય; સ્વર્ગ તુલ્ય કચેરી તે ઠાર, એક યોજન તેનો વિસ્તાર. ૩૭ કરે અપ્સરાઓ નૃત ગાન, આપે યાચકને ઘણું માન: સુમતી નામે તેનો પ્રધાન; તેતો વ્રદ્ધ અને ગુણવાન. ૩૮ ત્રણ અક્ષૌણી ફોજ સાર, તેમાં શુરા ઘણા નીરધાર: જોઇ સેવકે સૌ રચનાય; પછી આવ્યા જ્યાં અરજુન રાય. ૩૯ કહી વિસ્તારીને સઉ વાત, સુણી ક્ષોભ પામ્યો નર જાત; હંસધ્વજને પુછી પછી પેર, કરવો મેળાપ કે વળી વેર. ૪૦ ત્યારે હંસધ્વજ કહે રાય, પુત્ર તમારો નહીં જીતાય; પીતા જાણી જો નમે કુમાર; તોતો લાજ રહે આણીવાર. ૪૧ એવી વાત કહી ભુપે જ્યાંય, થયા માઠા શુકન ઘણા ત્યાંય; ગીધ પક્ષી આવ્યો તેણે દીશ, બેઠો અરજુનને તેતો શીશ. ૪૨ શ્વાન રડયા ને કકળ્યા કાગ, આડા ઉતર્યા આવીને નાગ; ચઢયું વાદળ ને ઢાંકયો ભાણ, જાણી બબ્રૂવાહને સાક્ષાત; ત્યારે વિચાર્યું મનની માંય, પુછયું પ્રધાનને વળી ત્યાંય. ૪૪ કહો સુમતિ મુજને ન્યાય, યુદ્ધે આવ્યાછે મારા પિતાય; તેને નમવું કે કરવો સંગ્રામ, બેમાં સારૂં કીયું અભીરામ. ૪૫ ત્યારે સુમતિ બોલ્યો વચંન, સારૂં તાતને કરવું

નમન; માતપિતાને જે દુભે પ્રાણી, તેનો નિશ્ચે પડે નર્કખાંણી. ૪૬ માટે ચાલો આ વેળા રાજન, અશ્વ આપીને કરીએ નમન; એવું સુણીને અપ્છરા બાળ, થયો તૈયાર મળવા તે કાળ. ૪૭ સાથે લીધો તુરંગ તે વાર, મણી માણેક ભેટ અપાર; એવી રીતે આવ્યો ક્ષત્રી રાજ, નીજ તાતને મળવા કાજ. ૪૮ આવી ભેટ મુકી પીતા પાસ, પગે લાગ્યો આણીને ઉલ્લાસ; બેઠા આસને વળતી બાળ, જેમાં બુદ્ધિ ને બળ વિશાળ. ૫૦ ॥ વલણ ॥ ત્યાર પછી સ્તુતી કરે, અરજુન કેરો તંનરે; દુર્ગો કહે તેતો કહું, શ્રોતા ધરજો મંનરેરેરે. ૫૦ ॥ ઇતી શ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વિરચીતે મહાભાર્થાંતર ગત અશ્વમેધ પર્વણી અરજુનેન પ્રમીલા તથા ભિસણાસુર વિજીતો નામ દશમો અધ્યાય. ૧૦

કડવું ૧૧ મું.

॥ રાગ મેવાડો ॥ બબ્રૂવાહન કહે તાતજી, રોષ ધરોરે; બાંધ્યો અશ્વ અજાણ્યે તો આજ, માટે કૃપા કરોરે. ૧ તમ તણા વિર્યથી હું થયો, રોશ નવ ધરોરે; તેથી રાખો તમે મારી લાજ, માટે કૃપા કરોરે. ૨ પ્રજાના કૃત્યને જોઇને, રોશ નવ ધરોરે; છોરૂ જેવાં ન મા બાપ થાય, માટે કૃપા કરોરે. ૩ પાશાણ વ્રષ્ટિને વરસતાં રોશ નવ ધરોરે; તેની આગળ કંઇ ન ધરાય, માટે કૃપા કરોરે. ૪ ખેતરને વાડ ખૈ જતાં, રોશ નવ ધરોરે; કહો શી રીતે એ સચવાય, માટે કૃપા કરોરે. ૫ કિંકર ચોરી કરે કદી, રોશ નવ ધરોરે; તેને ઝાલવાનો શો ઉપાય, માટે કૃપા કરોરે. ૬ વ્રક્ષ ક્યારે ફળ ખાઇ જશે, રોશ નવ ધરોરે; ત્યારે શું કરે રક્ષક જંન, માટે કૃપા કરોરે. ૭ કામીની કંથને મારશે, રોશ નવ ધરોરે; ત્યારે જીવે શી રીતે સ્વામિન, માટે કૃપા કરોરે. ૮ પ્રાણીનાં કૃત્યને જોઇ પ્રભુ, રોશ નવ ધરોરે; વ્રષ્ટી બંધ કરે નહી તાત, માટે કૃપા કરોરે. ૯ સત્ય કહેતાં દુઃખ નવ નડે, રોશ નવ ધરોરે; અંતે પ્રમાણ થાય એ વાત; માટે કૃપા કરોરે. ૧૦ સત્યે તપે તરણી વળી, રોશ નવ ધરોરે; વાયુ સત્યે ગતિ કરે તેમ, માટે કૃપા કરોરે. ૧૧ સત્યે મેરામણ સ્થંભી રહ્યો, રોશ નવ ધરોરે; સત્યે અવની રહી સ્થીર એમ, માટે કૃપા કરોરે. ૧૨ સત્યે અગ્નિ પેદા થાય છે, રોશ નવ ધરોરે; રહ્યું આકાશ અંતરીયાળ, માટે કૃપા કરોરે. ૧૩ સત્યે તરૂ ફળે સર્વદા, રોશ નવ ધરોરે; સત્યે પાપ બળે તતકાળ,

માટે કૃપા કરોરે. ૧૪ માટે પીતા ચાલો નગ્રમાં, રોશ નવ ધરોરે; કરૂં સેવા તમારી હું આજ, માટે કૃપા કરોરે. ૧૫ એવું સુણી વધો પાર્થ ત્યાં, મુખે બોલમાંરે; અલ્યા લંપટ બોલતાં લાજ, ક્ષત્રીની ઓળમાંરે. ૧૬ કાયર કયાં તું પેદા થયો, મુખે બોલમાંરે; મારૂં બોળ્યું તેં આ વેળા નામ, ક્ષત્રીની ઓળમાંરે. ૧૭ અપ્સરાથી તું ઉદે થયો, મુખે બોલમાંરે; જાણું ગાવા બજાવાનું કામ, ક્ષત્રીની ઓળમાંરે. ૧૮ ગુણકા સતી નવ જાણવી, મુખે બોલમાંરે; તેની કુખે તારો અવતાર ક્ષત્રીની ઓળમાંરે. ૧૯ બુદ્ધિ વિના અલ્યા બાળકા, મુખે બોલમાંરે; તારો નાચવાનો અધિકાર ક્ષત્રીની ઓળમાંરે. ૨૦ વ્યંડળ વિર ન નીપજે, મુખે બોલમાંરે; મોળાને ન ચઢે વારી લેશ, ક્ષત્રીની ઓળમાં રે. ૨૧ વેત ફળે નહી કોઇ સમે, મુખે બોલમાંરે; જડ પામે નહીં ઉપદેશ, ક્ષત્રીની ઓળમાંરે. ૨૨ કાંસુ સોનું નવ નીપજે, મુખે બોલમાંરે; મણી સ્પર્શ થયો ખાલી જાય, ક્ષત્રીની ઓળમાંરે. ૨૩ વાંઝણી શુક્તિના પ્રસવે, મુખે બોલમાંરે સ્વાતી નિર અકારજ થાય, ક્ષત્રીની ઓળમાંરે. ૨૪ વણ વિચાર્યે અશ્વ બાંધીયો, મુખે બોલ માંરે; ત્યારે શું સમજ્યો નીરધાર, ક્ષત્રીની ઓળમાંરે. ૨૫ હાવે નમું તે સૌ વ્યર્થ છે મુખે બોલમાંરે; તારા જીવતને ધીક્કાર, ક્ષત્રીની ઓળમાં રે. ૨૬ સુભદ્રાનો સુત તે ખરો, મુખે બોલમાં રે; જેણે જીત્યો કૌરવ કેરો સાથ, ક્ષત્રીની ઓળમાં રે. ૨૭ ચક્રાવો જીત્યો એ એકલો, મુખે બોલમાં રે; ગુરૂ દ્રોણને દેખાડયા હાથ, ક્ષત્રીની ઓળમાં રે. ૨૮ એવું કહી ઉઠયો પારથ, મુખે બોલમાં રે; ઘણો ક્રોધ ચઢયો તેણીવાર, ક્ષત્રીની ઓળમાં રે. ૨૯ સર્વ સભા જોતાં તે સમે, મુખે બોલમાં રે; મારી બબરૂવાહનને લાત; ક્ષત્રીની ઓળમાં રે. ૩૦ વિનાશે વિપ્રીત સુઝયું મુખે બોલમાં રે; ભુલ્યો અરજુન તે વેળા ભાન ક્ષત્રીની ઓળમાં રે. ૩૧ બબરૂવાહન ખેદ પામ્યો, મુખે બોલમાં રે; થયું સભા વિશે અપમાન, ક્ષત્રીની ઓળમાં રે. ૩૨ ॥ વલણ ॥ ક્રોધ કરી પછી ઉઠીયો બબરૂવાહન બાળરે; દુર્ગો કહે ઘેર આવીયો ત્યાંથી તો ત્રતકાળરે. ૩૩ ॥ ઇતીશ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવિ દુરગાશંકર વીરચીતે મહાભાર્થાતર ગત અશ્વમેધ પર્વણી બબરૂવાહનેન અશ્વબંધો નામ એકાદશો અધ્યાયઃ ૧૧

કડવું ૧૨ મું.

॥ રાગ સામેરી ॥ બબરૂવાહને આવીને સૈન્ય કરયું તૈયારઃ ઈષ્ટ ઉપાસન કરીને ધરીયાં આયુદ્ધ તો નીરધાર. ૧ ટોપ કવચ ને મોજા પહેર્યા કેડ કશી તે ઠાર; કાને કુંડળ કુસુમ માળા કંઠ વીશે છે સાર. ૨ મુગટમાં મોતીયા તોરા બાંહે બાજુબંધ; અવળાસવળી ભાથા ભીડયા ધનુષ ધરાવ્યું સ્કંધ. ૩ ત્યાર પછી રથ મધ્યે બેઠો અરજુનનો કુમાર; ચતુરંગી સૈન્યા તો ચાલી શોભાનો નહીં પાર. ૪ છત્રીસે વાજાં તો વાગે શંખનાદ તો થાય; ધજા ફરૂકે નેજા ચળકે મારૂ રાગ ગવાય. ૫ ગજ રથ અશ્વ અનોપમ ચાલે તે ઉપર અસ્વાર; ધમકારે ધરતી ધરૂજે છે ચળકે છે તરવાર. ૭ મધવાની અસ્વારી કરતાં સો ગણી રચના તેહ; દળવાદળ જેવું ચાલે છે જોર કરીને જેહ. ૬ એવી રીતે રણમાં આવ્યો પારથ કેરો તંન; એટલે ત્યાં તૈયાર થયા છે લડવાને અરજુન. ૮ નીલધ્વજ હંસધ્વજ રાજા મેધવરણ મહાકાય; યૌનાશ્વ અને અનુશાલ્વ તે સર્વે તતબર થાય. ૯ સામાસામી સર્વે ઉભા મંડાયું છે યુદ્ધ; પિતા પુત્ર સંગ્રામ કરે છે વધી પડયું વિરૂધ. ૧૦ બાણ તણો વરસાદ થયો ત્યાં દીનકર નવ દેખાય; ગગન ગાજે ભોમી ભાગે હોકારા બહુ થાય. ૧૧ ગદા ગુર્જને બરછી ભાલા ભુંગળ ભીંડી પાળ; ચક્ર પરીધને પટ્ટી શક્તિ ફરશી તો વિક્રાળ. ૧૨ એવી રીતે આયુદ્ધ ઉછળે ઉડે રથ આકાશઃ શોણિતનો વરસાદ થયો ત્યાં સૈન્ય મુવું બે પાસ. ૧૩ પરવતાસ્ત્ર મુકયું પારથે પુત્ર ઉપર જેવારે, તેના ઉપર વજ્ર તણો શર મુકયો પુત્રે ત્યારે. ૧૪ પછી પારથે ક્રોધ કરીને મુકયું ત્યાં અગ્નાસ્ત્ર; તે વેળા બબરૂવાહને સાંધ્યું છે મેઘાસ્ત્ર. ૧૫ ત્યારે કુંતા પુત્રે સુતને સર્પ બાણતો મારયું; તે વેળા ગરૂડાસ્ત્રજ મુકી કુંવરે કષ્ટ નિવાર્યું. ૧૬ અર્જુન કેહે અલ્યા બાળક તુજને મારી નાંખુ ઠેર; એવું કહીને બાણ ચઢાવ્યું વજ્ર સમું સુખ ભેર. ૧૭ બબરૂવાહન ઉપર મુકયું તેજ તણો નહીં પાર; તેને જોઈ કુંવરે મુકયું ચક્ર બાણ તે વાર. ૧૭ અરજુનનો શર કાપી નાંખ્યો કડકા કીધા સાત; ત્યાર પછી કુંવરે મુકી શકિત એક સાક્ષાત. ૧૯ તે શકિત પારથને વાગી તેથી થઇ મુર્છાય; એટલે વ્રશકેતુ ત્યાં આવ્યો ક્રોધ કરી મહાકાય. ૨૦ વ્રશકેતુ કેહે બબરૂવાહન શા છે તારા ભાર; આજ તને નિશ્ચે પમાડુ યુદ્ધ

વિશે તો હાર. ૨૧ એમ કહીને બાણ મુક્યું એક કર્ણ કુંવરે સાર; વાગ્યું તે બબરૂવાહનને રદય વિશે નિરધાર. ૨૨ અરજુન સુતે એવું જોઇને મુક્યું તીવ્રજ બાણ; વ્રશકેતુની કાયા ભેદી રૂધીર શ્રવ્યું નિરવાણ. ૨૩ એક એક ને અંગે શર ચોટયા ખીલ્યા પુષ્પ સમાન; વર્ષા રૂતુમાં જેમ શીખંડી કળા કરે અનુમાન. ૨૪ દારૂણ યુદ્ધ કર્યું તે બેયે કેહેતાં ના આવે પાર; આકાશે અમર જોવાને આવ્યા તેણે ઠાર. ૨૫ પારથ પુત્રે મંત્ર ભણીને સાયક મુકયાં સાત; સારથી સુદ્ધાં ઘોડા માર્યા ક્રોધ કરી સાક્ષાત. ૨૬ પછી કાળાંતક બાણ ચઢાવ્યું આણી અદકી રીસ; કર્ણ કુંવરનું અર્જુન પુત્રે છેદી નાંખ્યું શીશ. ૨૭ એટલે મેઘવરણ મારૂતી કોપ્યા અપરંપાર; પર્વત કેરી વ્રષ્ટી કીધી તેનો મુશળધાર. ૨૮ તે વેળા પારથનો દિકરો હૈવત ઝાઝું દાખ્યો; હનુમાનજીને બાણે ચઢાવી સો યોજનપર નાંખ્યો. ૨૯ મેઘવરણને મર્છા કીધી ત્રીશુળ મારી ત્યાંય; ત્યાર પછી મોહનાસ્ત્રજ મુકયું સર્વે સેન્યા માંય. ૩૦ એવી રીતે સૌને જીત્યા વાળ્યો કચ્ચરઘાણ; તે વેળા અર્જુનની મુર્છા મટી ત્યાંતો નીરવાણ. ૩૧ સવ્યસાચી સાવધ થઇ બેઠો રથમાં જેણીવાર; વ્રશકેતુનું મુસ્તક દીઠું કાપેલું તેવાર. ૩૨ ॥ વલણ ॥ મુસ્તક લીધું હાથમાં અરજુને નીરધારરે, દુર્ગો કહે સુત પાંડુનો વિકળ થયો તે વારરેરેરે. ૩૩ ॥ ઇતિ શ્રી પાંડવ ચરિત્રે કવી દુરગાશંકર વીરચીતે મહાભાર્થાંતર ગત અશ્વમેધ પર્વણી બબરૂવાહનેન વ્રશકેતુ વધોનામ દ્વાદશો અધ્યાય. ૧૨

કડવું ૧૩ મું.

॥ રાગ મારૂ ॥ વ્રશકેતુનું જોઇને શીશ, બોલ્યો અરજુન તો તેણે દીશ; ભાઇ તારા વિના સઉ સુન્ય, કેમ આજ રહયો છું તું મુન્ય. ૧ તારા બાપને માર્યો મેં બાળ, મારે માટે થયો તારો કાળ; મુને થાય ઘણો પરિતાપ, તારી માને શો દેઇશ જવાબ. ૨ મહા બાણાવળી તું કેહેવાયો, આજ કેમ કરી છેતરાયો; તારૂં મર્ણ ઘણું મુને સાલે, દૈવ ઉપર કંઇ નવ ચાલે. ૩ થયો પાંગળો હવેજ હુંય, સુભદ્ર સુતને જાતાં તુંય; એવું કહી રડે કુંતા કુમાર, બબરૂવાહન બોલ્યો તેવાર. ૪ અલ્યા કાયર સુતો તું કેમ રડે રાંડની પેઠેજ તેમ, થયો વ્યંડળ વૈરાટ માંય, આવ્યો તે તને અભ્યાસ આંય. ૫ શીશ તોળી શું નીસાસા નાંખે, જેવો વાણીયો

કાટલાં સાંખે, તું તો નથી વણિકનો તંન, શોમ વંશી છું શુદ્ધ પાવંન. ૬ માટે કોડંડ ઝાલીને હાથ, ઉઠ સંગ્રામ કર મારી સાથ; એવાં સુણી વિરોધી વચંન, ઉઠી બેઠો કુંતા કેરો તંન. ૭ રૂંવે રૂંવે લાગી ઘણી જ્વાળ, રકત નેત્ર થયાં વિકાળ; મુસ્તક ઝાલેલું તે મુકી દીધું, ચાપ ગાંડીવ તેતોજ લીધું. ૮ પછી મેઘની તુલ્ય તે વાર, મુકયાં સામટાં બાણ હજાર; વાગ્યાં પુત્રને જઇજ તેહ, જેથી ભેદાયો સઘળો દેહ. ૯ ત્યારે બભ્રૂવાહને તે વાર, અર્ધચંદ્ર મુકયું નિરધાર; તેણે ઉડાડયો મુગટ ત્યાંય, કાપી છત્ર ધજા ક્ષણ માંય. ૧૦ ત્યારે અરજુને સાંગ ચઢાવી; એતો કોટીક વિજળી જેવી; મંત્ર ભણીને મુકી જેવાર, ત્યારે ખળભળ્યાં સાત પાતાળ. ૧૧ ચાલી ગર્જના કરતીજ તેહ, જાણે ફોડશે પર્વત દેહ; તેને જોઇ અપ્સરા કુમારે, ચક્ર બાણ મુકયું તેણીવારે. ૧૨ ચાલ્યું ચક્ર રૂપે બની બાણ, જાણે ઉઘડી અગ્નીની ખાણ; આવ્યું સાંગની સામું સાક્ષાત, કીધા કકડા વળી તેના સાત. ૧૩ થયું યુદ્ધ સંહાર સમાન, ઉરવીકંપ થયો તેણે સ્થાન; તુટયાં નક્ષત્ર ત્યાં નીરવાણ, થયો ધુંધળો આકાશે ભાણ. ૧૪ લવકુશ ને શ્રી રઘુવીર, જેવા પુર્વે લડયા રણધીર; તેવા બભ્રૂ વાહન અરજુન, સામાસામી લડે તાત તન. ૧૫ પ્રલયકાળનો વાયુ ત્યાં વાય, ચાલી શોણિતની સરીતાય; પછી પારથ પુત્રે તેવાર, કર્યું કોડંડ મંડળાકાર. ૧૬ મુકયુ કાળાંતક તેણે દીશ, છેદયું અરજુનનું તેથી શીશ; જુઓ દૈવતણી ગતી જંન, પામ્યો મ્રત્યુ પોતે અરજુન. ૧૭ જેણે જીત્યા પશુપતિ દેવ, દ્રોણ કર્ણ માર્યા તતખેવ; સ્વર્ગવાસી જીત્યો સુરરાય, તેનું મુસ્તક ભોમી રોળાય. ૧૮ કાર્તિક સુદી એકાદશી સાર, તેના ભોગો હવો સોમવાર; વળી નક્ષત્ર ઉત્તરા ત્યાંય, હતો વ્યાઘાત યોગ તે માંય. ૧૯ સંધ્યાકાળ સમે તેણે દીશ, પડયું પારથ કેરૂં શીશ; સર્વે સેન્યા પામી ત્યાંતો મર્ણ, દીસે બીહામણી સૌ ધર્ણ. ૨૦ ભુત ભૈરવને ઘણું ફાવ્યું, જાણે ટાંકણું તે તકે આવ્યું; લોહિ માંસ ખાઇ રાજી થાય, કાગ ગરધણો આવે ને જાય. ૨૧ વજ્રદેહી ઉભા તેણે ઠાર, ચાલે નેત્રેથી અશ્રુની ધાર; નવ ચાલે કુંવરપર લેશ, ઘણું સોચે છે વાન્નર વેશ. ૨૨ પછી પારથનો પુત્ર ત્યાંય, પેઠો પાંડવ સેન્યાની માંય; ઉતારી લીધા સઉના શણગાર, આવ્યો નગ્ર વિષે નિરધાર. ૨૩ તેની માતા ચિત્રાંગદા જેહ, બેઠી પોતાના મહે-

ક્ષમાં તેહ; તેને દાસીએ કહી આવી વાત, થઈ અરજુનની જેહ ઘાત. ૨૪ પછી કીંકરિ બોલી વચંન, રૂડું જણ્યું તમે તો રતંન; જેણે માર્યો પોતાતણો તાત, તમને વિધવા કર્યાં વળી માત. ૨૫ એવાં દાસીનાં સુણી વચંન, ચિત્રાંગદાએ કીધું રૂદંન; પછી પુત્રને ત્યાં તો બોલાવ્યો, ત્યારે બભ્રૂવાહન ત્યાં તો આવ્યો. ૨૬ કહ્યું કુંવરે આવી તે ઠાર, કેમ શોક કરો નિરધાર; ત્યારે અપ્સરા કેહે ધન્ય ધન્ય, માર્યો સ્વામિ મારો અરજુન. ૨૭ એવું કહિને શીશ પછાડયું, મારી ઢીકોને રદય તાડયું; ચાલે નેત્રથી આંસુની ધાર, કરે વિલાપ કારમો નાર. ૨૮ ॥ વલણ ॥ ચાતુર થઈ અબળા કહે પુત્રને તેણીવારરે; દુર્ગો કહે તેહ વિલાપથી પ્રથિવ કંપી સારરેરેરે. ૨૯ ॥ ઇતિ શ્રી પાંડવ ચરિત્રે કવી દુર્ગાશંકર વીરચીતે મહાભાર્થાતર ગત અશ્વમેધ પર્વણી બભ્રૂવાહનેન અરજુન વધો નામ ત્રયોદશો અ૦ ૧૩

કડવું ૧૪ મું.

॥ રાગ દેવ ગંધાર ॥ લાડકડા મુજને આ સમે રાનમાં બેસાડી; ડાહ્યો થઇ દીકરા મુને લોક વિશે લજવાડીરે: લાડકડા મુજને આ સમે રાનમાં બેસાડી. ટેક ૧ અબળાનો અવતાર અધમ છે સ્વામીથી સઉ સારૂ; વિધવાને વસમું નીકળવું ઘરમાંથી ક્ષણું વારૂરે; લાડકડા. ૨ સ્યામાને સુત સાત હશે પણ સ્વામિ વિના સઉ કાચું; બળવંતા મુજ પતિને લાવો એટલું હું તો જાચુંરે; લાડકડા મુજને. ૩ ઝુરી ઝુરી જીવડો જાશે નિશ્ચે દીકરા મારો; આ વખતે કોણ અમ્રત છાંટી તાત જીવાડે તારોરે; લાડકડા. ૪ નવ જાણ્યું તેં બાળક માતા કેમ નિવેડો કરશે; જ્યાં જ્યાં જઇ ઉભી રહું ત્યાં ત્યાં ભોમી ભારે મરસેરે; લાડકડા. ૫ નાથ વિના હવે નથી રેહેવાતું હૈયું ફાટી જાશે; મનોહર મંદીર રેહેવાનું તે મુજને ખાવા ધાશેરે; લાડકડા. ૬ કંથ વિના કંઇ ભાર પડે નહીં ઉભું ન રાખે કોઇ; એક પલક જુગ જેવી થાયે આંખ્યો જાશે રોઇરે; લાડકડા. ૭ સ્વામી જાતાં સુંદરીને ચોતરફના વાયુ વાશે; સાચું જુઠું માની સેહેજે વહાલા વેરી થાશેરે; લાડકડા. ૮ કંથ વિના કંઇ ગમન થાય નહીં લુગડુ સારૂં પેહેરી; ઉડતું આળ ચઢે ત્યમ થાયે વાડનો કાંટો વેરીરે; લાડકડા. ૯ ખાવું પીવું ગાવું ન સુઝે નિંદ્રા તો વળી જાવે; દિલ ખોલીને વાત સુઝે

નહી શામણાં ખોટાં આવેરે; લાડકડા. ૧૦ જ્યાં સુધી સ્વામિ માથે હોયે ત્યાં સુધી તરીયા મોંઘી; નાથ વછુટી નારી થઇ તે રેણું કરતાં સોંઘીરે; લાડકડા. ૧૧ પતિવ્રતાને પતિ બહુ વાલો શેવા નિત્ય કરશે; પિયુ પરદેશે જાય કદીતો નિત્ય ઉદાશી ફરશેરે; લાડકડા. ૧૨ કોણ કર્કશા એવી હોયે કંથ જેને નવ સાલે; હૈયામાં હોળી ધીકે પછી મનમાં તો કેમ માલેરે; લાડકડા. ૧૩ દીકરા તુજને કેહેતાં લાજું માટે રહી મન મારી; પણ સરવસ ખુંચી લીધું તે સસ્ત્ર વિના સંહારીરે; લાડકડા. ૧૪ વેચાતી વઢવાડ લેઇને જુલમ કર્યો સુત મારા; ધર્મ તજી અન્યાય કર્યો તેં તીર્થરૂપને માર્યારે; લાડકડા. ૧૫ આવું હીણું કર્મ કર્યાની કોણે બુદ્ધિ દિધી; આ વખતે મેં સમજણ તારી સર્વે સમજી લીધીરે; લાડકડા, ૧૬ સેવા પતિની નથી કીધી મેં નથી પીરસ્યું વળી રાંધી; આ અવસર આવ્યો તે વખતે તેંતો સુત તક સાંધીરે; લાડકડા. ૧૭ અભાગણી શીદને જીવી હું આવું નજરે જોવા; પ્રસન્ન સમે રાજી થઇ તેવી હાલ બેઠીછું રોવારે; લાડકડા ૧૮ હાવે મુજને દીકરા મારા લેઇ જાને પતિ પાસે; સ્વામીનું મુસ્તક લેઇ બળવું વસવું સ્વર્ગ નિવાસેરે; લાડકડા. ૧૯ એવાં માનાં વચન સુણીને બભ્રૂવાહન રોયે; જનુંનીનું કહેવા સામે એમ અન્યાય વિચારી જોયેરે; લાડકડા. ૨૦ ત્યાર પછી બાળક કેહે માતા વાંક નથી મારો; પ્રસંગ વિના કયમ યુદ્ધ થયુ હશે તેતો મન વિચારોરે લાડકડા. ૨૧ મુળ થકી મળવા માટે હું ગયો તાતને જ્યારે; એટલે એમણે મેહેણાં માર્યા ના કેહેવાનાં ત્યારેરે; લાડકડા. ૨૨ હવે રડવું મુકીને માજી હુંન્નર કંઇ બતલાવો; જેથી તાત જીવાડું મારા દૈવ ઉપર કરી દાવોરે, લાડકડા. ૨૩ એવું સાંભળી સુંદરી બોલી સાંભળને સુત મારા; પાતાળેથી મણિ લાવું તો તાત જીવે નકી તારારે; લાડકડા. સંજીવન મણી લાવું તેને જાણો તે છે નાગની પાસે; તેનો વાયુ વાતાં સર્વ પ્રાણી જીવતા થાશેરે; લાડકડા. ૨૫ ॥ વલણ ॥ એટલેથી એ રહી કથા સુણ જન્મેજયરાયરે; દુર્ગો કેહે પ્રભુ આવીયા તેનો કહુ મહીમાયરે. ૨૬ ઇતિશ્રી પાંડવચરીત્રે કવિ દુર્ગાશંકર વિરચીતે મહાભારથાંતર ગત અશ્વમેધ પર્વણી ચિત્રાંગદા વિલાપ વર્ણનો નામ ચતુર્દશો અધ્યાયઃ ॥ ૧૪ ॥

****

કડવું ૧૫ મું.

॥ રાગ મારૂ ॥ પડયો અરજુન કેરો જે દેહ, થયું સ્વપ્ન કુંતાજીને તેહ; જાગ્યાં ઝબકીને નિંદ્રાથી માત, જાણે પુત્ર તણી થઈ ઘાત. ૧ બ્રશકેતુનું કપાયું શીશ, સૈન્ય સર્વે મુવું આણેદીશ; એવું સ્વપ્ના વિશે દરશાયું, ત્યારે કુંતાને રડવું આવ્યું. ૨ જાણી ધર્મરાજાએ તે વાત, આવ્યા જ્યાં રડે પોતાની માત; એવે આવ્યા ત્યાં શ્રી જુગદીશ, છાનાં રાખ્યાં કુંતાને તે દીશ. ૩ પછી બોલ્યા ત્યાં દીનદયાળ, ચાલો ખબર જોવાને આ કાળ; પછી સર્વે થયાં ત્યાં તૈયાર, મણીપુર જાવા નિરધાર. ૪ દિનાનાથ ને વાયુ કુમાર, સહદેવ ને નિકુળ સાર; કુંતા માતને દ્રોપદી રાણી, સત્યભામા સાથે રૂક્ષમણી. ૫ સર્વ આવ્યાં મણીપુર માંય, રણ ભુમિ વિશે વળી ત્યાંય; દીઠું મર્ણ પામેલું તમામ, ઉભા અંજની પુત્ર તે ઠામ. ૬ દીઠું અરજુન કેરૂં કબંધ, નથી દેખાતું ઉપલું કંધ; ખોળે મુસ્તક સર્વે તે ઠાર, ચાલે નેત્રે આંસુની ધાર. ૭ જાણી બબ્રુવાહને તે વાત, આવ્યાં કુંતાને કૃષ્ણ સક્ષાત; પછી પુત્ર આવ્યો તેણે ઠામ, કર્યો સર્વેને ત્યાંતો પ્રણામ. ૮ કહયો કૃષ્ણને સર્વે પ્રકાર, યુદ્ધ થાવા તણો નિરધાર; થવા કાળ થયું મહારાજ, માટે રાખો પ્રભુ તમે લાજ. ૯ મણી લેવા જવું જદુરાય, માટે ચાલો કરીને કૃપાય; વળી મુસ્તક તાતનું જેહ, કોણે હર્ણ કર્યું હશે તેહ. ૧૦ સુણી કૃષ્ણ કહે સાંભળ બાળ, કહું સત્ય તને આણે કાળ; દુર્યોધનનો કનીષ્ટ ભ્રાત, પામ્યો અવગતી એતો સાક્ષાત. ૧૧ થયો સર્પ તણો અવતાર, તેણે શીશ હર્યું નીરધાર; માટે ચાલ તારી સાથે આવું, દુષ્ટ સર્પને હું બતલાવું. ૧૨ પછી કૃષ્ણ ને પારથ બાળ, પેઠા પાતાળમાં તતકાળ, બતાવ્યો બહુનામીએ ચોર, ભ્રાત દુર્યોધનનો કઠોર. ૧૩ માગ્યું મુસ્તક તો તેની પાસ, બબ્રૂવાહને થઈને ઉદાશ; ત્યારે આપ્યું નહીં તેણે ઠામ, કર્યો કુંવર સાથે સંગ્રામ. ૧૪ હાર્યો દુષ્ટ અહીં તેણીવાર, નવ સેહેવાયો બાણનો માર; ત્યારે આપ્યું લાવી પેલું શીશ, નમ્યો કુંવરને તેણે દીશ. ૧૫ કોઈ ઠેકાણે આવી કથાય, તેનો વિસ્તારી કહું મહિમાય, બોલ્યા મુખથી દીનદયાળ; જો હું બ્રહ્મચારી હોઉં આ કાળ. ૧૬ તોતો મુસ્તક આવજો એહ, પડજો લેનારા પ્રાણીનો દેહ; એવું કેહેતામાં મુસ્તક સાર, પડયું આકાશથી નિરધાર. ૧૭ કલ્પભેદ

તણી એ કથાય, માટે શ્રોતા ન કરવી શંકાય; પામ્યો મુસ્તક પિતાનું બાળ, એવી હરીની કૃપા વિશાળ. ૧૮ ચાલ્યા ત્યાર પછી તેણે ઠામ, આવ્યા પુંડરીકને મુકામ; નાગ સર્વને એકઠા કરી, બોલ્યો બાળક તો કરગરી. ૧૯ સુણો નાગ તમે મારી વાત, મારા પિતા તણી થઈ ઘાત; માટે મણી તમારો છે જેહ, આપો આ વેળા મુજને તેહ. ૨૦ પાછો આપીશ હું નીરધાર, માટે માનો તમે આણીવાર; એવાં સુણી કુંવરનાં વચંન, બોલ્યા સર્પ વિચારીને મન. ૨૧ અલ્યા માણસ જાત અધીર, નાશી જાને તું અહીં થકી વીર; મણી લેતાં સૌનો જીવ જાશે, કોઈ નાગ તો કરડીરે ખાશે. ૨૨ એવા સર્પના સુણીને બોલ, થયો કુંવર તો લાલ-ચોળ; કર્યો કોદંડ કેરો ટંકાર, મુકયાં બાણ તે વેળા અપાર. ૨૩ નાગે ઉડાડી વિશની જ્વાળ, કર્યો કોળહળ તેણે કાળ: પણ પાસે છે દેવ મોરાર, તેથી ઝેર ચડયું નહીં લગાર. ૨૪ કોપ્યો કુંવર ત્યાં નિરવેદ, પાડયા પન્નગને અંગે છેદ; પછી મુકયું મધ્વાસ્ત્રનું બાણ, મધુ વ્રષ્ટિ થઇ નિરવાણ. ૨૫ તેમાં આળોટયા અહિ તમામ, થયા ચીકણા તેથી તે ઠામ;ત્યારે મુક્યું પિપિલીકા બાણ, થયો કીડીઓનો સથરાંણ. ૨૬ પેઠી છીદ્રમાં પિપિલીકાય, ત્યારે નાગ ઘણું અકળાય; કર્યા કાલાવાલા તેણી-વાર, અલ્યા બાળ અમને ઉગાર. ૨૭ એવાં સુણી અહીનાં વચંન, મુકયું મેઘાસ્ત્ર પારથ તંન; થઇ વારીની વ્રષ્ટી પ્રકાશ, તેથી કીડીઓનો થયો નાશ. ૨૮ મધ ધોવાઇ ગયું તમામ, ત્યારે નાગ બોલ્યા તેણે ઠામ; ધન્ય ધન્ય તને નીરધાર, આજ જીત્યા તેં અમને કુમાર. ૨૯ પછી પન્નગને પ્રેમ વ્યાપ્યો, સંજીવન મણી આણી આપ્યો ચાલ્યો એટલે બભ્રૂવાહન, જેની સંગાથે જુગજીવંન. ૩૦ આવ્યા પાતાળથી બેઉ બહાર, રણ ભુમી વિશે નિરધાર: દેહ અરજુન કેરો સંધાડયો, પછી પેલો મણી અડકાડયો. ૩૧ ત્યારે બેઠે થયો કુંતા તંન, દીઠા સનમુખ જુગજી-વંન; માતા કુંતા ને વાયુ કુમાર, તેને દીઠાં વિજયે તે વાર. ૩૨ મળ્યા અરજુનને ઘનશામ, કર્યો કુંતાજીને પ્રણામ; મળ્યા સર્વને અરજુન સાર, ત્યારે વરત્યો જયજયકાર. ૩૩ પછી કર્ણ કુંવરને જીવાડયો, સર્વ સેનાનો સાથ ઉઠાડયો; થયા જીવતા સર્વે જંન, ઘણો હર્ખ પામ્યો અરજુન. ૩૪ પછી બભ્રૂવાહન પુત્ર ત્યાંય, તેડી સૌને આવ્યો પુરમાંય; સગ્યો ચીત્રાંગદા

ફેરો શોક, મળ્યા સાસરીનો સઉ તોક. ૩૫ લાગી અપ્સરા સાસુને પાય, પતિ પેખીને હર્ખ ન માય; ભાત ભાતનાં રાંધી ભોજન જમાડયો સઉ સાથ સ્વામિન. ૩૬ સત્ય સાચીને અપ્સરાનાર, રહ્યાં એકડાં દિવસ ચાર; સુખ દુઃખ તણી કીધી વાત, મન વિરામ પામ્યુ સાક્ષાત. ૩૭ પછી પાંચમે દિવસે સાર, થયા અરજુન જાવા તૈયાર; સઉ સાથને કુંતા માતાય, તેને કીધાં તે વેળા વિદાય. ૩૮ રાખ્યા ત્યાં થકી પ્રભુને પાસ, જોડે તેડી જાવાને પ્રકાશ; પછી બબરૂવાહન બળવાન, થયો સેના લઇ સાવધાન. ૩૯ છોડયો ત્યાં થકી વળતિ તોખાર, ચાલ્યા તેની પુઠે નિરધાર; અશ્વ ત્યાં થકી ચાલ્યો પ્રકાશ, આવ્યો મોરૂધ્વજ પુર પાસ. ૪૦ રત્નપુરી તે નગ્રનું નામ, વર્ણ ચારે વસે તેણે ઠામ; મોરૂધ્વજ તણો જેહ તંન, આવ્યો મ્રગયા કરવા વંન. ૪૧ તામ્રધ્વજ એવું તેનું નામ, અશ્વ દીઠો તેણે અભિરાંમ; ત્યારે તામ્રધ્વજે નિરધાર, બાંધ્યો વ્રક્ષની સાથે તોખાર. ૪૨ ઉભો કરવા માટે સંગ્રામ, એવે આવ્યા વિજય તેણે ઠામ; દિઠો તામ્રધ્વજે અરજુન, ત્યારે બોલ્યો તે વેળા વચંન. ૪૩ અલ્યા અરજુન પાંડુ કુમાર, તારો બાંધ્યો મેં આજ તોખાર; માટે સંગ્રામ કર મારી સાથ, આજ દેખાડું મારા હું હાથ. ૪૪ પછી મુકયું તામ્રધ્વજે બાણ, છેદયું અરજુને તે નિરવાણ; ત્યારે તામરધ્વજે કરી ક્રોધ, મુકયું વજ્રાસ્ત્ર બાણ વિરોધ. ૪૫ જોઇ વિજયે દૈવત દાખ્યું, ચક્ર બાણે તેને છેદી નાંખ્યું; ત્યારે તામરધ્વજે નિરધાર; મુકયું ત્રીશુળ મંત્રી તે ઠાર. ૪૬ પ્રેરી પારથે શક્તિ તે વાર, છેદયું ત્રીશુળ તે થકી સાર; ત્યાં તામરધ્વજે નિરવાણ, મોહનાસ્ત્ર તણું કાઢયું બાણ. ૪૭ અતી ક્રોધ કરી મુકયું તેહ, મહા તેજસ્વી કેહેવાય જેહ; આવી વાગ્યું પારથને જ્યારે, થયો મોહ તેતો થકી ત્યારે. ૪૮ પછી સર્વને વાગ્યું તે બાણ, તેથી મોહ પામ્યા નિરવાણ; એક કૃષ્ણ રહ્યા તેણે ઠાર, નીદ્રા આવી તમામને સાર. ૪૯ લીધો ત્યાર પછી અશ્વ ત્યાંય, તામ્રધ્વજ આવ્યો પુર માંય; મોરૂધ્વજ પોતાના પીતાય, એને આવીને લાગ્યોજ પાય. ૫૦ કહ્યું પિતાને ગર્વ વચંન, આજ જીત્યો મેં કુંતાનો તન; સર્વે સેનાને સુવાડી તાન, લાવ્યો સ્યામ કરણ સાક્ષાત. ૫૧ સુણી મોરૂધ્વજ કેહે વચંન, અલ્યા મુરખ દીસે તું તંન; પાંડુ પુત્રને જાણે નહીં તુંય, એમને ઓળખું છું હુંય. ૫૨ ધરી આપણા જેવીજ

કાય, પણ પાંચે એ દેવ કેહેવાય; એવી વાત કહી તાતે જ્યારે, પુત્ર પસ્તાવોપામ્યો તેવારે. ૫૩ હવે રણમાં જાગ્યા અરજુન ઉઠયા મોહથી સર્વે જંન; ત્યારે અર્જુને પુછયું તે ઠાર, સુણો શ્રીહરી વાક્ય આવાર. ૫૪ ઘણો અનરથ આ વેળા થયો, કીયો રાજા આ જીતીને ગયો; લીધી આ સમે આપણી લાજ, કરયું એકલે સમરથ કાજ. ૫૫ ॥ વલણ ॥ અરજુન કહે છે ઓ પ્રભુ સાંભળો સરજનહારરે; દુર્ગાના દેવ અહિં થકી કયમ મળશે તોખારરેરેરે. ૫૬ ઇતીશ્રી પાંડવચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વિરચીતે મહાભારથાંતર ગત અશ્વમેધપર્વણી મોરૂધ્વજ સુત તામ્રધ્વજેન અશ્વબધ્ધો નામ પંચમો અધ્યાય.

કડવું ૧૬ મું.

॥ રાગ સામેરી ॥ એવું સાંભળી સ્યામ કહે એ ભુપ ઘણો સતવાદિ; મોરૂધ્વજ મહા પુન્યશાળી છે સ્વર્ગપુરી સમ ગાદિ. ૧ ઘણા વર્ષથી રાજય ભોગવે એવો એ રાજંન; કુમુદ્વતિ નામે પત્નિ છે તામ્રધ્વજ એક તંન. ૨ તે સઉ લક્ષણે પુરો છે શિખ્યો સર્વ કળાય; સ્રુતિ સ્મૃતિને વેદ જાણે છે કોઇથી નવ જીતાય. ૩ હરીશ્ચંદ્ર જેવો દાતારી સત્યમાં શ્રી રઘુરાય; યુદ્ધ વિશે શંકરના જેવો બળી જેવી પ્રભુતાય. ૪ મુજથી વાહાલું કોઇ નવ જાણે જરજુવતિની પ્રાણ; યાચક જે માગે તે આપે તન મન ધન નિરવાણ. ૫ તે માટે અરજુન તમે ચાલો દેખાડું પ્રભુતાય; એવું કહીને શિષ્ય ગુરૂ થઇ ભુપતાંને ત્યાં જાય. ૬ મોરૂધ્વજને મંદીર આવ્યા અરજુનને ઘનશામ; ત્યારે તેણે આસન આપ્યું દ્વીજ જાણિ તે ઠામ. ૭ વળતી ભુપતિ કહેવા લાગ્યો સાંભળોને રૂષીરાય; આજ મને અતી પાવન કીધો કેમ કરી કરૂણાય. ૮ એવું સાંભળી કૃષ્ણ કહે નૃપ આવ્યાની પેર; તુજ નગરીમાં વેવાઇ મારો આવ્યો તેને ઘેર. ૯ શુશીળશર્મા વિપ્ર વિચત્રણ તેને એક તનયાય; તે મુજ પુત્રની સાથે પરણિ સત્ય કહું છું રાય. ૧૦ તે વહુને તેડવા આવતાતા પીતા પુત્ર નિરધાર; એવામાં એક વાઘ મળ્યો તેણે ઝાલ્યો કુમાર. ૧૧ ત્યારે કાલાવાલા કરીને લાગ્યો હુંતો પાય; પુત્રને બદલે મુજને ખા તું એવું કહ્યું મેં રાય. ૧૨ તે સમે તે શાર્દુલ બોલ્યો સાંભળ બ્રાહ્મણ વાત; મોરૂધ્વજનું અંગ વેહેરીને લાવ્યતું તો સાક્ષાત. ૧૩ તે માટે આ દેહ

તમારો વેહેરે સુત ને નારઃ તે વખતે અતિ આનંદ રાખે શોક ધરે નહીં સાર. ૧૪ અંગ વહેરતાં આંસુ આવે નેત્ર વિશે રાજંન; તો એ દાન ખપે નહીં મારે સત્ય કહું વચંન. ૧૫ એવું સાંભળી ભુપ કહે હું પ્રસન થયો મુનીરાય; ઘોર નર્કમય દેહ આવીયો વિપ્રતણા ખપમાંય. ૧૬ વળતી ભુપે આજ્ઞા આપી સેવકને તેવાર; કદળી સ્થંભ મગાવી બાંધ્યો મંડપ તેણે ઠાર. ૧૮ જાન્હવી જળમાં સ્નાન કરી પછી સુતને સોંપ્યું રાજ; યાચકને અતિ દાન દેઇને સમર્યા શ્રી વ્રજરાજ. ૧૮ શાલીગ્રામની સેવા કરીને ઘાલી તુળશી માળ; શંખગદાદિક ચીન્હ ધરી પછી તિલક કીધું ભાળ. ૧૯ મંડપ મધ્યે આવી વળતિ તેડયાં સુત વનિતાય; તેને નિજ કાયા વેહેરવાની આપી ત્યાં આજ્ઞાય. ૨૦ તે વખતે કુમુદ્વતી કંપી મોરૂધ્વજની નારઃ પુત્રને બહુ પરીતાપ થયો ત્યમ વરત્યો હાહાકાર. ૨૧ રાણી વળતી કેહેવા લાગ્યાં શાસ્ત્રતણો એક ન્યાય; હું નૃપની અર્ધાંગના માટે મુજને લ્યો મુનીરાય. ૨૨ ત્યારે હરી કહે વામ અંગ તમે તેનું નથી ત્યાં કામ; જમણું અંગ વાઘે માગ્યું છે ભુપતીનું અભીરામ. ૨૩ એવું સાંભળી તામ્રધ્વજ સુત બોલ્યો ત્યાં નિરવાણ; જમણું અંગ હું કહાવું માટે અરપું વાઘને પ્રાણ. ૨૪ તે સમે શ્રી કૃષ્ણ બોલીયા પુર્ણ બ્રહ્મ અવતાર; એવા વપુની ના કહી છે શાર્દુલે તેણે ઠાર. ૨૫ ઘ્રતસાકરના સત્વે ભરેલો ભુપતી કેરો દેહ; તેતો કેસરીએ માગ્યો છે તેમાં નહી સંદેહ. ૨૬ તે માટે તમે વાતો મુકી વેહેરો નૃપને આજ; જેથી મારૂં આ વખતે તો થાયે સત્વર કાજ. ૨૭ ત્યાર પછી મંડપની મધ્યે ઉભો મોરૂધ્વજ રાય; કરવત લેઇને વેહેરેવા આવ્યાં પુત્ર અને પ્રેમદાય. ૨૮ રાજાએ રઘુનાથને કહ્યું અંતરમાં નિરવાણ; આવી રીતે જાજો મારો પરમારથે પ્રાણ. ૨૯ કરવત તાણતાં હાથ ન ચાલે કુમુદ્વતિનો ત્યાંય; અબળાને તે વખતે આવ્યું આંસુ નેત્રની માંય. ૩૦ તેવું દેખી ત્રીકમ નાઠા કોપ કરી નિરધાર; કલપીત દાન ખપે નહીં મારે એવું કહ્યું તે ઠાર. ૩૧ ત્યારે રાણી દોટ મુકીને હરીજને લાગ્યાં પાય; અરે વિપ્ર મેં શોક કર્યો નથી સત્ય કહું મુનીરાય. ૩૨ મેં જાણ્યું સ્વામીનો આવ્યો ખપમાં અરધો દેહ; બાકીને શું પ્રાશ્ચીત કીધુ પડયો રેહેશે અહીં તેહ. ૩૩ એવું સમજી આંસુ આવ્યું નથી મારો કાંઇ દોષ; તે

માટે મુની પાછા આવો મુકીમનથી રોશ. ૩૪ ત્યારે હરી કેહે પ્રેમથકી કરવત તાણો આવાર; વિવાહ જેવો ઓછવ રાખો સુતમાતા નિરધાર. ૩૫ એવું સાંભળી અબળાએને કરવત ઝાલ્યું હાથ; સ્વામી કેરે માથે મુકી સમર્યા દીનાનાથ. ૩૬ વળતી તેને તાણવા જાયે જે વખતે અબળાય; ત્યારે ત્રીકમ પ્રગટ થયા ત્યાં કોટી વીશ્વના રાય. ૩૭ સ્યામ દેહ પીતામ્બર પેર્યું કોટે કૌસ્તુભ માળ; ચાર હાથને મુગટ મણીમય મુખ હસતું રસાળ. ૩૮ કેશવે પછી ઝાલી લીધું કરવત તેણે ઠાર; તે પુઠળ રાજાને કેહે છે હાસ્ય કરી કીરતાર ૩૯ ધન્ય ધન્ય તુજને અવનીપતી ધન્ય તરી શ્રદ્ધાય; તારા જેવો સતવાદી કોઈ નથી વીશ્વમાં રાય. ૪૦ માગ માગ આ વખતે તું તો ઇચ્છા જે મન હોય; તે પ્રમાણે આપું તુજને સત્ય કહું છુ સોય. ૪૧ ત્યારે ભુપતી કેહેવા લાગ્યો સાંભળોને મહારાજ; કૃપા કરી મુજ મદીર આવ્યા પુન્ય રહીશી આજ. ૪૨ કોટીક કલ્પ સુધી ભમે પણ પદરજ નવપમાય, તેતો મુજને દરશન આપ્યું હાવે શી ઇચ્છાય. ૪૩ વારે વારે આપજો મુજને ભક્તિ તમારી નાથ; તેવો ભવ સિંધુમાં બુડતાં હુતે ગ્રહેજો હાથ. ૪૪ એવી સ્તુતી કરીને પુજ્યા ભુપે દીનદયાળ; પંચામ્રત જમાડયું પ્રીતે ફોજ સહીત નૃપ બાળ. ૪૫ મોરૂધ્વજનું સત્ય જોઇને અર્જુન વિસ્મય થાય; પોતે ભક્તિ કરતો તેનો ગર્વ મટયો તદાય. ૪૬ પછી તે ભુપે કુંતા સુતને અર્પ્યો યજ્ઞ તોખાર; વળતી નીજ સેનાને લેઇ સાથે થયો તૈયાર. ૪૭ અસ્વ અનોપમ ચાલ્યો ત્યાંથી પુંઠે સર્વ પળાય; મોટા મોટા દેશ ઓળંગી વાજી ચાલ્યો જાય. ૪૮ ॥ વલણ ॥ એ રીતે હય આવીયો સારસ્વતપુર માંહરે; દુર્ગો કેહે તેણે સમે બંધાયો પછી ત્યાંયરેરેરે. ૪૯ ઇતીશ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વીરચીતે મહાભારથાંતર ગત અશ્વમેધ પર્વણી મોરૂધ્વજ આખ્યાન વર્ણનો નામ ષોડષો અધ્યાય.॥ ૧૬ ॥

કડવું ૧૭ મું.

॥ રાગ મારૂ ॥ સારસ્વત કેરો ભુપાળ, વિરવમાં મહા વિકરાળ; તેણે બાંધ્યો તુરી તતખેવ, જેનો જમાઈ તો જમ દેવ. ૧ અતિ બળવાન છે એતો રાય, યમ રાજા તણીમોટી સાય; આવ્યા તે ઠેકાણે અર્જુન, થયું વિદીત વાજી બંધન. ૨ પછી ભુપને સદેશો કાવ્યો,

યુદ્ધ કરવાને માટે બોલાવ્યો; વિરવરમાએ જાણી વાત, ત્યારે તેડાવ્યો તેણે જામાત્ર. ૩ યમરાજ તે ઠેકાણે આવ્યા, સાત કોટી સેના એતો લાવ્યા; એતો બીહામણી સૌ દેખાય, કાળાં મોઢાંને કાળી છે કાય. ૪ પીળાં નેત્રને અમળા કેશ, માથાં મોટાં જાણે ગીરી દેશ; હળની ડાંડી જેવા લાંબા દંત, જીભ લાંબી દીસે બળવંત. ૫ આંખ્યો અંધ કુપ હોય તેવી, નાસીકા વક્ર ગરનાળા જેવી; કર્ણ ગંભીર ગુફા સમાન, ભુજ વૃક્ષ જેવા અનુમાન. ૬ ચર્ણ અવળા તે જાણે વાંકોડી, મુક્રી ચોટલાની લટછોડી; કાળાં વસ્ત્ર પેહેર્યાં વીકરાળ, મેશનું કર્યું તીલક ભાળ. ૭ ગ્રહ્યાં આયુદ્ધ તો તેણે દીશ, જીભ કાઢે ને પાડે છે ચીસ; એવી સૈન્યા સાથે બળવાન, યમરાજ આવ્યા તેણે સ્થાન. ૮ વીરવરમાએ કીધી તૈયારી, ફોજ પોતા તણી શણગારી; તાણી કચકચીને કેડ બાંધી, તેમાં તરવારને ઢાલ નોંધી. ૯ જેને જીત્યાની મનમાં આશ, ભાથા બીડીયા છે બેઉ પાસ; નાંખ્યા અશ્વને સોનેરી સાજ, તેના ઉપર બેઠા ક્ષત્રી રાજ. ૧૦ મારે પાખરીયા ઘણી ફાળ વાગે ત્રંબાળુ તુરધ રસાળ; ચળકે ત્રીશુળને તરવાર, થાય ગજના ઝાઝી તે ઠાર. ૧૧ જાણે ઇંદ્રની ચાલી સવારી, ધજા ફરકે લીલી પીળી ભારી; ચાલ્યું વાદળ દળ રણ-માંય, પૃથ્વી કંપ થયો છેજ ત્યાંય. ૧૨ એવી સેના લેઇને રાજંન, આવ્યો ભુપતી જ્યાં અરજુન; પછી બોલ્યો સવ્યસાચી સાથ સારસ્વ-તપુરી કેરો નાથ. ૧૩ અલ્યા જીત્યા તેં સર્વે ભુપાળ, ધર્યું વિજય નામ વિશાળ; પણ જીતું જો મુજને આજ, તોતો નિશ્ચય તું ક્ષત્રી રાજ. ૧૪ એવું કહી કર્યો સિંહનાદ, માંડયું યુદ્ધ તજીને પ્રમાદ; સામા સામી મારે શર ચોટ, થયો બાણનો આકાશે ઓટ. ૧૫ બીરૂએ બીરૂ બાંધીને હોડ, મારે આયુદ્ધ અસંખ કોડ; વાગે સાયકને ગદા ઘોર, ઉભય દળમાં થયો અતિ સોર. ૧૬ કોઇનાં શીશ સમુળાં છેદાય, કોઇનાં રદય પેટ ચીરાય; એવું યુદ્ધ જોઇને તે ઠામ, કોપ્યો અરજુન રાખીને હામ. ૧૭ મુકયું વાતાસ્ત્રબાણ તે વાર, વીરવર્માને ઉડાડયો સાર; પડયો જોજન તે જઇ બાર, ત્યારે આવ્યા કૃતાંત તે ઠાર ૧૮ ચઢી યમરાજને અતિ રીસ જાણે અરજુનનું છેદું શીશ; કર્યો કોડંડ કેરો ટંકાર, મુકયું અગ-નાસ્ત્ર તો નિરધાર. ૧૯ ત્યારે પારથે ત્યાં નિરવાણ, મેલ્યું મેઘાસ્ત્ર કેરૂં જ

બાણુઃ યમરાજે મુક્યું ત્યાં વાતાસ્ત્ર, પાંડુપુત્રે મુક્યું પર્વતાસ્ત્ર. ૨૦ ત્યારે યમેનારાચ નીવેદયું, અંગ અરજુનનું સઉ ભેદયું; કરી ગર્જનાને ગાજ્યો કાળ, કર્યું સ્વરૂપતો વિકરાળ. ૨૧ ત્યારે કૃષ્ણને અરજુન કહે છે, હાથ જોડીને વાણી વદે છે, નોય માણસ એ જમતાત, આતો દેવ દીસે છે સાક્ષાત. ૨૨ ઉપરાણું આ ભુપનું કરયું, મારૂં બળ તેણે બધું હર્યું; સુણી કૃષ્ણ કહે પાંડુકુમાર, એતો યમરાજ છે નિરધાર. ૨૩ વિરવર્માનો જમાઇ કાવ્યા, માટે સંગ્રામમાં એહ આવ્યા; ત્યારે અરજુન કેહે સુણો સ્યામ એક શંકા થઇ અભીરામ. ૨૪ દેવ પરણ્યા મનુષ્યને ઘેર, તેની વિસ્તારી કહો મુને પેર; ત્યારે કૃષ્ણ કહે સાંભળ તુંય, કહું વિસ્તારીને હવે હુંય. ૨૫ વીરવરમાને પુત્રી છે એક, નામ માલીની તેનું વિવેકઃ રૂપ રંભાથકી છે વિશાળ, સ્વર કોકીલા જેવો રસાળ. ૨૧ તેની માતાએ પાસે બોલાવી, પુછયું હારદ પ્રેમજ લાવી; સુણો પુત્રી તમે તો વચંન, કીયો ગમે છે તમને રાજંન. ૨૭ તેની જોડે કરૂં તારૂં લગ્ન, કન્યાદાન દેઇ થાઉં મગ્ન; ત્યારે માલીનિ કેહે સુણો માય, મુંનેતો ગમે છે જમરાય. ૨૮ અંતકાળે ત્યાં થાય નિવાસ, માટે જીવતાં વરૂં પ્રકાશ; ત્યારે માતા કહે પુત્રી મારી, એતો દેવ કહાવે દુલારી. ૨૯ કેમ પરણે મનુષ્યની નાર, માટે તજો એ ત્રસણા આ વાર; સુણી પુત્રી કેહે સાંભળ માત, તપ કરીશ હુંતો સાક્ષાત. ૩૦ કરી પ્રસંન પરણીશ દેવ, એવું કહીને ચાલી તતખેવ. ૩૧ આવી નેમીશીરણ્યની માંય, બેઠી આસનવાળીને ત્યાંય; એવે આવ્યા ત્યાં નારદ રૂષી, થયા પુત્રીના ઉપર ખુશી. ૩૨ આપ્યો નારદ રૂષીએ મંત્ર, પુજા પાઠનો બતાવ્યો તંત્ર; એવી રીતે કરી ઉપદેશ, યમલોકે ગયા મુનીવેશ. ૩૩ આવ્યા યમરાજ કેરીજ પાસ, કહી કન્યાની વાત પ્રકાશ; અહો યમરાજ ઇચ્છે એક નાર, તેના રૂપ તણો નહીં પાર. ૩૪ રતિ રંભા થકી છે રસાળી, એવી અબળા મેં નથી ભાળી; સુણી નારદ કેરાં વચંન મોહ પામ્યા કૃતાંત રાજંન. ૩૫ કોની પુત્રી કહો રૂષીરાય, તેનો વિસ્તારી કહો મહીમાય; કીયો દેશ ને કીયું એ ગામ, તેના તાતતણું શું છે નામ. ૩૧ ત્યારે નારદજીએ તેવાર, બતાવ્યું નામ ઠામ તે ઠાર; ગયા નારદજી એવું કહી, યમે પ્રધાન બોલાવ્યો સહી. ૩૭ ક્ષય રોગ એવું એનું નામ, આવ્યો ઉતાવળો તેઠામ

ઠામ; કહે યમરાજ તેને તે વાર, થાઓ જાનમાં સર્વે તૈયાર. ૩૮ પછી યમરાજે કીધો ઉપાય, કરી મનુષ્યના જેવી કાય; રોગ બનાવ્યા રાજકુંમાર, માથે મુગટને કોટે હાર. ૩૯ જાન લેઇને યમરાજ ત્યાંય, આવ્યા સારસ્વતપુર માંય; માલીનીએ કર્યું તપ જેહ, કહેવડાવ્યું વીરવર્માને તેહ. ૪૦ વીરવર્માએ જાણી છે વાત, પુત્રીને ઘેર આણી સાક્ષાત; પછી પ્રેમ ઘણો મન લાવી, પુત્રી યમરાજને પરણાવી. ૪૧ એવી રીતે કહ્યો યદુરાય, માલીની સતી કેરો મહીમાય; તેને સાંભળે જે નરનાર, તેના રોગ મટે નીરધાર. ૪૨ પછી કુંતા કુંવરે સાક્ષાત, યુદ્ધ કરવા માંડયું ત્યાં આઘાત; પશુ પતાકા શીવનું બાણ, જેને વાગે તેનો લેછે પ્રાણ. ૪૩ મહાઉગ્ર કહેવાય એ બાણ, કાઢયું ભાથામાંથી નીરવાણ; તેને ચઢાવ્યું અરજુને જ્યારે ઉરવી કંપ થયો તે વારે. ૪૪ ચાલ્યું ચાપથી સાયક તેહ, તેણે ભેદયો કૃતાંતનો દેહ; થઈ તે થકી ત્યાંતો મુર્છાય, પડયા ઉછળીને યમરાજ. ૪૪ દેહ માટે ન નિકળ્યો પ્રાણ, પણ મુર્છા થઈ નીરવાણ; પછી વીરવર્મા તેણે ઠાર, આવી અરજુનને નમ્યો સાર. ૪૬ કરજોડીને કહે છે ભુપાળ, ધન્ય ધન્ય કુંતાજીના બાળ; આખી ઉરવીમાં તને પારથ, નથી જીતવા કોઇ સમ્રથ. ૪૭ તને સાય સદા જગદીશ, અંશરૂપે તારામાં છે ઇશ; એવે યમરાજને આવી શાતા, ઉઠી બેઠા થયા મૃત્યુદાતા. ૪૮ જાણ્યા કૃષ્ણને પુરણ ઇશ, સ્તુતિ કરવા માંડી તેણે દીશ; જય જય દામોદર દેવ, જય જય નારાયણ એવ. ૪૯ જય જય જગત પ્રતિપાળ જય જય સુરેશ દયાળ; ધર્યો ધર્મને માટે અવતાર, વળી ઉતારવા ભુવી ભાર. ૫૦ એવી સ્તુતી પ્રભુ કેરી કરી, કહે અરજુનને પ્રેમ ધરી; થયો તુજને હું તો પ્રસંન, માગ મારી પાસે તું વચંન. ૫૧ ત્યારે અરજુન કહે સુણો કાળ, માગું એટલું હું તો કૃપાળ; અશ્વમેધની સુણે કથાય, તેને તમદુત ત્રાસ ન થાય. ૫૨ વીષ્ણુ લોકને પામે તે પ્રાણી, માગું એટલી તમ પાસે વાણી; ત્યારે ધર્મ કહે અસ્તુ રાજંન, પછી ગયા પોતાને સદંન. ૫૩ વીરવર્મા બોલ્યો તેણવાર, ચાલો નગ્રમાં કુંતા કુમાર; પછી સર્વેને તેડીને ત્યાંય, આવ્યો ભુપતી તે પુર માંય. ૫૪ કર્યો પ્રાણાચાર આણીપ્રેમ, રાખ્યા ત્રણ દિવસ તો તેમ; લેઇ પોતાની સેના તમામ, થયો તૈયાર વળતી તે ઠામ. ૫૫ આપી અરજુનને ભેટ સાર,

સ્યામકર્ણ સુદ્ધાં તેણીવાર; પછી પારથે છોડયો કેકાણ, ચાલ્યા તેની પુઠે નીરવાણ. ૫૬ વાજી ચાલ્યો વ્રક્ષ ઝાડીમાંય, તે તો દ્રષ્ટી થકી ન દેખાય; વેગ વાજી તણો છે પ્રચુર, આવ્યો અશ્વ તે કુંતલપુર. ૫૭ ચંદ્રહાસ છે ત્યાં તો ભુપાળ, અતિ ભક્તને કિરતી વિશાળ; તેણે બાંધ્યો છે તે તો તોખાર, જેના તેજ તણો નહીં પાર. ૫૮ ॥ વલણ ॥ ચંદ્રહાસે હય બાંધીયો મળવા શ્રી જદુરાયરે; દુર્ગા કહે તેને નથી યુદ્ધતણી ઇચ્છાયરેરેરે ૫૯ ઇતી શ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વિરચીતે મહાભારથાંતર ગત અશ્વમેધ પર્વણી વિરવર્માં આખ્યાન વર્ણનો નામ સપ્તદશો અધ્યાય. ॥ ૧૭ ॥

કડવું ૧૮ મું.

॥ રાગ સામેરી ॥ અરજુને હયને નવ દીઠો મનમાં થઇ ચિંતાય; પગલું નથી દેખાતું કોઇનું દારૂણ વન દરશાય. ૧ એવામાં ત્યાં આવી પહોંચ્યા નારદજી તે ઠાર; તેમને જોઇને નરનારાયણે કીધો નમસ્કાર. ૨ પછી પારથે મુનીને પુછી હય જડવાની વાત; કહો મુની કેકાણ હશે કયાં પ્રશ્ન જુઓ સાક્ષાત. ૩ તે વેળા નારદજી બોલ્યા સાંભળને અરજુન; અસ્વ તારો કુંતિલપુરમાં છે સત્ય કહું વચંન. ૪ ચંદ્રહાસ રાજાએ બાંધ્યો તેતો બહુ બળવાન; ઇસ્વરનો તે ભકત ઘણો છે સાય સદા ભગવાન. ૫ દશે દિશાને જીતી એણે વશ કીધા ભુપાળ: ઇંદ્રિ જેવી શોભે છે ગાદી કીરતી અતી વિશાળ. ૬ હું જાણું તમે સઘળે જીત્યા પણ એ નહિ જીતાય; યુદ્ધ કર્યા વિણ અસ્વ લેવાનો કરવો કંઇક ઉપાય. ૭ તે રાજાના નગ્ર તણી સૌ પ્રજા ઘણી ધરમીષ્ટ, કૃષ્ણ ભકત છે નરને નારી કોઇ નહી પાપીષ્ટ. ૮ ચોરી ચાડીને પર નીંદા હિંસાને વ્યભીચાર; દ્રોહ વાતને ઇરશા તે નથી સ્વપ્નામાં નીરધાર. ૯ અકાળ મોતે કોઇ મરે નહીં નથી નડતો વળી રોગ; નીરધન નથી કોઇ નરને નારી ભોગવે સૌ વૈભોગ. ૧૦ જમ લોકે કોઇ જાય નહીને પામે મુક્તિ સર્વ; પુન્યવાન તે સઘળા પ્રાણી નથી કોઇને મન ગર્વ. ૧૧ જુદી જુદી ટોળી થઇને નિત્ય કરે ભજંન; કૃષ્ણ નામની ધુન્ય કરે છે મુકી લજ્જા મંન. ૧૨ સૌને ભાલે તીલક શોભે કંઠે તુળશી માળ; શંખ ગદાદી ચીન્હ ધરે છે વાણી સત્ય વીશાળ. ૧૩ તે રાજાને નાની વયમાં દુઃખ પડયું અપાર; પણ

પ્રભુએ ઉગારી લીધો એને વારંવાર. ૧૪ બાળપણાથી બુદ્ધી મોટી પ્રભુ ઉપર શ્રદ્ધાય; શાળીગ્રામને ક્ષણું નવ મુકે હાથ થકી વિલાય. ૧૫ એવું સુણી વિસ્મય પામ્યો કુંતા કેરો તંન; કર જોડી મુનીને કહે છે નમ્રતાથી વચંન. ૧૬ અહો મુનિવર ચંદ્રહાસ તે કોણ તણો કુંમાર; એને દુઃખ શી રીતે પડીયું કયમ રીઝયા કીરતાર. ૧૭ એ સઘળું વિસ્તારી કહોને જેથી સંશય જાય; વૈષ્ણવની લીલા સાંભળતાં દુષ્કૃત દુર પળાય. ૧૮ એવું સુણી નારદ બોલ્યા આણી પ્રેમ અપાર; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું પ્રશ્ન તણો વિસ્તાર. ૧૯ કેરલ દેશ તણો એક રાજા સુધારમીક કહેવાય; તેની સ્ત્રીને પુત્ર થયો તે આનંદ અંગ ન માય. ૨૦ સુધારમીક રાજાના પીત્રાઇ દુષ્ટ હતા નીરધાર: તેમણે તેની સાથે કીધું યુદ્ધ ઘણું તે ઠાર. ૨૧ સુધારમીને મારી નાંખ્યો તે પાપીએ જ્યારે; તે વેળાએ તેની સ્ત્રીએ શોક કર્યો બહુ ત્યારે. ૨૨ પતીની સાથે સહગમન કીધું બળી મુઈ તે અબળાય; બાળક તે દાસીને સોંપ્યો તેનો બહુ મહિમાય. ૨૩ દાસી તે બાળકને લેઇને ચાલી ત્યાંથી સાર; કુંતલપુરમાં આવી તેણે વાસ કર્યો નિરધાર. ૨૪ હરી ઇચ્છાએ એતો દાસી મૃત્યું પામી ત્યાંય; બાળક નીધણીઓ થઇ બેઠો કુંતલપુરની માંય. ૨૫ નગ્ર વીશે તે પુત્ર ફરે છે બોલાવે ત્યાં જાય; ટાઢું ઉનું જે કોઇ આપે તે વેળાયે ખાય. ૨૬ કોઇને ઓટલે કે મંદીરમાં રાત પડે સુઇ જાય; પ્રાતસ્કાળે સ્નાન કરીને રમવા માટે જાય. ૨૭ શાલિગ્રામને મુખમાં રાખે રમતી વેળા બાળ; પ્રાણ થકી તો વહાલા ધારે સ્નેહ થકી તે કાળ. ૨૮ બહુ રૂપાળો બાળક તેથી ઉપજે સૌને પ્રેમ: ખાવાનું બોલાવી આપે હેત કરીને તેમ. ૨૯ ડગલી ટોપી છેટી આપે ઉપાનને રૂમાલ; એવી રીતે પોશાણ કરે આણી અંતર વહાલ. ૩૦ કુંતલપુરનો રાજા કહાવે કુંતળીક નામે સાર; તેના જે પ્રધાન છે તે તો પાપી અપરંપાર. ૩૧ રાજ્ય બધું દબાવ્યું તેણે સુણ જન્મેજયરાય; રાજાને નીમનોક આપે છે ઉપજ પોતે ખાય. ૩૨ દુષ્ટ બુદ્ધિ છે નામજ તેનું કળીયુગનો અવતાર; હરી કથાને શ્રવણ કરે નહીં નથી શ્રદ્ધા આચાર. ૩૩ તે દુષ્ટ બુદ્ધિને ઘેર આવ્યું શ્રાદ્ધ પીતાનું સાર; તેણે દ્વીજને ત્યારે તેડયા જમાડવા નીરધાર. ૩૪ બ્રાહ્મણ પાસે રસોઇ કરાવી શ્રાદ્ધ કર્યું તે કાળ; પછી સૌને જમવા બેસાડયા ત્રપ્ત કર્યા દ્વીજ

બાળ. ૩૫ પેલો બાળક આવી પહોંચ્યો રમતો રમતો ત્યાંય. તેને જોઇને બ્રાહ્મણ હરખ્યા મગ્ન થયા મનમાંય. ૩૬ છેટે બેસાડી દ્વીજ પુત્રોએ પીરસ્યો તેને પાક; એકે ફેરે સર્વે મુકયું દાળ ભાતને શાક. ૩૭ દુષ્ટબુદ્ધીએ તેને દીઠો તેજસ્વી કુમાર; ત્યાર પછી સર્વે બ્રાહ્મણુની પુજા કીધી સાર. ૩૮ પાન સોપારી પૈસા આપી બોલ્યો પાપી વાણ; અહો મુની એક પ્રશ્ન કહું તે શ્રવણ કરો નીરવાણ. ૩૯ આ બાળક દાસીનો દીકરો રૂપે જેવો કામ; હજુ ઉંમર નાનીછે તો પણ બુદ્ધીને બહુ ઠામ. ૪૦ તો એ આગળ કેવો થાશે પરાક્રમી બળવાન; તેનો મુજને ઉત્તર આપો આ વેળા વીદ્વાન. ૪૧ તે વેળાએ જોશી એતો પ્રશ્ન કુંડળી કાઢી; ત્યાર પછી તેને વાંચીને પ્રભુતા કહેવા માંડી. ૪૨ ॥ વલણ ॥ બ્રાહ્મણુ ભાવ કરી કહે બાળકનો મહીમાયરે; દુર્ગો કહે તે સાંભળી દુષ્ટને બળત્રા થાયરેરેરે. ૪૩ ઇતી શ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વિરચીતે મહાભારથાંતર ગત અસ્વમેધ પર્વણી ચંદ્રહાસેન અસ્વબધ્ધો નામ અષ્ટાદસો અધ્યાયઃ ॥ ૧૮ ॥

કડવું ૧૯ મું.

॥ રાગ મારૂ ॥ બોલ્યા બ્રાહ્મણ સર્વે વાણ, સુણો દુષ્ટ બુદ્ધી પ્રમાણ; થશે બાળક એ બળવાન, એને સાહ્ય સદા ભગવાન. ૧ મહા મુરતી મનોહર રૂપ, રાજ્ય ભોગવશે થઇ ભુપ; બત્રીશ લક્ષણ ને તેના ભેદ, તેને જાણીને શીખશે વેદ. ૨ શાન્ત સંતોષને દયા જેહ; તેને ગ્રહણ કરશે તેહ; ન્યાયમાં હોય વિધાતા એવો, શસ્ત્રધારીમાં શંકર જેવો. ૩ શિક્ષા કરવામાં કૃતાંત તુલ્ય, કીરતી રામના જેવી અમુલ્ય; શોભે આસને જેવો મરાળ, વાણીમાં મેઘ જેવો વિશાળ. ૪ પછી વિપ્ર કહે સાંભળો રાય, એક આશ્ચર્ય અમને જણાય; એતો થાશે તમારો જમાઇ, રાજ્ય ભોગવશે સુખદાઇ. ૫ માટે રોષ ન કરશો રાજંન, કહ્યું પ્રશ્ન પ્રમાણે વચંનઃ એવી વાણી સુણીને વિરોધ, ચઢયો દુષ્ટ બુદ્ધિનેજ ક્રોધ. ૬ કર્યા વિપ્રને ત્યાંથી વિદાય, પછી વીચાર્યું મનની માંય; ચાર ચંડાળ તેડાવ્યા પાસ; તેને હારદ કીધું પ્રકાશ. ૭ અહ્યા ચાંડાળ સાંભળો વાત, પેલા બાળકની કરો ઘાત; દાસી પુત્ર એ કહેવાય બાળ, તેને છેતરીને આણો કાળ. ૮ તેની નીશાની લાવજો સાર, જાઓ ઉતાવળા આણીવાર; જીવતો મુકશો જો આ દિશ, તોતો છેદીશ તમારાં શીશ. ૯ સુણી ચંડાળ

કહે છે મહરાજ, પ્રાતસકાળે કરીશું એ કાજ; એવું કહીને ચંડાળ જેહ, આવ્યા પોતાને મુકામે તેહ. ૧૦ પ્રાતસ્કાળે તેડી પેલો બાળ, ગયા વન વિશે તે ચંડાળ; એક વ્રક્ષની નીચે બેસાડી, પછી મારવા તરવાર કાઢી. ૧૧ જાણ્યો ચંદ્રહાસે તે વિચાર, મુને મારવા લાવ્યા આ ઠાર; ત્યારે ચંદ્રહાસે જોડી હાથ, ભજવા માંડ્યા બ્રહ્માંડના નાથ. ૧૨ વારે ધાજો તમે કીરતાર, ઉભા ચંડાળ લેઇ તરવાર; બહુ બાંના તણું તે વિચારી, મુને લેજો આ સમે ઉગારી. ૧૩ ઘન કાજે આકાશમાં જ્યારે, મોર ટાંક્યો રહે નહીં ત્યારે; સુણે મોરલીનો સાદ જે વાર, ત્યારે નાગ ડોલે નિરધાર. ૧૪ એમ ભક્તનો સુણી પોકાર, તમે કરો છો ત્રીકમ વાર; ગંગા સ્નાને કરી બળે પાપ, સંત સેવ્યે ટળે પરિતાપ. ૧૫ મણી પામે દરિદ્ર હણાય, કામધેનુ મળે ભુખ જાય; તેમ તમારી ભક્તિથી ઇશ, દુઃખ રેતું નથી જાુગદીશ. ૧૬ પુર્વે કર્યાં તમે કોટી કામ, ભક્ત ઉગાર્યા સુંદર સ્યામ; ગજ ગ્રાહથી ઉગાર્યો નાથ, ઝાલ્યો પ્રલ્હાદનો પ્રભુ હાથ. ૧૭ જાળંધરની છેતરી નાર, દેવ ઉગાર્યા દુષ્ટથી સાર; અજામેળને નામે ઉધાર્યો, જમ દુતથી તેને ઉગાર્યો. ૧૮ લીલા માનુશની તમે દાખી, પાણી ઉપર પ્રથવી રાખી; ભાગ્યું બ્રહ્મા તણું તમે દુઃખ, વેદ વાળીને કીધું જ સુખ. ૧૯ થયા રામ સ્વરૂપે મોરાર; હણી રાક્ષસ ઉતાર્યો ભાર; હાલ કૃષ્ણ થયા છો મહારાજ, રાખી પંચાળીની તમે લાજ. ૨૦ કેતાં પાર ન આવે કૃપાળ, માટે લ્યો તમે મારી સંભાળ; થશે આ વેળા મારો જે કાળ, તેનું લાંછન તમને દયાળ. ૨૧ એવી સ્તુતી કરી જેણીવાર, ત્યારે રીઝયા ત્યાં દેવ મોરાર; લીધી લક્ષ્મીપતિએ સંભાળ, મોહ પામ્યા પેલા ચંડાળ. ૨૨ ઉતર્યા અંતરમાં ભગવાન, ત્યારે દુષ્ટ થયા દયાવાન; મારવા માટે ઉભો તો જેહ; બોલ્યો બીજાઓને મોઢે તેહ. ૨૩ આવો મારી સુંદર બાળ, કૃત્ય ભોગવીશું કીયે કાળ; થયા આજ તમે નીચ પ્રાણી; હવે કેવા થઇશું પ્રમાણી. ૨૪ દેવ જેવો આ દીસે કુમાર, ધન્ય ધન્ય એનો અવતાર; એની માની કુખે એ રતન; પુર્ણ ચંદ્રના જેવું વદન. ૨૫ માટે જીવતો મુકીયે આજ, તજી હિંસા તણું વળી કાજ, બીજા ચાંડાળ કહે ખરી વાત; પણ ચિન્હ માગ્યું છે સાક્ષાત. ૨૬ માટે કરવો તેનો ઉપાય, જેથી દુષ્ટ બુદ્ધિ રાજી થાય; એવો વિચાર કરીને જેહ, કાઢી

કુંવરની આંગળી તેહ. ૨૭ છઠી આંગળી છેદી તે વાર, મુકયો જીવતો તેણે કુંમાર; ચાલ્યા અંત્યજ આંગળી કાપી, દુષ્ટ બુદ્ધિને તે જઇ આપી. ૨૮ થયો પાપી તો મનમાં પ્રસંન, કર્યા રાજી ત્યાં અંત્યત જંન; ધાર્યું મનમાં પાપીએ એવું, કર્યું નિષ્ફળ શાસ્ત્ર મેં કેવું. ૨૯ રહી એટલે એતો કથાય, પેલા બાળની શી ગતી થાય; ચંદ્રહાસ રહયો વન માંય, આવ્યાં જનાવરાં સઉ ત્યાંય. ૩૦ કરી પાંખોથી છાંયા તે વાર, તાપ નીવારવા તેણે ઠાર; ભજે બાળક શ્રીપતિ ઇશ, એક ભુપતિ આવ્યો તે દીશ. ૩૧ ચંદનાવતિ કેરા એ રાય, નામ કુલીંદ તેનું કેવાય: તેણે દીઠા ત્યાં પેલો કુમાર, ત્યારે પારો આવ્યો નિરધાર. ૩૨ નોતી પ્રજા તે રાજાને લેશ, માટે રાજી થયો તે નરેશ; પેલા બાળકને પુછી વાત, તારાં કોણ છે માતને તાત. ૩૩ કેમ બેઠો તું વનમાં બાળ. નગ્ર કીયું તે કહે આ કાળ; સુણી બાળક બોલ્યો વચંન, મારાં માત પીતા નંદ તંન. ૩૪ જેણે ઉગાર્યો મૃત્યુથી આજ, તેને ઓળખું હુંતો મહારાજ; નથી થાતું તેનું દરસન, માટે કરૂંછું હું તો રૂદંન. ૩૫ જાણ્યું કુલીંદે મનમાં સાર, આતો ઉત્તમ કુળનો કુમાર, અતિ ભક્તને બુદ્ધિ વિશાળ, માટે તેડી જાઉ આણે ઠાર. ૩૬ એવી વિચારી મનમાં પેર, ગયો કુવરને તેડી ઘેર; મેધાવતી નામે હતી નાર, તેને લાવીને સોંપ્યો કુમાર. ૩૭ લીધો પ્રેમદાએ પુત્ર જ્યારે, દુધ નિકળ્યું સ્તનમાંથી ત્યારે; ધવરાવ્યો પછી પેલો બાળ, કર્યું ચુંબન તો તતકાળ. ૩૮ પછી કુલીંદ રાજાએ ત્યાંય, વિપ્ર તેડાવ્યો કચેરી માંય; પાડવા પેલા પુત્રનું નામ; આવ્યા જોશી પુરાણી તે ઠામ. ૩૯ કહે છે વિપ્રને કુલીંદરાય, કરો પુત્ર તણી પુત્રી કાય; નામ પાડો તમે નીરધાર, કહો વર્ણવી ભાગ્ય વિચાર. ૪૦ ત્યારે જોશીએ પંચાંગ જોયુ, પ્રશ્ન કાઢતાં મનડું મોહ્યું જોઇ ભુપને કહે છે સુદેવ, સુણો કુલીંદ કહું સત્યમેવ. ૪૧ ચંદ્રહાસ એવું એનું નામ, થશે ભક્ત એતો અભીરામ; શુરાઓનો થશે સરદાર, દશે દીશાઓ જીતશે ઠાર. ૪૨ દહાડે દહાડે વધશે કળાય, એવું કહી થયા વિપ્ર વિદાય; થયો સાત વરસનો તંન, ત્યારે વિચાર્યું પોતે રાજંન. ૪૩ મુકયો નિશાળે ભણવા બાળ, વહેંચી સાકર તો તેહકાળ; ચંદ્રહાસ નિશાળમાં આવે, શાલીગ્રામને સાથે તે લાવે. ૪૪ જાય મહેતાજી બારણે જ્યારે, સૌને ધુન્ય કરાવે તે વારે; ગોખે જક્તપતી

કેરૂં નામ, બીજું બોલે નહીં તેણે ઠામ. ૪૫ જાણી મહેતાજીએ એહ વાત, ત્યારે પુછવા માંડયું સાક્ષાત; અલ્યા બાળક ભુપ કુમાર, કેમ ભણુતો નથી આણે ઠાર. ૪૬ ત્યારે બાળક બોલ્યો તે વાર, સુણો બ્રાહ્મણ કેરા કુમાર; વેદ શાસ્ત્રનું તત્વ વિચારો, ત્યાર પછી તમે મુને મારો. ૪૭ કક્કો કેશવના નામનો જેહ, ભણ્યો ભાવ કરી હું તો તેહ; બીજું બાદલું સૌ સમજાય, કહોને કેમ કરીને સુણાય; જેના મુખમાં નથી હરી નામ, તે તો જીવતો પ્રેત આ ઠામ. ૪૯ એવાં સાંભળી વાકય તે વાર, થયા વિસ્મય મહેતા સાર; જાણ્યું મન વિશે દીજે સત્ય, થયું જ્ઞાનને ઉઘાડી સત્ય. ૫૦ પછી કુળ ગુરૂએ તેણીવાર; કર્યો ઉપવીત કેરો સંસ્કાર; વેદ વિદ્યાને શાસ્ત્ર પુરાણુ, તેને ભણાવ્યાં નિરવાણુ. ૫૧ પાળે બ્રહ્મચર્ય પણું બાળ, ભજે ભક્તતણા પ્રતિપાળ; એમ કરતાં થયાં વરસ સોળ, કાયા દિસેછે કંકુની લોળ. ૫૨ ત્યારે કુલીંદે કરી વિચાર, સોંપ્યા પુત્રને સૌ અધીકાર; પછી ચંદ્રહાસે તેણાવાર, થાળી ફેરવી નગ્રમાં સાર. ૫૩ મારા રાજ્યમાં કરશે નહિં જેહ, વ્રત એકાદશી તણું તેહ; તેને બાંધિને મારીશ માર, કાઢી મુકીશ નગ્રની બહાર. ૫૪ એવી રીતે પાળે પોતે ધર્મ, કરે નહીં કદી ખોટું કર્મ; ન્યાય અદલ તોળે છે તેહ, ઘણો ભક્તના ઉપર સ્નેહ. ૫૫ ॥ વલણ ॥ ચંદ્રહાસ પછી બોલીયો બાળક તાતની સાથરે; દુર્ગો કહે તે માગે છે આજ્ઞા ઉરવી નાથરે. ૫૦ ઇતિ શ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વિરચીતે મહાભારથાંતર ગત અશ્વમેધ પર્વણી ચંદ્રહાસો પાખ્યાને ચંદ્રહાસ બાળ ચરીત્ર કથનો નામ એકોનવીંશો અધ્યાય. ૧૯

કડવું ૨૦ મું.

॥ રાગ મારૂ ॥ ચંદ્રહાસ કહે છે સુણો તાત, આપો આજ્ઞા મુને સાક્ષાત; જાઉં જીતવા પ્રથ્વીના રાય, જેથી દ્રવ્યને કિર્તિ પમાય. ૧ ત્યારે કુલીંદ કહે સુણો તંન, કુંતલપુરમાં ન કરશો ગમંન; વસે દુષ્ટ બુદ્ધિ ત્યાં પ્રધાન, ત તો પાપી ઘણો બળવાન. ૨ લીધાં આપણાં એણે સૌ ગામ, ત્યારે વસવા દેછે આ ઠામ; માટે જાજો બધે મારા બાળ, મુકી કુંતલપુર આ કાળ. ૩ ચંદ્રહાસ સુણી એવી વાણ, ચાલ્યો સેના લેઇ નીરવાણુ; જે જે ઠેકાણે જાય કુમાર ત્યાં ત્યાં રાજા કરે સતકાર. ૪

આપે ગજ રથ અશ્વ ભેટ, રાખે ભાવ કરી સઉ નેટ; એવી રીતે ફર્યો બધા દેશ, ઘણું દ્રવ્ય પામ્યો એ નરેશ. ૫ જીત્યા સર્વે દિશા કેરા સુર, બાકીમાં એક કુંતલપુર; પછી પોતાના નગ્રમાં આવ્યો, ત્યારે કુલીંદે પુષ્પે વધાવ્યો. ૬ મહોત્સવ કર્યો તેણે તત્ર, આપ્યાં યાચકને અંન વસ્ત્ર; ચંદ્રહાસ ચલાવે છે રાજ્ય, કરે પરમારથ બહુ કાજ. ૭ ધર્મશાળાને મંદીર જેહ, ગામો ગામ કરાવ્યાં છે તેહ; સ્થાપ્યાં શીવલીંગ ઝાઝાં તે ઠાર, સદાવ્રત કર્યાં નિરધાર. ૮ તેથી કીરતી ચાલી તતકાળ, ઘણું લોક વખાણે ભુપાળ; માગ્યો વરશે છે મેઘ તે ઠાર, રોગ રહીત છે નરનાર. ૯ ત્યારે કુલીંદે કરી વિચાર, ચંદ્રહાસને બોલાવ્યો સાર; કહે છે પુત્રને કુલીંદ સુર, ભેટ મોકલો કુંતલપુર ૧૦ દર વરશે દશ હજાર, મોહોર મોકલવાની નીરધાર; થશે એ વાતમાં સાર જ્યારે, પાપી આવીને મરશે ત્યારે. ૧૧ એવી સુણીને વાણી તે ઠાર, શેવકોને બોલાવ્યા તે ઠાર; તેને મોહોરો ગણી આપી સાર, લખી પત્રમાં તે નીરધાર. ૧૨ પછી કિંકરને કહે છે બાળ, જાઓ કુંતલપુર આ કાળ; દુષ્ટ બુદ્ધિને આપજો ભેટ, પછી આવજો નગ્રમાં નેટ. ૧૩ ચાલ્યા કિંકર લેઇ આજ્ઞાય, એતો કુંતલપુરમાં જાય; હતી એકાદશી નિરધાર, કર્યું સેવકે વ્રત તે ઠાર. ૧૪ આવી નાહ્યા સરોવર માંહ્ય, કીધું તિલકને છાપ ત્યાંય; પછી આવ્યા સભા વિશે તેહ, મુકી ભેટ ત્યાં લાવ્યાતા જેહ. ૧૫ આપ્યો પાપીને પત્ર તે વાર, દુષ્ટ બુદ્ધિએ લીધો તે ઠાર; પછી દુતને ઓળખ્યા જ્યારે, બોલ્યો હાસ્ય કરી દુષ્ટ ત્યારે. ૧૬ બોલ્યા ચીઠી કોની તમે લાવ્યા, નાહી ધોઇ સભા વિશે આવ્યા; પામ્યો કુલીંદ શું આજ મર્ણ, એવું જણાય છે આચર્ણ. ૧૭ સુણી સેવક બોલ્યા વચંન, ઘણું જીવો અમારો રાજંન; આવી વાણી શું બોલ્યા મહારાજ, ખોટા ભાષણથી જાય લાજ. ૧૮ પુત્ર કુલીંદ કેરો પ્રકાશ, તેનું નામ રૂડું ચદ્રહાસ; તેણે જીતી દીશાઓ તમામ, ભેટ મોકલી છે આણે ઠામ. ૧૯ એવાં સુણીને તેનાં વચંન, ક્ષોભ પામ્યો ઘણો દુષ્ટ મંન; લીધી ભેટ ગણીને તે વાર, ચીઠી આપી લીધા તણી સાર. ૨૦ ત્યારે સેવક બોલ્યા વચંન, તમે સાંભળો વાત રાજંન; આજ એકાદશી છે અમારે, નથી ખાવું પીવું આણી વારે. ૨૧ ત્યારે પ્રધાનને ચઢ્યો કાળ, બોલ્યો ક્રોધ કરી વીકરાળ; બોલ્યા

ઉન્મત્ત છો તમે સર્વ, ઘણો રાખો છો મનમાં ગર્વ. ૨૨ થયો ગર્વિષ્ટ કુલીંદરાય, માટે કરૂંજ હાવે શિક્ષાય; એવું કહી ઉઠયો નીરધાર, માર્યો સેવકને ઘણો માર. ૨૩ નાઠા કીંકર પામીને ત્રાસ, આવ્યા ચંદ્રહાસ કેરી પાસ; કહી સઘળી તેમણે વાત, માર માર્યા તણી તો સાક્ષાત. ૨૪ હાવે પાપી જે પેલો પ્રધાન, સેન્યા લેઈ થયો સાવધાન. ત્યારે વિષયા નામે કુમારી, બોલી પીતાની સાથે વિચારી. ૨૫ પિતા જય પામી વેહેલા આવજો, મારે માટે વર ખોળી લાવજો; પછી દુષ્ટ બુદ્ધિએ તે ઠાર, સોંપ્યો પુત્રને રાજ્ય વેવાર. ૨૬ કરવા કુલીંદને શિક્ષાય, ચંદાનાવતીમાં ચાલ્યો રાય; જેના અંતરમાં અતી રીસ, આવ્યો ઉતાવળો તેણે દિશ. ૨૭ ॥ વલણ ॥ ચંદનાવતીમાં આવીયો પાપી દુષ્ટ પ્રધાનરે; દુર્ગો કહે પછી પરવર્યો તેતો સભાને સ્થાનરેરેરે. ॥ ઇતીશ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવિ દુરગાશંકર વીરચીતે મહા- ભારથાંતર ગત અશ્વમેધ પર્વણી ચંદ્રહાસ કુંતલપુરે આગતો નામ વિંશો અધ્યાયઃ ॥ ૨૦ ॥

કડવું ૨૧ મું.

॥ રાગ સામેરી ॥ તેને જોઇને ભુપતિ ઉઠયા ત્યાં તો મળવા કાજ; હેત કરીને આસન આપ્યું ખબર પુછી મહારાજ. ૧ દુષ્ટબુદ્ધિ કહે રાય તમારે નહોતી પ્રજા નિરધાર; તે માટે આ દીકરો કહોને કયાં થકી લાવ્યા સાર. ૨ કુલીંદ કહે હું વનમાં ગયોતો મ્રગયા કરવા કાજ; તે વનમાંથી આણ્યો એને સોંપ્યું સરવે રાજ. ૩ છઠી આંગળી કાપી કોઇએ બાળકની નિરધાર; પરાક્રમી એ પુત્ર કહાવે પ્રસંન એને કિરતાર. ૪ ત્યારે દુષ્ટને શરતજ આવી ઓળખ્યો પેલો બાળ; મારવા માટે મોકલ્યાતા મેં વન વિષે ચંડાળ ૫ તે ચંડાળે આંગળી કાપી આપી મુજને સાર; બાળકને જીવાડયો તેમણે તેતો આ કુમાર. ૬ વિપ્રનું કહેવું સાચું પડશે માટે કરૂં ઉપાય; પછી એ વાતને મનમાં રાખી ભોજન કરવા જાય. ૭ જમી ઉઠી એકાંત જગ્યાએ પત્ર લખ્યો નીરધાર; વૈશમપાયન કહે જનમેજય તેનો કહું વિસ્તાર. ૮ સ્વસ્તશ્રી કુંતલપુર મધ્યે મદનને માલમ થાય; ચંદનાવતી પત્ર લખ્યો છે તુજ તાતે અન્યાય. ૯ અહીંથી જે કાગળ લઈ આવે આપે તુજને જેહ; તેને તો તું વિષ દેજે આઇ પ્રેમ કરીને તેહ. ૧૦ રૂપ કળા ગુણ જાવું નહીં અને કરવો નહીં

વિચાર; નાત જાતને કુળ પુછવું નહીં વિષ દેવું આવાર. ૧૧ એવો પત્ર લખીને આપ્યો ચંદ્રહાસને ત્યાંયઃ પછી પાપી કહે જાઓ તમે તો કુંતલ-પુરની માંય. ૧૨ ચંદ્રહાસ તૈયાર થયો ત્યાં કુલીંદ કેરો બાળ; રથ જોડાવી બેઠો તેમાં મહાબળીયો તતકાળ. ૧૩ કુંતલપુરમાં વેગે આવ્યો એક દિવસમાં સાર; તે ઠેકાણે સરોવર દીઠું શોભાનો નહીં પાર. ૧૪ તેના ઉપર બાગ હતો ત્યાં ઉતર્યો નૃપનો બાળ; વ્રક્ષ તળે મુકામ કરીને શયંન કરયું તે કાળ. ૧૫ શીતળ વાયુ વાયો તેથી આવી ગઈ નીદ્રાય; સારથી પણ સુતો તે વેળા ઇશ્વરની ઇચ્છાય. ૧૬ ચંદ્રહાસના અંગરખાની કસે બાંધેલો પત્ર; તેતો ઉઘાડો હાલે છે વાયુથી વળી તત્ર. ૧૭ એવામાં ત્યાં વીખ્યા આવી સખીઓ લેઇને સંગ; રતિ રંભાથી રૂપાળી તે ગૌર ઘણું છે અંગ. ૧૮ તેણે ભુપતિને જોયો કે આવી પોતે પાસ; ચંદ્રહાસનું રૂપ જોઇને પામી મન હુલાસ. ૧૯ સખીઓને વિદાય કરીને એકલી રહી તે ઠાર, પછી પેલો કાગળ છોડીને વાંચ્યો ત્યાં નીરધાર. ૧૦ વિખ દેજો એવું વાંચીને વિખ્યા ઉઈ ઉદાસ; પછી મનમાં પસ્તાવા લાગી નાખીને નિશ્વાસ. ૨૧ વિખ્યાએ વિચાર કર્યો કે લખતાં ભુલ્યા તાત; વિખ્યાનું વિખ ભુલે લખીયું પ્રેમ થકી સાક્ષાત. ૨૨ મારો ભાઇ વિખ દેઇને હણશે તેથી થશે હત્યાય; આવો પતિ મુજને કયાં મળશે માટે કરૂં ઉપાય. ૨૩ એવું વિચારી નેત્રનું કાઢયું નખથી કાજળ સાર; તે થકી અક્ષર એક વધાર્યો વિખયાએ નિરધાર. ૨૪ ત્યાર પછી તે કાગળ બાંધ્યો વળતી આવી ઘેર, ચંદ્રહાસ જાગ્યો તે વેળા ઉપનિ પછી શી પેર. ૨૫ જાગીને મુખ જોયું વળતી તર્ત થયો તૈયાર, રથમાં બેશી રાજકુંવર તે આવ્યો તેણિવાર. ૨૬ પ્રધાનનું ઘર પુછી આવ્યો નગ્ર વિષે જે વારે; અબળાઓ તેને દેખીને મોહ પામી છે ત્યારે. ૨૭ એવામાં મદનને કોઇએ ખબર કહી નીરધાર, તેથી તેતો સામો આવ્યો દુષ્ટતણો કુમાર. ૨૮ ચંદ્રહાસને મદન મળ્યો ત્યાં વરત્યો જેજેકાળ; ત્યાર પછી તેડીને આવ્યો તેહ પોતા કેરે દ્વાર. ૨૯ મદને ઘણું સનમાન કરીને પુછી પીતાની વાત; કેમ પધાર્યા રાજકુંવર અહીં તેતો કહો સાક્ષાત. ૩૦ તે વેળાએ કાગળ આપ્યો નૃપ પુત્રે નિરધાર; મદને પ્રેમ કરીને વાંચ્યો કરમાં લઇ તે ઠાર. ૩૧ તે કાગળમાં એવું નીકળ્યું સુણ જનમેજયરાય; પત્ર લઇને આવે

તેને દેજે તું વિખ્યાય. ૩૨ નાતજાતને ફળ જેવું નહીં કરવો નહી વીચાર જેમતેમ કરીને વિષયા દેવી એવું નીકળ્યું સાર. ૩૩ એવું વાંચી બાળક હરખ્યો અંતરમાં અપાર; બ્રાહ્મણને બોલાવિ પુછયું લગ્ન તો તેણીવાર. ૩૪ જોશી કહેછે હાલ ઘડી છે શુભ મહુરત રાજંન; માટે વિખયાને પરણાવો આ વેળા મદંન. ૩૫ ॥ વલણ ॥ પરણાવવા નિજ બેનને મદનને હરખ ન માયરે; દુર્ગા કહે વિખયા વરી તેનો કહું મહીમાયરે. ૩૬ ઇતી શ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વિરચીતે મહાભારથાંતર ગત અશ્વમેધ પર્વણી ચંદ્રહાસ મદન સમાગમો નામ એકવિસો અધ્યાય. ૨૧

કડવું ૨૨ મું.

॥ રાગ મારૂ ॥ દુષ્ટબુદ્ધિને દીકરે ત્યાંય, રચ્યો મંડપ આંગણામાંય; તેમાં ચંદની બાંધી તે ઠાર, હાંડી તકતાઓની કાઢી હાર. ૧ ઘણું ચિત્ર કઢાવ્યું વિશાળ, વાજાં તેડાવ્યાં ત્યાંતો રસાળ; પછી કુળના તેડાવીને જંન, કર્યું ગણપતિ કેરૂં પુજંન. ૨ ગ્રહશાન્તિ આદી શુભ કર્મ, તેને આચર્યું પાળીને ધર્મ; પછી પરણાવી બેનને ત્યાંય, દીધું દાનતો મોહાસ માંય. ૩ ચદ્રહાસને વિખયા આપી, નાંખ્યું યાચકોનું કષ્ટ કાપી; આપી પહેરામણી તેણીવાર, હીરા માણેક મોતી- ના હાર. ૪ ગજરથને ભુષી તોખાર, તેની સંગાથે સોનું અપાર; શાલ દોશાલાને પટકુળ, જેવું જેને ઘટે અનુકુળ. ૫ કર્યું યાચકને અતિ દાન, થયા ભીખારી ભુપ સમાન; હતું જેટલુ ઘરમાં ધન, તેને વાપરી દીધું મદન. ૬ હતો ભંડાર ઉપર વ્યાળ, ઘણા દહાડાનો જુનો વિશાળ; દ્રવ્યના રક્ષું તેમાં જે વારે, ચાલ્યો પનંગ ત્યાં થકી ત્યારે. ૭ હવે ચંદનાવતિની માંય, કર્યો પાપીએ જુલમ ત્યાંય; દુષ્ટબુદ્ધિ કોપ્યો નિરવેદ, કર્યો કુલીંદ રાજાને કેદ. ૮ લુંટી લીધો અધો દરબાર, માર્યો ભુપતિને ઘણો માર; એવો નગ્રમાં વરતાવી કેર, આવ્યો દુષ્ટબુદ્ધિ પછો ઘેર. ૯ મળ્યો મારગમાં પેલો સાપ, તેને પુછ્યું ત્યાંતો મતિપાપ; કેમ ચાલ્યા તમે નાગ દેવ કોણે કાઢી મુકયા તતખેવ. ૧૦ ત્યારે ભુજંગ કેહે સરવેથી વાલની, વીંટી કોશમાં નથી; કીધો તમારે પુત્રે વિવાહ, ચદ્રહાસને આપી કન્યાય. ૧૧ તેમાં વાવર્યું સરવે નાણું, નાઠો તે થકી એટલું જાણું; એવી સાંભળી વારતા જ્યારે, પામ્યો મુરછા

આપી તેહવારે. ૧૨ ધણી રદયમાં ઢીકો મારી, ચાલ્યો ઉતાવળે દુરાચારી; મળ્યા મારગે જાચક પ્રાણી. તે- ણે કીરતિ સારી વખાણી. ૧૩ ધન્ય ધન્ય દુષ્ટબુદ્ધિ રાય, તમ પુત્રે તો કીધો વિવાય; પુન મારગમાં હદવાળી, આપી દક્ષણા અમને કૃપાળા. ૧૪ એવી યાચકની સુણી વાત, થયો બે ગણો ત્યાં ઉતપાત; માર્યો યાચકને ત્યાં ।। માર, દ્રવ્ય ખુંચી લીધું નીરધાર. ૧૫ પછી આવ્યો પોતાને સદંન, તર્ત બોલાવ્યો પુત્ર મદંન; ધણી ગાળો તનુજને દીધી, આંખ્યો કારમી તે વેળા કીધી. ૧૬ ત્યારે મદન કહે તાત, નથી રહેવા દીધું દ્રવ્ય જાત; પત્ર પ્રમાણે રીત સૌ કીધી, ચંદ્રહાસને વિષયા દીધી. ૧૭ દુષ્ટ કહે લાવ્ય કાગળ એહ, વિખયા છે કે વિખજ તેહ; જોયું પાપીએ પત્રમાં જ્યારે, વિષયા એવું નીકળ્યું ત્યારે. ૧૭ પછી દુષ્ટે ત્યાં કીધો વિચાર, મારી નંખાવું ફરી આવાર; એવું ધારીને તેડયા ચંડાળ, તેને ત્રાસ દેખાડયો વિશાળ. ૧૯ અલ્યા ચંડાળ સાંભળો વાત, કેમ તે દહાડે કીધી નહીં ઘાત; મુને આંગળી લાવી દેખાડી, મુકયો જીવતો બાળક કાઢી. ૨૦ માટે મારો ફરી થકી તમે, પુજા કરવા પ્રેરીશું અમે; કાળીકાના દેવાલયમાંય છાનામાના સંતાઇ રહેજ્યો ત્યાંય. ૨૧ ચંદ્રહાસ આવે તેણે દીશ, છેદો છેતરી રાત્રીએ શીશ; આજ જીવતો રહેશે જો તેહ, તોતો છેદીશ તમારો દેહ. ૨૨ એવું કહીને આવ્યો ઘરમાંય, ચંદ્રહાસને બોલાવ્યો ત્યાંય; સુણો જામાત્ર મારૂં વચંન, કરો દેવીનું તમે પુજંન. ૨૩ આજ રાત્રી જતાં મધરાત, જજો એકલા તમે સાક્ષાત; પુજા કરીને આવજો ઘેર, એવી પાપી એ બતાવી પેર. ૨૪ ચંદ્રહાસ કહે સારૂ પીતાય, એવું કહીને ઉઠયો મહાકાય; ચંદ્રહાસને મદન જેહ, તેને બેઉને ઝાઝો સ્નેહ. ૨૫ આવી મદનને કહી વાત, દેવી પુજન કેરી પ્રખ્યાત; હવે એવાએ નગ્રનો રાય, કુંતળીક નામે તો કહેવાય. ૨૬ થયો માંદો શરીરેજ તેહ, ઘણો દુર્બળ છે તેનો દેહ; તેણે તેડાવ્યા વિપ્ર તદાય, રીષ્ટ આરોગ્ય જાણવા રાય. ૨૭ સુણી વિપ્ર વધા સરવેથી, રાય રીષ્ટ તમારૂ તો નથી; ત્યારે રાજા થયા રળીઆત, પુછયું લગ્ન તે દહાડે પ્રખ્યાત. ૨૮ ચંપકમાલીની નામે કુમારી, ચંદ્રહાસને આપવી ધારી; પછી મોકલ્યો સેવક જંન, તેડાવ્યો ત્યાં પ્રધાનનો તંન. ૨૯ તેને કહ્યું રાજાએ તે વાર, લાવો ચંદ્રહાસને આ ઠાર; મારી પુત્રીને હું પર-

ણાવું, કન્યાદાન દેઈ ખુશી થાઉં. ૩૦ સુણ્યાં મદને એવાં વચંન, ત્યારે થયો તે મનમાં પ્રસન; આવ્યો ચંદ્રહાસ કેરી પાસ, કરી વારતા તેની પ્રકાશ. ૩૧ તમને તેડે છે અહીંનો રાય માટે ચાલો કરીને ક્રુપાય; ચંદ્રહાસ કહે સત્ય એ વાત, પણ આજ્ઞા કરી તમ તાત. ૩૨ માટે મારાથી કેમ અવાય, દેવી પુજવાને કોણ જાય; ત્યારે મદન કહે હું તો જાઉં, દેવી પુજીને વહેલો અહીં આવું. ૩૩ એવું કહીને મદન જેહ, ચાલ્યો ચંડીકા પુજવા તેહ; ચંદ્રહાસને મોકલ્યા ત્યાંય, કુંતળીક હતો નૃપ જ્યાંય. ૩૪ કૃષ્ણ પક્ષની ડાળી નીશાય, મોઢે મોઢું ન કોઇનું દેખાય; એવી રીતે પ્રધાન કુમાર, આવ્યો દેવી પાસે નીરધાર. ૩૫ પેસવા જાય દેરામાં જ્યારે, માર્યું ખડગ ચંડાળે તે વારેઃ વાગ્યો મર્મ જગ્યા વિશે ઘાય, પામ્યો મ્રત્યુ તે પુત્ર તદાય. ૩૬ રામ રામ કહેતાં ગયો પ્રાણ, ઓળખ્યો અંતજોએ પ્રમાણ; ત્યારે નાઠા તે અંત્યજ જંન, ત્રાસ પામીને આવ્યા સદંન. ૩૭ ॥ વલણ ॥ પ્રધાન પુત્રને ઓળખ્યો ચંડાળે તે વારરે; દુર્ગો કહે વિસ્મય થઈ નાઠા તે નીરધારરેરેરે. ૩૮ ઇતી શ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વિરચીતે મહાભારથાંતર ગત અશ્વમેધ પર્વણી ચંદ્રહાસ પરણો નામ તથા મદન મ્રત્યુ પ્રાપ્તો નામ દ્વાવિંષો અધ્યાય. ૨૨

કડવું ૨૩ મું.

॥ રાગ સામેરી ॥ ચંદ્રહાસ તો ચાલી આવ્યો કુંતળીક નૃપની પાસ; ભુપતીએ ત્યાં આસન આપ્યું આણીને ઉલ્લાસ. ૧ ત્યાર પછી તે કન્યા આપી કરી કુળનો વહેવાર; નગ્ર વિષે વરઘોડો નિકળ્યો શોભાનો નહીં પાર. ૨ ચંદ્રહાસ હય ઉપર બેઠો શોભે સુરપતિ તુલ્ય; શાલ ઓઢી પીતામ્બર પેહેર્યું માથે મુગટ અમુલ્ય. ૩ ચારે બાજુ ચમ્મર થાયે વાગે વાજાં સારઃ ખમા ખમા એમ મુખથી બોલે ચોત્રફથી ચોપદાર. ૪ દુષ્ટ બુદ્ધીના મહેલ તળે થઇ ચાલ્યો નૃપનો બાળ; પાપીએ તે નજરે દીઠો પડી પેટમાં ફાળ. ૫ ચંદ્રહાસને તેણે પુછયું ક્યાં છે તમારો સાળો; પુજા કરવા કેમ ગયા નહીં તેતો સંશય ટાળો. ૬ ચંદ્રહાસ કહે મારે બદલે ગયો તમારો તંન; મુજને તો કન્યા પરણાવા તેડાવ્યો રાજંન. ૭ એવું સાંભળી દુષ્ટબુદ્ધિએ માથું કુટયું ત્યાંયઃ પડતો ને આખડતો આવ્યો દેવી દેવળ જ્યાંય. ૮ મદન મુવેલો જેયો તેણે પુત્ર પોતાનો સારઃ તે

વેળાએ પોતે મારી પેટ વિષે તરવાર. ૯ દુષ્ટબુદ્ધિ પણ મૃત્યુ પામ્યો વરત્યો કાળો કેર; પુત્ર પીતાની ઘાત થઈ તે ખબર ગઈ છે ઘેર. ૧૦ ચંદ્રહાસને જાણ થયું કે તર્ત થયો તૈયાર: ચંડીકાને દેરે આવ્યો કુલીંદનો કુમાર. ૧૧ કુંડ કરી આરાધન કીધું દેવીનું તે ઠાર; જાંગતણું કાપીને હોમ્યું માંસ પોતાનું સાર. ૧૨ તદપી દેવી પ્રસંન થયાં નહિ ત્યારે લીધી તલવાર; મુસ્તક કાપી હોમી દેવું એવો કર્યો વિચાર. ૧૩ કંઠ ઉપર તલવાર મુકી કે પ્રગટયાં માતા ત્યાંય: જગદંબાએ ઝાલી લીધું શસ્ત્ર પેલું કરમાંય. ૧૪ માગ માગ એમ કહેવા લાગ્યાં મહાકાળી માતાય; રાજકુંવર કહે એટલું માગું આ બે જીવતા થાય. ૧૫ મુજને ભક્તિ હરીની આપો જેથી મુક્તિ પામું: લક્ષ ચોરાશી કુંડતણી નિશ્ચે પીડા વામું. ૧૬ તે વેળાએ જગદંબાએ કીધિ ત્યાં કરૂણાય; ચંદ્રહાસનો સસાળોસસરો તેને કર્યા જીવતાય. ૧૭ પછી માતા અંતરધ્યાન પામ્યાં જોતામાં નિરધાર; સામાસામી સર્વે મળ્યા વરત્યો જયજયકાર. ૧૮ દુષ્ટબુદ્ધિએ ત્યારે જાણી કુંવરની પ્રભુતાય; દ્વેષતણુ મુકી દીધું પછી આણી કુંપળતાય. ૧૯ નગ્ર વિશે આવ્યા તે વાર્તા સુધર્યું સર્વે કાજ; ત્યાર પછી કુંતળીકે સોંપ્યું ચંદ્રહાસને રાજ. ૧૦ તે વેળાએ મદનને કીધો ચંદ્રહાસે પ્રધાન; ચંદનાવતીથી તર્ત તેડાવ્યાં માતપીતા તે સ્થાન. ૧૧ નારદ કહે છે અર્જુન પ્રત્યે એવો એ રાજંન, ત્રણસેં વર્ષ રાજ્ય કરે છે કુલીંદ કેરો તંન. ૧૨ યુદ્ધ કર્યે એ નહીં જીતાએ કુલીંદ પુરનો નાથ; ચંદ્રહાસને રણમાં દેખી કંપે સુરનો નાથ. ૧૩ શાલીગ્રામ શીલાને સેવ્યે કૃપા કરી જગદીશ; તે માટે નારદજી કહે છે ભજવા સદા ઇશ. ૧૪ ચંદ્રહાસનો મહીમા કીધો પેહોંચ્યા મનના કોડ; શ્રોતાજન સર્વે તમે બોલો જયજય શ્રીરણછોડ. ૧૫ ॥ વલણ ॥ અરજુન બોલ્યો તે સમે સાંભળને રૂષીરાયરે, વૃંદાનો પતિ કયમ થયા શાલીગ્રામ શીલાયરેરેરે. ૧૬ ઇતી શ્રી પાંડવ ચરિત્રે કવી દુરગાશંકર વિરચીતે મહાભારથાંતર ગત અશ્વમેધ પર્વણી ચંદ્રહાસેન દેવી પ્રસંન કૃતો નામ ત્રયો વિંશો અધ્યાયઃ ॥ ૨૩ ॥

કડવું ૨૪ મું.

॥ રાગ મારૂ ॥ બોલ્યા નારદજી તેણી વાર, તું તો સાંભળ કુંતા કુમાર, શાલીગ્રામ હરીની કથાય, કહું વિસ્તારી તુજને રાય. ૧ એક

સમે પુરંધર દેવ, ગયા કૈલાસમાં તતખેવ; અતી ગર્વથી દેવનો નાથ, બોલ્યો વાસવ શીવની સાથ. ૨ મુને યુદ્ધ આપો ત્રીપુરારી, નહીતો હર્યું કરૂં તુજ નારી; એવું સાંભળીને શીવરાય, બોલ્યા ક્રોધ કરી મહાકાય. ૩ અલ્યા દુષ્ટ શું બોલ્યો વચંન, જાવાનું થયું સ્વર્ગ આસન; કોઇ યોદ્ધો એવો પેદા થાશે, તારી સંપત ને લુંટી જાશે. ૪ એવું કહીને થયા વિકરાળ, પુરૂહુતનો આણવા કાળ; જોયું શુરપતીએ ને સ્વરૂપ, ત્રાસ પામી થયો તદરૂપ. ૫ નાઠો ત્યાં થકી દેવનો રાય, તોય શંકર શાન્ત ન થાય; વળ્યો પરશેવો શીવને ત્યાંય, પડયું બિંદુ કમંડળ માંય. ૬ બન્યું ઈંડ પ્રસ્વેદનું વાર, ફાટયું કમંડળ તેણીવાર; ત્યારે ત્રીસુળ ધારીએ ત્યાંય, ઈંડ મુંકી દીધું કુંડમાંય. ૭ તેમાં આયું નહીં તેહ જ્યારે; નાંખ્યું સરોવર વીશેજ ત્યારે; થયું તેટલું પર્વત પ્રાય; ત્યારે શંકર વિસ્મય થાય. ૮ આપી આજ્ઞા ત્રીસુળીએ ત્યાંય, નાંખો નંદીને કહે નદીમાંય; સુણી શેવકોએ નાંખ્યું તેહ; મહાસરિતા વીશેજ જેહ. ૯ થયું તે ઠેકાણે મોટું ઇંડ, નદી સોષણ કીધી પ્રચંડ; ત્યારે શંકરના ગણે સાર, કર્યો ઈંડમાં ઝાઝો પ્રહાર. ૧૦ તોય ફાટયું નહીં એહ જ્યારે, નાંખ્યું સાગરમાં પછી ત્યારે; વધ્યું સો ગણું ઇંડ તે ઠાર, સિંધુ સોષવા માંડયો અપાર. ૧૧ ત્યારે અબ્ધિ ને ચીંતાનો થાય, જીવ જંતુ ઘણા ગભરાય; એવામાં ઈંડુ ફાટયુંજ તેહ, થયો પુત્ર તેમાં થકી જેહ. ૧૨ મહા કાળના જેવું સ્વરૂપ, જાણે બીજો હીરણ્યાક્ષ ભુપ; પામ્યો અર્ણવ તે થકો ત્રાસ, આવ્યો સ્વર્ગ પતી કેરી પાસ. ૧૩ કહી પુત્રની તેહને વાત, ત્યારે ત્રાસ પામ્યો તે સાક્ષાત; પછી સાગરને સુરરાય, આવ્યા પરમેષ્ટી પાસે તદાય. ૧૪ કહિ બ્રહ્માને સઘળી પેર, ત્યારે સૃષ્ટા કહે આણિ મહેર; એવો જોયો નથી મેં બાળ, ચાલો સંગાથે આવું આ કાળ. ૧૫ એવું કહિ પિતા મહધીર, આવ્યા તેમને લેઇ સીંધુ તીર; પેલા બાળને બોલાવ્યો જ્યારે. આવ્યો ઉછરીને તેહ વારે. ૧૬ ઝાલી દાઢી બ્રહ્માજીની સાર, બેઠો ખોળા વિશે નીરધાર; પુછ્યું બ્રહ્માએ તેને વચંન, અલ્યા બાળક તું કોનો તંન. ૧૭ ત્યારે બોલ્યો તે બાળક ક્ષુદ્ર, મારાં માત પીતા તો સમુદ્ર; સુણિ સાગરને કહે વિધાતા, પુત્ર તારો એ આનંદ દાતા. ૧૮ કર રક્ષણ તેનું આવાર, ત્યારે સીંધુ બોલ્યો તેણે ઠાર; પાડો પીતામહ એનું નામ, જોઇ જન્મ વેળા આણે

ઠામ. ૧૯ સુણુ પરમેષ્ઠી કહે નીરવાણુ, એનું નામ જાળંધર જાણ; પછી બ્રહ્માને ત્રિદશરાય, થયા ત્યાં થકી બેઉ વિદાય. ૨૦ હવે મથુરાંપુરીનો ભુપ, નામ કૌચક તેનું અનુપ; તેને વ્રંદા નામે પુત્રી એક; થઇ પરણાવા જેવી તે છેક. ૨૧ ત્યારે કૌચકે પ્રેમજ લાવી, જાળંધરને તે પરણાવી; સોંપ્યું મથુરાંપુરીનું રાજ ગયો કૌચક તપને કાજ. ૨૨ પછી જાળંધરે તેહકાળ જીત્યા પૃથ્વી તણા તો ભુપાળ; કોટી બોનેર રાક્ષસ જેહ, સર્વે નોકરીમાં રહ્યા તેહ. ૨૩ સિંધુપુત્ર સભા કેરી માંય, થયું હાતક તો વળી ત્યાંય; પડ્યું રાહુનું ઉંચેથી શીશ, પામ્યા વિસ્મય સર્વે તે દિશ ૨૪ તેને પુછ્યું જાળંધરે સાર, કેમ આવ્યાને કેના કુમાર; ત્યારે બોલ્યો ત્યાં રાહુ વિચીત્ર તારા તાતનો હુંનો હું મીત્ર. ૨૫ રૂષી કષ્યપ કેરો કુમાર; નામ રાહુ મારૂ નીરધાર; તુજ તાતની દોલત જેહ, ગયા ત્રીદશ લુંટીને તેહ. ૨૬ ઘણો ખેદ પામ્યો તારો તાત, થયા દુર્બળને રંક જાત; એવું સુણ્યું જાળંધરે જ્યારે, થયો તતપર લડવા ત્યારે. ૨૭ કર્યો દેવની સાથે સંગ્રામ, રત્ન ખુંચી લીધાં તેણે ઠામ; માર્યો સુરસેન તણો કુમાર, કાઢયો સ્વર્ગ થકી નીરધાર. ૨૮ નાઠો પુરૂહુત પામીને ત્રાસ, આવ્યો તેતો સ્વયંભુની પાસ; કહ્યું સૃષ્ટાને રાખો શર્ણ, મારે માથે આવ્યું આજ મર્ણ. ૨૯ જાળંધરે સંગ્રામમાં તોડયો, સ્વર્ગ લુટી લીધું ને નસાડયો; સુણી સૃષ્ટા કહે સુરપતીરાય, એનો મારા થકી ન જીતાય. ૩૦ માટે ચાલ તું મારી સંગાથ, વીનવીએ શ્રીવૈકુંઠનાથ; એવું ધારીને બ્રહ્માને શક્ર, આવ્યા જ્યાં હતા ધારણ ચક્ર ૩૧ કહી દુઃખની સરવે વાત, ત્યારે વિષ્ણુ વધ્યા ત્યાં સાક્ષાત; ચાલો સંગ્રામ કરવા આવું જીતી દુષ્ટને રતન અપાવું. ૩૨ એવી વાસવને કહી વાણી, ચડયા સંગ્રામે પુરૂષ પુરાણી; થયું જાળંધરને તે જાણ, ત્યારે લીધું ધનુષ્યને બાણ. ૩૩ ચાલ્યો યુદ્ધમાં દૈયતનો નાથ, ત્યારે, વ્રંદા બોલી પતિ સાથ; અરે સ્વામી ના જાશો આવા-ર, એતો વિષ્ણુ પ્રપંચી અપાર. ૩૪ જે તે રીતે કરી છેહ દેશે, મારૂં એવાતન ખુંચી લેશે; સુણી જાળંધર કેછે નાર, રાખો હિંમત હૈયે અપાર. ૩૫ હેલા માત્રમાં જીતું મોરારી, નાંખુ ત્રીદશને ઠેર મારી, પછી વ્રંદાએ પુષ્પની માળ, ઘાલી કંથને કોટે વિશાળ. ૩૬ કહ્યું તે વેળા તેણે વચંન, સ્વામિ છું હું સતી શુદ્ધ મન; મારૂં સત્ય જે વેળા પળાશે, ત્યારે માળા

આ નિશ્ચે સુકાશે. ૩૭ તેથી આવશે તમારો અંત સત્ય વાત કહું મારા કંથ; પછી પારાવાર કેરો તંન, આવ્યો જ્યાં ઉભા જુગજીવંન. ૩૮ સામા સામી મંડાયુ છે યુદ્ધ તદાકાર થયા નથી શુદ્ધ; સિંધુપુત્રને સ્યામળા કેરો, થયો સંગ્રામ ત્યાંનો ઘણેરો. ૩૯ કરી કેશવે દ્રષ્ટી ત્યાં વક્ર, મુક્યું મંત્રી સુદરર્શન ચક્ર; વાગ્યું જાળંધરને તે જઇ, તારે ધાર તેની ખાંડી થઇ. ૪૦ સિંધુ સુતને અડકયું નહીં એહ, આવ્યું પાછું પછી ચક્ર તેહ; મુકયાં માધવે બાણ અપાર, તોય હાર્યો નહીં એ લગાર. ૪૧ મારે ઉછળી સિંધુ કુમાર, વાગે વિષ્ણુને તેતો અપાર; ત્યારે વિચારીને પછી મંન, નાઠા ત્યાં થકી જુગજીવંન. ૪૨ ॥ વલણ ॥ જાળંધર ઘેર આવીયો જીતી રણ સંગ્રામરે, દુર્ગાના દેવ હારીયા ત્રાસ્યા સુર તે ઠામરેરેરે. ૪૩ ઇતિશ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વીરચીતે મહાભારથાંતર ગત અશ્વમેધ પર્વણી જાળંધરોત્પત્તી કથનો નામ ચતુરાંસો અધ્યાયઃ ॥ ૨૪ ॥

કડવું ૨૫ મું.

॥ રાગ સામેરી ॥ ત્યાર પછી ત્રીદશને વિષ્ણું આવ્યા શીવની પાસ, શંકરને સ્યામળીઓ કહે છેદુઃખ ભાગો અવિનાશ. ૧ જાળંધરે મુજને જીત્યો માર્યો બહુ વિધ માર, ચક્ર મુકેલું પાછું આવ્યું ખાંડી થઇ વળી ધાર. ૨ તે વેળા શંકર કે મારી થાઓ બધા સેનાય, સિંધુ સુતનો નાશ કરૂં હું આ વેળા જદુરાય. ૩ એવામાં નારદજીએ ત્યાં કીધી એક કળાય, છાના માના આવી પહોંચ્યા જ્યાં જાળંધર રાય. ૪ સિંધુ સુતે આસન આપ્યું આણીને હુલાસ; જાળંધર કે' કેમ પધાર્યા દેવ રૂષી મુજ પાસ. ૫ નારદજી કે' સર્વે વસ્તુ તારે ઘેર શોહાવી; પણ એક રત્ન રૂપી રામા છે તે તુજ ઘેર ન આવી. ૬ બ્રંહ્મા કરતાં વીશ ઘણું છે રૂપ એમાં નીરધાર, પણ યોગીને હાથ પડી છે વ્યર્થ એનો અવતાર. ૭ મશાણનો રહેવાશી શંકર તેને ઘેર એ રત્ન; નારદજી કે' તેને લાવો કરીને આજો યત્ન. ૮ સિંધુ સુત બોલ્યો તે વેળા એક ઘડીમાં લાવું, જો એ જોગી ના આપેતો જમપુરીએ મોકલાવું. ૯ એવું કહીને સિંધુ પુત્રે સ્વર ભાનું બોલાવ્યો, તેની સાથે શંકર ઉપર સંદેશો મોકલાવ્યો. ૧૦ સ્વર ભાનુને સિંધુ સુત કહે તતખર વેગે થાઓ, શંકરને કહીએ તમારી અબળા આપી જાઓ. ૧૧ સિધુ સુતને સોંપો નારી પછી લ્યોને સંન્યાસ, નહીંતો યુદ્ધ

કરવાને આવો પોચે મનની આશ. ૧૨ રાહુ ત્યાંથી ચાલી આવ્યો ફિરી કૈલાસે સાર, જાળંધર કેરો સંદેશો શીવને કહયો નિરધાર. ૧૩ સાંભળતાંમાં શીવજી કોપ્યા માર્યો ઝાઝો માર, સ્વરભાનું જીવ લેઇને નાઠો શ્વાસ ભર્યો નિરધાર. ૧૪ જાળધરને જાણ કર્યું તેણે આવી જે મારે; સિંધુ સુત સંગ્રામે ચઢયો સૈન્યા લેઇને ત્યારે. ૧૫ શંકર નીજ સેના લેઇ આવ્યા ભુત ભૈરવને પ્રેત; સામાસામી યુદ્ધ થયું ત્યાં પ્રભુ કરે સંકેત. ૧૬ જાળંધરની સેના મારી શીવજીએ તે ઠાર; દૈવત તણાં તો મુસ્તક છેહયાં કોપ્યા અપરંપાર. ૧૭ સિંધુ પુત્રે શુક્ર ગુરૂને તેડાવ્યા તતકાળ; તેતો રણમાં આવી પહોંચ્યા ભ્રગુરૂષીના બાળ. ૧૮ સેનાને સજીવન કીધી મંત્ર થકી તે ઠાર; શંકરે તેવું દેખીને જટા પછાડી સાર. ૧૯ તેમાંથી એક કૃત્યા નીકળી દીસતી વિકરાળ; તેને જોઇને પ્રસન્ન થયા ત્યાં પરમાત્મા પશુપાળ. ૨૦ તે વેળા પક્ષીપતી પડયો દૈતની સેનામાંય; શુક્રગુરૂને લાવ્યો તેતો ચાંચમાં ઘાલી ત્યાંય. ૨૧ શીવજીએ કૃત્યાને સોંપ્યા ભ્રગુરૂશીના બાળ; પછી તેને કહે સંતાડી દે ઉદર વિશે આકાળ. ૨૨ કૃત્યાએ યોનીમાં રાખ્યા શુક્રગુરૂને ત્યારે; ભ્રગુ સુતને એમ ભ્રષ્ટ કરીને સંતાડયા તે વારે. ૨૩ પછી દૈત્યોને મારવા માંડયા ત્રીશુળીએ તેવાર; જાળંધરે તે જોઇને કોપ્યો ગદા ગ્રહી નીરધાર. ૨૪ ઘોર ગદા શંકરને વાગે તેથી બહુ પીડાય; ઉમાપતીનાં આયુધ સરવે તેતો નિષ્ફળ જાય. ૨૫ તે વેળા કેહે છે શીવજી વિષ્ણુને નિરધાર; માર નથી સેહેવાતો માધવ પામીશ હું તો હાર. ૨૬ નારાયણ કહે ધિરજ રાખો જઇને હું આવું છું; જેતે રીતે સીંધુ સુતનું મોત પુછી લાવું છું. ૨૭ એવું કહીને વિષ્ણુ આવ્યા કમળા પાસે સાર; લક્ષ્મીને કહે પીયર પધારો મુજ અર્થે આવાર. ૨૮ ભ્રાત તમારો જાળંધર તે શી રીતે મરાય; પડપંચે જઇને તે પુછો મોત તણો મહીમાય. ૨૯ સાંભળતાં લક્ષ્મી રડીયાં કેશવ કાળો કેર; મુજ મૈયરનું માઠું તાકયા મિથ્યા વધાર્યું વેર. ૩૦ નારાયણ કેહે નારી તમારો પતિવ્રતાનો ધર્મ; સ્વામી કેહે તે પાળવું પડે હોય કદી કુકર્મ. ૩૧ મારૂં કહ્યું નહીં માનોતો લેઇશ હું સન્યાસ; તમે તમારૂં સમવું કરજો એમ બોલ્યા અવિનાશ. ૩૨ તે વેળા લક્ષ્મીજી કંપ્યાં કરજોડીને નીરધાર; ભ્રાતતણું મ્રત્યુ પુછવાને તર્ત થયાં તૈયાર. ૩૨ કમળા ત્યાંતો

આવી પહોંચ્યા જાળંધરની પાસ; અરે વીરા તેં આશું માંડયું દારૂણ
યુદ્ધ પ્રકાશ. ૩૪ રૂદન કરીને કમળા કહે છે શંકર કયમ જીતાશે; વીરા
તારો વધ સાંભળતાં હૈયું ફાટી જાશે. ૩૫ જાળંધર કહે ભગની મારી નવ
કરશો ચીંતાય; તારી ભોજાઈ સત્ય ચુકે નહીં ત્યાં સુધી જય થાય. ૩૬
કમળા કહે છે કયમ હું માનું ધિરજ કયમ ધરાય; જાળંધરે ત્યારે દેખાડી
પુષ્પ તણી માળાય. ૩૭ બેની માળા કરમાયાની નિશાની તું જાણ; વ્રંદા
કેરૂં સત્ય ચુકયાનું નિશ્ચે આ એધાણ. ૩૮ પછી કમળા વૈકુંઠે આવ્યાં
પુરષોત્તમની પાસ; સત્ય ચુકયાની વાત હતી તે કીધી સર્વ પ્રકાશ. ૩૯
વિષ્ણુ સુણી શીવ પાસે આવ્યા વિસ્તારી કહી વાત; મહાદેવને માધવ
કહે જાઓ છળવાને સાક્ષાત. ૪૦ એટલે શીવજી ચાલ્યા ત્યાંથી
ઉમાકાંત અનુપ; માયા કરી મહાદેવે લીધું જાળંધરનું રૂપ. ૪૧ શીવ
વિષ્ણુનાં મુસ્તક કરીને ઝાલી લીધાં હાથ; એવી રીતે વ્રંદા પાસે આવ્યા
ભોળાનાથ. ૪૨ વ્રંદાએ વિચાર કર્યો કે હરી હર નવ મરાય; તેના જેવાં
મુસ્તક લેઇ કોણ આવ્યો કપટી કાય. ૪૩ પછી પ્રેમદાએ શીવને ઓળ-
ખ્યા એટલે બોલી વાણ; અરે પિનાકી આવું કરવું ઘટે નહીં નીરવાણ.
૪૪ શંકર એવું સાંભળી લાજ્યા નાઠા ત્યાંથી ઇશ; સિંધુ સુતને પાસે
આવ્યા નારદજી તે દિશ. ૪૫ શંકરનું તેને સંભળાવ્યું વિસ્તારીને કૃત્ય;
નારદ કહે પણ નવ ચુકી તે તારી સ્રીતો સત્ય. ૪૬ તે માટે બદલો
વાળવાને શંકરની ધરકાય; ભોળાની સ્રી છે ભોળી નીશ્ચે એ છેતરાય.
૪૭ નારદજીનાં વાકય સુણીને તતબર એતો થયો; શંકર કેરૂં રૂપ ધરીને
ગીરીજા પાસે ગયો. ૪૮ પાર્વતિએ મંન વિચાર્યું તર્ત આવ્યા ભરથાર;
વ્રંદા સત્ય ચુકયા વિણ પાપી કેમ મુઓ આવાર. ૪૯ તે માટે પરીક્ષા
જોવા ઉપજાવી એક નાર; પોતાના જેવી તે કીધી રૂપ વિશે નીરધાર.
૫૦ તેને મોકલી કપટી પાસે તે વેળાએ ત્યાંય; જાળંધરની પાસે આવી
ઉભી અબળા જ્યાંય. ૫૧ મોહ થયો સિંધુ સુતને ત્યાં વિર્ય વછુટયું
સાર; તે વેળા પારવતી બોલ્યાં ક્રોધ કરી નિરધાર. ૫૨ અલ્યા દુષ્ટ
નાસી જા અહીંથી નહીં તો દેઇશ શ્રાપ; મિથ્યારૂપ મહાદેવનું લીધું
અલ્યુ થાશે મતી પાપ. ૫૩ જાળધર જીવ લેઇ નાઠો આવ્યો રણની માંય;
શંકર પણ ફીકા પડી આવ્યા પ્રભુની પાસે ત્યાંય. ૫૪ શંકર કેહે છે

વિષ્ણુ મુજને ઓળખ્યા તેણે ઠાર; તે માટે હું યુદ્ધ કરૂં છું તમે જાઓ આવાર. ૫૫ ॥ વલણ ॥ વચન સુણીને સ્યામળો તર્ત થયા તૈયારરે; દુર્ગાના દેવ પરવર્યા છળવા વ્રંદા નારરેરેરે. ૫૬ ઇતિ શ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વિરચીતે મહાભારથાંતર ગત અશ્વમેધ પર્વણિ જાળંધર શીવ યુધ્ધે આગતો નામ પંચ વીશો અધ્યાય.

કડવું ૨૬ મું.

॥ રાગ મારૂ ॥ ચાલ્યા તે સમે દિન દયાળ, સાથે લીધો ગરૂડ તે કાળ; મથુરાં નગરી થકી ઇશ, ઉભા એક ગાઉ જુગદીશ. ૧ માયા રૂપી બનાવ્યો ત્યાં બાગ, તેમાં ખુબી કરી મહા ભાગ; પછી મનમથને ત્યાં બોલાવી, ઇચ્છા પોતાની તેને સુણાવી. ૨ જાઓ આ સમે મથુરાં માંય, પેસો વ્રંદાના દેહની માંય; કરો વ્યાકુળ તેનું શરીર, હરો આસમે તેહની ધીર. ૩ ત્યારે મનમથ કહે મારૂ ઇશ, એવું કહીને ચાલ્યો તેણે દિશ; ગયો મનમથ મથુરાં જ્યારે, થયા ત્રીકમ તપશી ત્યારે. ૪ હાડબંધ બાંધ્યો જટાધારી, પેહેરી પાવડીયો સુખકારી; ભસ્મ ચોળીને પુસ્તક પાસ, વાળ્યું આસન શ્રી અવિનાશ. ૫ કર્યો શીષ્ય સુપર્ણને ત્યાંય, ધુણી ધીખાવી આશ્રમમાંય; ધરી શુન્ય સમાધિ દયાળ, જોગી રૂપ થયા જગપાળ. ૬ પેઠો વ્રંદાના દેહમાં કામ, જાગી નીંદ્રા થકી તેણે ઠામ; મધ્યરાત્રી ગઇ છે તે ઠાર, થઇ વ્યાકુળ તે સમે નાર. ૭ તેને સ્વપ્નમાં દરશાવ્યું ઇશ, જાણે સ્વામીનું છેદાયું શીશ; ત્યારે દાસીને કહ્યું તે કાળ, ચાલ કંથની કાઢી એ ભાળ. ૮ એવું સુણીને દાસીએ સાર, રથ જોતરી કીધો તૈયાર; બેઠી વ્રંદા નંદા તેહમાંય, ચાલી સ્વામીને શોધવા ત્યાંય. ૯ રથ હાંકયો નંદાએ જે દીશ, ત્યારે ભૈરવી કર્કળી શીશ; બોલે ઉલકને રડે શ્વાન, થયા દુષ્ટ શુકન તે સ્થાન. ૧૦ વાયુ વેગે હાંકયો રથ જેહ, નથી ઉભો રહેતો કહીં તેહ; એમ ચાલતાં થયું પ્રભાત, આવ્યો એટલે બાગ સાક્ષાત. ૧૧ તેને જોવાને નંદા તે વાર, હેઠી ઉતરી ત્યાં નીરધાર; ગઇ બાગમાં દાસી તે જ્યારે, દીઠો આશ્રમ સુંદર ત્યારે. ૧૨ એક વ્રક્ષની હેઠળ ત્યાંય, દીઠા શીષ્ય ગુરૂ બાગમાંય; તેના તેજ તણો નહીં પાર, જાણે શંકરનો અવતાર. ૧૩ કહ્યું નંદા- એ વ્રંદાને તેહ, તપશી તણી વારતા જેહ; બાઇ ચાલો તમે મારી સંગ, તજો શોકને આણો ઉમંગ. ૧૪ ગુરૂ

શિષ્ય બેઠા આ ઠેકાણે, તેતો ત્રીકાળની વાત જાણે; સુણી વ્રંદા કહે ચાલો આવાર, સ્વામીનો પુછીએ સમાચાર. ૧૫ પછી ચાલ્યાં બેઉ જણુ સાથ, જોડયા તપસીને આવી હાથ: એવામાં એક હરણી વાઘ, આવ્યાં આશ્રમમાં મહાભાગ. ૧૬ કર્યો કેશરીએ કોપ ત્યાંય, મારી પ્રગલી આશ્રમ માંય: ત્યારે વ્રંદાએ કીધો પોકાર, ત્રાહ ત્રાહ કહ્યું તેણીવાર. ૧૭ સુણ્યો શ્યામળે શબ્દ તે જ્યારે, જોયું જોગીએ ઉંચું તેવારે; બોલ્યા બહુનામી ચેલાની સાથ, લીધો ચીપીયો તે વેળા હાથ ૧૮ કહે શીષ્યને સુંદર શ્યામ, કોન રંડી આકં્દ હે આ ઠામ; ત્યારે શીષ્ય કહે તપધારી, ગુરૂજી વાઘે હરણીને મારી. ૧૯ એવો જોઇને જુલમ સાર, વટેમારગુ કરે પોકાર; એવું સાંભળી જગદાધાર, બોલ્યા ક્રોધ કરી તેણે ઠાર. ૨૦ જલ જાને તુંહી સારદુલ, એવો શ્રાપ દીધો અનુકુળ; તેથી વાઘ મુઓ તેણે ઠામ, ત્યારે શીષ્ય બોલ્યો રાખી હામ. ૨૧ કરો કૃપાનિધી કરૂણાય, થઈ આશ્રમ વિશે હત્યાય; ત્યારે સાધવા શ્યામળે લાગ, કર્યાં જીવતાં હરણીને વાઘ. ૨૨ એવું દેખીને વ્રંદા તેવાર, કાલાવાલા કરે નિરધાર: કહે છે ચોગીને અબળા ત્યાંય મારો સ્વામી ગયો રણમાંય. ૨૩ તેનો કુશળ કે પડયો દેહ, કહો પ્રશ્ન મારૂં ચોગી તેહ; ત્યારે જેમ જેમ પ્રીયા લાગે પાય, તેમ તેમ ગુરૂ મોંઘા થાય; ઘણીવારે બોલ્યા ગીરધારી, તુંતો સાંભળને મતી નારી. ૨૫ ચુપી ચતુર થઇને નાર, શીદ જાવા દીધો ભરથાર, તારૂં બગડયું નસીબ બધું, એવું કહીને ડસકું ખાધું. ૨૬ પછી માયા કરી જુગદીશ, પડયું જાળંધરનું ત્યાં શીશ; હાથ પગને અંગ તમામ, દીઠું વ્રંદાએ તો તેણે ઠામ. ૨૬ ઓળખ્યો પતી વ્રંદાએ જ્યારે, કરવા માંડયો વિલાપ તે વારે; ત્યારે ચોગી થયા પ્રસંન, કર્યો જીવતો સિંધુનો તંન. ૨૮ એવી રીતે હરી છેતરે છે, જાળંધર તો યુદ્ધ કરે છે; મટયો વ્રંદાનો શોક તે ઠામ, થયા જાળંધર ઘનસ્યામ. ૨૯ નંદા વ્રંદાને વીઠલનાથ, આવ્યાં નગ્ર વિશે સઉ સાથ; જોવા પરીક્ષા પતીની નાર, પુછી પુર્વની વાત તે ઠાર. ૩૦ કહ્યું તે સઘળું અવિનાશ, ત્યારે આવ્યો સ્રીને વિશ્વાસ; કર્યું એકઠું ત્યાં તો શયંન, તજી સદેહ તારૂણી મંન. ૩૧ સત્ય ચુકાવ્યું સ્યામળે ત્યારે, કર્યું કુત્સિત કર્મ તે વારે; હવે સંગ્રામમાં નિરધાર, પામ્યો અર્ણવનો સુત હાર. ૩૨ કોપ્યા કપાળી ત્યાં નિરવાણ,

લીધું કાળાંતક કેરૂં બાણ; મંત્ર ભણીને મુક્યું તે દીશ, છેદયું જાળંધર કેરૂં શીશ. ૩૩ તેવું તે શીશ આકાશે ચડયું, બ્રંહ્મા વિષ્ણું સુતાં છે ત્યાં પડયું; એયું જુવતીએ જ્યારે શીશ. ત્યારે ઓળખ્યા શ્રી જુગદિશ. ૩૪ પછી ક્રોધ કરી બોલી નાર, મુને ભ્રષ્ટ કરી નિરધાર; માટે થાજો તમે તો પાશાણ, શાલીંગ્રામ શીલા નિરવાણ. ૩૫ સુણી સ્યામ તો બોલ્યા પ્રત્યક્ષ, થશો વિનતા તમેતો વ્રક્ષ; તારા પતિએ કર્યો અન્યાય, પીડયા બ્રાહ્મણને દેવ ગાય. ૩૬ તેને માટે કર્યું મેં આ કર્મ, નહોતો વિહારનો વળી મર્મ; માટે ફળશે મારૂં વચંન, થશે વ્રક્ષ તમારૂંજ તંન. ૩૭ સામાસામી થયા એમ શ્રાપ, પછી બ્રંહ્મા પામી પરીતાપ; કહે કૃષ્ણને કામીની તેહ, વિના વાંકે કરી વ્રક્ષદેહ. ૩૮ માટે અનુગ્રહ કરો આવાર, જુઓ વિચારી જગદાધાર; ત્યારે વિષ્ણું કે સ્હાય કરીશ, વ્રક્ષ થઇશ ત્યાં તુને વરીશ. ૩૯ તારા વિના ન કરવું ભોજંન, એવું આપ્યું હરીએ વચંન; પછી બ્રંહ્માએ લીધું તે શીશ, બળી મુઇ જોતાં જુગદીશ. ૪૦ થઇ તુળસી તેતોજ નાર, ત્યારે પાશાણ થયા મોરાર; શાલીંગ્રામ રૂપે ઘનસ્યામ, વર્યા બ્રંહ્માને વિભુ તે ઠામ. ૪૧ કહે છે અર્જુનને રૂશીરાય, કહ્યો ગુપ્ત તને મહીમાય; તેને સાંભળશે નરનાર, તેથી થાશે તેનો તો ઉદ્ધાર. ૪૨ પ્રભુમાં દોશ દેખશે જેહ, પડે નર્કના કુંડમાં તેહ; એવું કહીને બ્રહ્મ કુંવર, ગયા નારદજી નિરધાર. ૪૩ પછી અર્જુને કીધો વિચાર, કહેવરાવ્યો સંદેશો તે ઠાર; કહ્યું સેવકને કહેજે એવું, આવ્યા અર્જુનને હરી બેઉ. ૪૪ ॥ વલણ ॥ સેવક ત્યાંથી સંચર્યો આણી મન ઉલ્લાસરે; દુર્ગો કહે તે આવીયો ચંદ્રહાસની પાસ રેરેરે. ૪૫ ઇતી શ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વિરચીતે મહાભારથાંતર ગત અશ્વમેધ પર્વણિ વિષ્ણુંના બ્રંહ્માસત્ય હરણ કૃતોનામ ષડવિંશો અધ્યાયઃ ॥ ૨૬ ॥

કડવું ૨૭ મું.

॥ રાગ સામેરી ॥ વૈશંપાયન એણીપેર બોલ્યા સાંભળ ભુપકુમાર, વળતી કીંકર કહેવા લાગ્યો ચંદ્રહાસને સાર. ૧ અહો ભુપતી વચંન સાંભળો હું કહું તે સાક્ષાત, તમારે પાદર આવ્યાછે અરજુન ને જગતાત. ૨ તે તમને મળવા તેડેછે ચાલોને ભુપાળઃ એવું સાંભળી તત્ક્ષણ ઉઠયો કુલીંદ કેરો બાળ. ૩ પુજાપો વિધ વિધનો લીધો મણી મોતીના

હાર, તેમ ઘણું સુવર્ણ રાખીયું ભેટ મુકવા સાર. ૪ વાગતે ગાજતે આવી તેણે કીધો ત્યાં પરણામ; વળતી બેઉની પુજા કીધી ભેટ મુકી તે ઠામ. ૫ ત્યાર પછી તેડીને ચાલ્યો ચંદ્રહાસ બળવાન, ઘેર લાવી ભોજન કરાવ્યું સર્વેને તે સ્થાન. ૬ કરજોડી પછી કહેવા લાગ્યો હરીને નૃપનો બાળ આજ તમે મુને પાવન કીધો દયા કરી દયાળ. ૭ એવું સાંભળી ઇશ્વર કહે ભાઇ તુજ ભક્તિને ધન્ય, તારા જેવો ત્રણ લોકમાં નથી બીજો કોઇ અન્ય. ૮ વળતી પુત્રને ગાદી સોંપી ચંદ્રહાસે તે ઠાર, ત્યાર પછી સેન્યા લેઇને સાથે થયો તેયાર. ૯ શ્યામ કરણને છોડયો ત્યાંથી સુણ જન્મેજયરાય, તેની પુંઠે અર્જુન સુદ્ધાં સર્વે યોદ્ધા પળાય. ૧૦ તેવો તે હય બધે ફરે પણ બાંધે નહી કોઇ રાય, સામા આવી સવ્યસાચીને લાગે સરવે પાય. ૧૧ એવી રીતે વાજી ફરીયો નવે ખંડ સૌ દેશ, મોટાં મોટાં વન્ન સરીતા ઓલંગ્યાં અશેષ. ૧૨ ત્યાર પછી હય સિંધુમાં થઇ પરવરીઓ પાતાળ, તે વેળા અરજુનને પ્રગટી ચીંત્યા તો વિશાળ. ૧૩ ત્યારે ત્રીકમ કહેવા લાગ્યા પારથને તે ઠાર, આ ઠેકાણે ઉભી રાખો સેનાને નિરધાર. ૧૪ પાંચ પુરૂષ મ્હબળીઆ તેને સાથે લેઇએ રાય, વળતી પાતાળે પરવરીએ આપણ આ વેળાય. ૧૫ હંસધ્વજ મોરૂધ્વજ રાજા ચંદ્રહાસ રાજંન, તેવો બભ્રૂવાહનને વળી કરણ કેરો તંન. ૧૬ એતો સરવે અતીરથી છે કોઇથી નવ જીતાય; તે માટે સંગાથે લેવા એમ કહ્યું જદુરાય ૧૭ ત્યારે વિજયે સેના સોંપી મેઘવરણને સાર વળતી પાણી ઉતરીઆ સાતે જણ નીરધાર. ૧૭ સિંધુ મારગે થઇને આવ્યા પાતાળે તતકાર, તે ઠેકાણે વિપ્ર દીઠા એક તેજસ્વી વીશાળ. ૧૯ તેણે શીર ઉપર મુક્યું છે વડનું પાંદડું સાર, પર્ણકુટી વિના બેઠા છે તપ કરવા તે ઠાર. ૨૦ એવું દેખી હરીને પુછી અરજુને એક વાત, અરે પ્રભુ આ મુનીવર કેરૂ કામ જુઓ સાક્ષાત. ૨૧ રહેવાનો આશ્રમ નથી બાંધ્યો નથી કોઇ માણસ પાસ; વિકળ પુરૂષની પેઠ મુક્યું માથે પત્ર પ્રકાશ. ૨૨ ત્યારે કૃષ્ણ કહે કીરટી નથી ગાંડા મુનીરાજ, એમનાં દર્શન કરવા માટે ચાલો જઇએ આજ. ૨૩ એમ કહીને આવ્યા ત્યાંતો અરજુનને જગતાત, વળતી મુનિને પાયે લાગ્યા પ્રેમ થકી સાક્ષાત. ૨૪ ત્યારે વિપ્રે હરીને દેખી કીધો નમસ્કાર, ભાવ કરી ઉઠીને

મળીઆ વરત્યો જયજયકાર. ૨૫ તે સમે કરજોડી કહે છે કુંતા કેરો તંન, અહો વિપ્ર કેમ પત્ર ધર્યું છે શીર ઉપર પાત્રંન. ૨૬ એવું સાંભળી બગદાલભ્ય તો બોલ્યા તેણે ઠાર, થોડું જીવ્યા માટે ભાઇ નથી બાંધ્યું ઘરબાર. ૨૮ ત્યારે અરજુન કહેવા લાગ્યો મુનીવરને નીરવાણ, તમારા આયુષ્ય તણું તો કેટલું છે પ્રમાણ. ૨૮ એટલે હાસ્ય કરીને બોલ્યા મુનીવર તેણે ઠાર, અરજુનને સંભળાવા લાગ્યા આયુષ્યનો વીસ્તાર. ૨૯ ચૌદ ઇંદ્રનો નાશ થયે એક મનુનો કાળજ થાય, એવા ચૌદ મનુ ઉપજ્યે દિન બ્રહ્માનો કહેવાય. ૩૦ તેવા સત સંવત્સર જીવી બ્રહ્મા પામે નાશ, તે વેળાએ એક રૂંવાડું તોડું છું પ્રકાશ. ૩૧ એવાં સાડા ત્રણ કોટી છે રોમ દેહમાં રાય, તેટલા બ્રહ્મા નાશ થએ મુજ દેહનિ હાની થાય. ૩૨ એ પ્રમાણે થોડું આયુષ્ય મારૂં તો નિરધાર, તે માટે આશ્રમ નથી બાંધ્યો તજ્યો વળી સંસાર. ૩૩ સર્વકાળ સંસાર વિશેનો શોકને મોહ પમાય, કામ ક્રોધને ગર્વ નડે ત્યમ ભક્તિ જ્ઞાન તજાય. ૩૪ લેણ દેણુથી આવી મળે સઉ પુત્ર અને પરીવાર, તેનું પુરૂ કરવા માટે વધે લોભ અપાર. ૩૫ તે પાપે ફરી દેહ ઉપજે તેમાં પ્રગટે રોગ; દળદરને દુર બુદ્ધી આવે રૂચે નહી કાંઇ ભોગ. ૩૬ એવું સાંભળી સવ્ય સાચીતો સ્તબ્ધ થયો તે ઠાર, અંતરમાંહિ જાણ્યો પોતે જુઠો સૌ વહેવાર. ૩૭ ત્યાર પછી બ્રાહ્મણને કહે છે કુંતા કેરો તંન, કીયા કર્મથી કીયો થાય છે વ્યાધી તો ઉત્પંન. ૩૮ તે સઘળું વીસ્તારી કહોને મુજને આણીવાર, જેથી પુન્યમાં પ્રીતી થાયે પાપ ન થાય લગાર. ૩૯ ॥ વલણ ॥ એવુ સુણીને બોલીયા રાજી થઇ રૂષીરાયરે, દુર્ગો કહે તેતો કહે કર્મ તણો મહીમાયરેરેરે. ૪૦ ઇતિ શ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વિરચીતે મહાભાર- થાંતર ગત અશ્વમેધ પર્વણી બગદાલભ્ય અરજુન સંવાદો નામ સપ્તવિંશો અધ્યાયઃ ॥ ૨૭ ॥

કડવું ૨૮ મું.

॥ રાગ મારૂ ॥ મુની કહે સુણ કુંતા કુમાર, કહુ કર્મનો તુંને પ્રકાર; સુણી ઉપજે જે થકી ત્રાસ, થાય સંસાર દેખી ઉદાસ. ૧ મદ્યપાન કરે જંન જેહ, દંત રોગી થશે વળી તેહ; અભક્ષા ભક્ષ જે પ્રાણી કરે, ગુલ્મ વાયુને રોગે તે મરે. ૨ ઉચ્ટર મુખે જસે પીયે પાણી, તેને કસી નડે

નિરવાણી; બિલાડીનું ખાધેલું જે ખાય, તેના મુખની વાસ ગંધાય. ૩ ભક્તિ ભેદ કરે જન જેહ, વિના કારણથી તોડે સ્નેહ; કરે કંકાસ જમતાં અજોગ, તેને થાશે અજીરણ રોગ. ૪ અતીથી આવેલો પાછો ફરે, મંદાગ્નિ વાયુ તેને વિસ્તરે; વિખ ખવરાવીને રાજી થાય, તેતો વાન્તિને રોગે પીડાય. ૫ વાટ પાડી લુટે નરનાર, થાય પાંગળો તે નિરધાર; મિથ્યા વહનારા જેટલા જંન, કફ રોગી થશે ક્ષીણ તંન. ૬ દ્વેશ રાખીને દીલમાં દુભાય, તેની નિરબળ રહે નત્ય કાય; પરીતાપ તણું રચે મુળ, મંદ મંદ આવે તેને શુળ. ૭ અગ્નિ મુકી બાળે ઘરબાર, તેને રોગ થશે અતિસાર; ધર્મશાળાને દેવ સદંન, મુત્ર વિષ્ટા કરે તેમાં જંન. ૮ બંધ કોષ્ટ પડે તેને સાર, દુઃખ પામે તે પ્રાણી અપાર; ગર્ભપાત કરે નારી જેહ, રેહેશે વાંઝણી જક્તમાં તેહ. ૯ વ્રદ્ધ બાળ ગુરૂ પહેલું ખાય, તેને ચુંક તણો વ્યાધી થાય; દેવ મંદિરનું કડ સ્થાન, તેને આળ ચડે છે નિદાન. ૧૦ પક્ષપાત કરે જન જેહ, મારામારી કરે ભંગ દેહ; ત્યાગી થઇ ભોગવે અબળાય, તેને પક્ષાત વાયુ તો થાય. ૧૧ એક દ્રષ્ટીએ જુવે જે ઘણું, એક લોચન જશે તે તણું; ચોરે પુસ્તક બોલે અન્યાય, જન્મ અંધ પ્રાણી તેતો થાય. ૧૨ દેવ બ્રાહ્મણનું ખાય ધન, તેનું પત્યથી પીડાય તંન; ત્રાંબુ ચોર્યાથી રક્ત વિકાર, પાંડુ રોગી કાંસુ હણનાર. ૧૩ સોનું ચોરે તે કુબડો થાય રૂપું ચોર્યાથી કોડીલી કાય ધ્રત તેલ ચોરે નરનાર, તેના સાંધા રહે નીરધાર. ૧૪ અંન વસ્ત્ર ચોરે મતિ પાપ, થાય દરિદ્રી તેતોજ આપ; શસ્ત્રનો ચોર કાયર હોય, શીળી ચાઠાં પડે દેહમાંય. ૧૫ જુઠી સાક્ષી પુરી લાંચ ખાય, તેતો બોબડો રહે દુષ્ટ કાય; માતાની સાથે કરે ગમંન, થાય વ્યંઢળ તેનું તો તંન. ૧૬ ગુરૂપત્નિનો જે કરે સંગ, મુત્રકૃત્સ થશે તેને અંગ; કન્યા કુંવારી હશેજ તેહ, તેને ભોગવશે પાપી જેહ. ૧૭ રક્તકોડ થશે તેની કાય, તેમાં જીવ પડી ફોલી ખાય; ભગિની જોડે ભોગવે ભોગ, તેને તો થશે ક્ષયનો રોગ. ૧૮ ભ્રાત પત્નિ સંગાથે જે રમે, તેને રક્ત પીત રોગ દમે; મિત્ર પત્નિને ભોગવે નર, તેનું વારે વારે ભાગે ઘર. ૧૯ ગોત્ર ગમની અતી પાપી થાશે, હર્ષ રોગથી તેતો પીડાશે; વિધવા તણો કરે વિહાર તેને વિસ્ફોટક થશે સાર. ૨૦ પુત્ર પત્નિનું પાપ અપાર તેથી સુળ થશે નિરધાર; પતિવ્રતાને

ભોગવે જેહ, તેને થાય છે દુષ્ટ પ્રમેહ. ૨૧ પશુ સંગાથે આચરે કામ, રહે મુરખો તે અભીરામ; પાખંડી થઇને જે પુજાય, તેને રોગ જળંધર થાય. ૨૨ રાખે વિસ્વાસ તેને જે વાય, તેની થાશે કહો દર કાય; સમ ખાઇને બોલે અસત્ય, તેની તો થાશે વીકળ મત્ય. ૨૩ રહ્યું પ્રાશ્ચીતમાં ઘણું દુઃખ, પુન્ય દાનથી પમાય સુખ; વારે વારે અવતરવું ને મરવું, લક્ષચોરાશી કુંડમાં ફરવું. ૨૪ જ્યારે સંસાર સરવે તજાય, આશા તૃષ્ણાને લોભ હણાય; થાય જીવને શીવનું જ્ઞાન, ત્યારે મુક્તિ આપે ભગવાન. ૨૫ માટે પાંડુ રાજાના કુમાર, મુકયું પાંહડું માંથે મેં સાર; એવાં સુણી મુનીનાં વચંન, પામ્યો વિસ્મય તો અરજુન. ૨૬ માન્યો કાળ તણો ભયભારી, મટયો ગર્વને તૃષ્ણા નીવારી; લાગ્યો બ્રાહ્મણને પછી પાય, જાણી ઇશ્વર જેવા તદાય. ૨૭ પછી મુનીએ આશીશ દીધી, દેવકી સુતની પુજા કીધી; ત્યાંથી ચાલ્યા પછી નીરધાર, સવ્યસાચીને સરજનહાર. ૨૮ ફરી પાતાળ માંહી કેકાણ, પછી આવીયો પૃથ્વીમાં જાણ; નિકળ્યા સૌ બારણે ત્યારે, પાંચ મહારથી સુદ્ધાં તે વારે. ૨૯ આવ્યા ફોજ હતી તેણે ઠામ, કર્યો તે ઠેકાણે વિશ્રામ: ત્યાંથી અસ્વ ચાલ્યો નિરધાર, કુરૂપુરીને મારગે સાર. ૨૦ સૈન્ય સરવે પુઠે પળાયું, એટલે હસ્તીના પુર આવ્યું; ગયા આગળ શ્રી જુગદીશ, મળ્યા ધર્મને પુરણ ઇશ. ૨૧ કહી ખબર તો તેણીવાર, આવ્યા અરજુનજી નીરધાર; સુણ્યો સંદેશો એવો જે વારે, આવ્યા ભુપતિ ભાગોળે ત્યારે. ૨૨ સામા સામી મળ્યા બેઉ ભ્રાત, પછી સૌને મળ્યા નૃપ નાથ; વાજતે ગાજતે તેણીવાર, આવ્યા નગ્રમાં લેઇ તોખાર. ૨૩ પછી દીક્ષા યુધિષ્ટીરે લીધી, સર્વે વિપ્રની પુજાતો કીધી; આપે આહુતી કુંડની માંય, વેદ મંત્ર ભણે વિપ્ર ત્યાંય. ૨૪ આવ્યા તેત્રીસ કોટી ત્યાં દેવ, સીદ્ધાચારણ કિન્નર એવ; થયા ભુપતી ભેગા તમામ, હૈયે હૈયું દળાય તે ઠામ. ૨૫ પુર્ણાહુતી સમો થયો જ્યારે, અસ્વ વધેર્યો રાજાએ ત્યારે; થયો દિવ્ય સ્વરૂપે કેકાણ, ગયો સ્વર્ગ વીશે નીરવાણ. ૨૬ તેનો દેહ હતો વળી જેહ, હોમ્યો બ્રાહ્મણે યજ્ઞમાં તેહ; પછી ભુપતીએ નિરધાર, આપી દક્ષણા વિપ્રને સાર. ૨૭ લખી શાસ્ત્ર વિષેતો જેટલી, આપી અવનીપતિએ તેટલી; પછી કરવા અવભ્રથ સ્નાન, થયા તૈયાર સર્વે તે સ્થાન. ૨૮ ધર્મ દ્રૌપદીને વાયુ તંન,

સુભદ્રાની સાથે અરજુન; રૂક્ષ્મણીને દ્વારીકાં નાથ; એવી રીતે ચાલ્યા સઉ સાથ. ૨૯ સામા સામી ઉડાડે ગુલાલ, છાંટે હળદરને દધિ ભાળ; વાગે વાજીંત્ર ત્યાં નીરધાર, કરે વિપ્રતો વેદ ઉચ્ચાર. ૩૦ ॥ વલણુ ॥ એવી રીતે ચાલીઆ અવભ્રથ કરવા કાજરે; દુર્ગો કહે તે સોભતા જાણે સુરપતી રાજરેરેરે. ૩૧ ઇતી શ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વિરચીતે મહાભારથાંતર ગત અસ્વમેધ પર્વણી રૂષિણી કર્મ મહીમા કથનો નામ અષ્ટાવિસો અધ્યાયઃ ॥ ૨૮ ॥

કડવું ૨૯ મું.

॥ રાગ સામેરી ॥ વૈશંપાયન એણીપેર બોલ્યા સુણ સતવાદી રાય, વળતી સૌને તેડી ચાલ્યા યુધિષ્ઠિર નહાવાય. ૧ સરીતા ઉપર આવી કીધું સર્વે મળીને સ્નાન; ત્યાર પછી બ્રાહ્મણને આપ્યાં તે વેળાએ દાન. ૨ એવી રીતે અવભ્રથ કરીને ભુપતી ચાલ્યા ત્યાંય, તે સમે યુધિષ્ટીરને તો ગર્વ થયો મનમાંય. ૩ એટલામાં એક નોળવો આવ્યો ઉભો તેણે ઠાર; તેતો અરધો સોનાનો છે સોભાનો નહીં પાર. ૪ તેને દેખી ધર્મે પુછયું ધીરજ રાખી મંન, અરે ભાઇ શી રીતે થયું હેમ તણું તુજ તંન. ૫ ત્યારે નોળવો કહેવા લાગ્યો હરી ઇચ્છાથી તેહ. વિપ્ર તણું એઠું અડકયાથી બનીઓ આવો દેહ. ૬ એવું સાંભળી ધર્મ બોલીયા ખરે-ખરી કેહે વાત, કીયા વિપ્રનું એઠું અડકયું તેતો કહે સાક્ષાત. ૭ ત્યારે નોળવો કહેવા લાગ્યો અદભુત એ વિલાસ, કામ્યક વનમાં રહું છું હું તો પેલા રૂષીની પાસ. ૮ શીલોંછ વૃતી તે તો પાળે ભજતા શ્રી ભગવાન, તેને ઘેર એક સંત પધાર્યા ઇસ્વર રૂપ નિદાન. ૯ તેમને દેખી પેલા મુનીએ કીધો નમસ્કાર, ત્યાર પછી જમવા ઉઠાડયા પ્રેમ થકી નીરધાર. ૧૦ ત્રણ માણુસ તે મુનીને ઘેર છે તેટલું રાંધ્યું અંન, એ સઘળું સંતે આરોગ્યું પછી સંતોષ્યા મંન. ૧૧ મુનીવરના ઘરનાં માણુસે કીધો ત્યાં ઉપવાસ, તદપી કંઇ ઉદ્વેગ ન પામ્યાં અંતરમાં ઉલ્લાસ. ૧૨ તેવારે બ્રાહ્મણે હોળ્યું એઠું બારણે સાર, તે તો મારા ઉપર પડીયું નીશ્ચે ધર્મ કુમાર. ૧૩ જેટલા વપુમાં એઠું અડકયું થયો તેટલો રાય, બાકીનો અમુલો રહ્યો સત્ય કહો એ ન્યાય. ૧૪ મેં જાણ્યું યુધિષ્ઠીર કેરા પુન્ય તણો

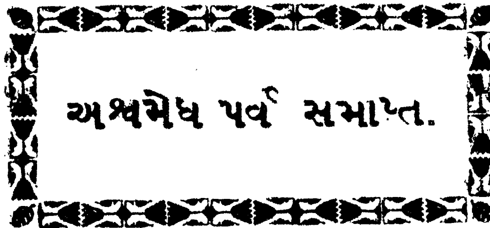
નહીં પાર, તે માટે ત્યાં જઇને આળોટ્યું યજ્ઞ વિષે નીરધાર. ૧૫ એવું સમજી આળોટ્યો હું યજ્ઞ વિષે રાજંન, તો પણ તેનો દેહ થયો નહીં હેમનું આખું તંન. ૧૬ માટે વિપ્ર તણા એંઠાથી યજ્ઞ તમારો જેહ, તેતો તુચ્છ ઘણો રાજાજી તેમાં નહીં સંદેહ. ૧૭ એવું સાંભળી યુધિષ્ઠિરનો ગર્વ મટયો તે કાળ, અંતરમાં અતિ વિસ્મય પામ્યા પાંડુ નૃપના બાળ. ૧૮ વળતી પેલો નોળચો ત્યાંથી પામ્યો અંતર્ધ્યાન, ત્યાર પછી મુકામે આવ્યા કુંતાના સંતાન. ૧૯ તે ઠેકાણે યુધિષ્ઠિરે વહેંચ્યો શુભ શીરપાવ, જેવું જેને જોઇએ તેવું આપ્યું આણી ભાવ. ૨૦ બ્રાહ્મણને પણ ઘટે તે ટલું દ્રવ્ય આપ્યું સાક્ષાત, એવી રીતે યજ્ઞ કરીને ભુપ થયા રળીઆત. ૨૧ ॥ વલણ ॥ યજ્ઞ કથા પુરી થઇ પોહોંચ્યા મનના કોડરે; શ્રોતા સઉ ભાવે વદો જય જય શ્રી રણછોડરેરેરે. ૨૨ ઇતી શ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વીરચીતે મહાભારથાંતર ગત અસ્વમેધ પર્વણી ધર્મસ્ય ગર્વ ભંગો નામ એકોનત્રીસો અધ્યાય. ૨૯

કડવું ૩૦ મું.

॥ રાગ મારૂ ॥ બોલ્યા વૈશમપાયન વાણ, સુણો ભુપ ચતુર સુજાણ; યજ્ઞ કર્યા પછી તેણે ઠાર, રાજ્ય ભોગવે ધર્મ કુમાર. ૧ એવામાં ત્યાં બે વિપ્રના બાળ, આવ્યા વઢતા વઢતા તેણે કાળ; તેને યુધિષ્ઠિરે પુછી વાત, કેમ વઢો છો વિપ્ર સાક્ષાત. ૨ સુણી બોલ્યો ત્યાં બ્રાહ્મણ એક, જેનો સત્ય વિષે ઝાઝો ટેક; અહો ભુપતી સાંભળો વાણ, કહું હકીકત હું પ્રમાણ. ૩ મારૂં ખેતર સુંદર જેહ, સોંપ્યું આવા આ વિપ્રને તેહ; તેમાંથી જડયો છે એને માલ, મહારો ભરેલો ચરૂ વિશાળ. ૪ તેને નાંખી ગયો મારે ધામ, કર્યું અણ ઘટતું એવું કામ; મારા ભાગ્યનું હોય જો ધંન, તોતો મુજને જડે રાજંન. ૫ એની પાસેથી મારેજ સાર, હાણ લેવા તણો અધિકાર; માટે અરજી સુણીને ભુપાળ, સંઘરાવો આ જડેલો માલ. ૬ એવું સાંભળ્યું વાકય જે વારે, પ્રતિવાદી બોલ્યો વિપ્ર ત્યારે; અરે રાજાજી કરો વિચાર, મુને માલ જડયો એહ સાર. ૭ પણ ખેતર એનું કહેવાય, માટે મારાથી કેમ રખાય; એના વૃદ્ધોનું દાટેલું ધંન, નિશ્ચે નીકળ્યું એહ રાજંન. ૮ એનો અધીકારી છે એ આપ, મુને વાર-

રતાં બેસે પાપ; પાકે ખેતરમાં જે રસાળ, તેનો માલીક હું તો ભુપાળ. ૯ ફાવે તે કરો ધર્મ કુમાર, તોય દ્રવ્ય એ નથી લેનાર; એવું સુણી યુધિષ્ઠિરે ત્યાંય પુછયું કૃષ્ણને સભાની માંય. ૧૦ અહો જક્તપતી જદુ-રાય, આનો ન્યાય તો શી રીતે થાય; દ્રવ્ય સોંપવું એ કોને આજ, તેનો ઉત્તર કહો મહારાજ. ૧૧ કર્યો તે સમે કૃષ્ણે વિચાર, હાલ દ્વાપરયુગ છે સાર; કળી બેસવા કરો પ્રકાશ, હજુ બાકી રહ્યો એક માસ. ૧૨ એવું સમજીને દેવાધી દેવ, કહે ધર્મનેતો તતખેવ; નાંખો આ સમે મુદત રાય, ત્રીસ દહાડા પછી થશે ન્યાય. ૧૩ રાખો ત્યાં સુધી કબજે ધંન, હાલ કાઢી મુકો વિપ્ર તંન; એવું સુણીને પાંડુ કુમારે, કર્યો વાયદો વિપ્રને ત્યારે. ૧૪ એક માસ પછી દ્વીજ દેવ, પાછા આવજો અહીં તતખેવ; થશે તે દહાડે તમારો ન્યાય, એમ કહીને આપી રજાય. ૧૫ ગયા બ્રાહ્મણ તો પછી ઘેર, ખાન પાન કરે ખુશી ભેર; વીત્યો એવામાં માસ તે ઠાર, બેઠો કળીયુગ નીરધાર. ૧૬ ત્યારે ખેતરવાળો જે વિપ્ર તેણે વિચાર્યું મનમાં ક્ષીપ્ર; જાણી જોઈ હું મુરખો થયો, દ્રવ્ય આવેલું સોંપવા ગયો ૧૭ માટે કચેરીમાં વહેલો જાવું, ભુપતિને કહી ધન લાવું; એવામાં બીજે વિપ્રે તે ઠાર, કર્યો અંતરમાંહી વિચાર ૧૮ અહો કેવો હું ભોળીઓ જંન, જડેલું ગયો આપવા ધંન; હવે ધર્મને સમજાવી પેર, દ્રવ્ય લાવું બધું મારે ઘેર. ૧૯ એવો વીચાર કરીને મંન, ચાલ્યો ઉતાવળો દ્વીજ તંન; તેણે સમે ખેતરનો પતી, મળ્યો મારગમાં મહામતી. ૨૦ બેઉ ભેગા થઇ પછી ત્યાંય, આવ્યા રાજ સભા કેરી માંય; યુધિષ્ટિરને દેઇ આશીશ, કહેવા લાગ્યા પછી તેણે દીશ. ૨૧ ખેતરવાળો કહે મારોછે માલ, માટે આપો મુને મહીપાળ; ત્યારે ખેડુત બ્રાહ્મણ જેહ, કહેવા લાગ્યો રાજાનેજ તેહ. ૨૨ દ્રવ્ય જડેલું છે તે તમામ, આપો ભુપ મુને આણે ઠામ; એવી બે જણની સુણી વાણ, કર્યો ન્યાય પ્રભુએ પ્રમાણ. ૨૩ અરધું અરધું વેહેંચીને તે ઠાર, દ્રવ્ય આપ્યું બ્રાહ્મણને સાર; પછી આજ્ઞા માગી જગનાત, આવ્યા દ્વારકાં વિશે સાક્ષાત. ૨૪ રાજ્ય કરેછે ધર્મ ભુપાળ, સુખ સર્વેને ત્યાંતો વિશાળ, માગ્યો વરસે છે મેઘ તે ઠાર, દુધ ગાયો કરેછે અપાર. ૨૫ રોગ હળદરને ચોર જેહ, નડે, નહી કોઇ-

નેજ તેહ; સર્વકાળે ફળે તરૂ સાર, તેમ પાપ ન થાય લગાર. ૨૬ ॥ વલણ ॥ એવી રીતે પૃથ્વીમાં સુખ પામે પ્રજાયરે, દુર્ગા કહે પછી ધર્મતો વ્યાસની પાસે જાયરેરેરે. ૨૭ ઇતીશ્રી પાંડવ ચરીત્રે કવી દુરગાશંકર વિરચિતે મહાભારથાંતર ગત અસ્વમેધ પર્વણી ધર્મ સભામાં વિપ્રયો; કૃષ્ણેન ન્યાય કૃતો નામ ત્રીસો અધ્યાય. ૩૦

સરકારી નિશાળના અનુભવી ગ્રેજ્યુએટ શિક્ષકના હાથથી આવી જાતનું કોઈપણ પુસ્તક લખાયું હોય તો તે ફક્ત આજ છે.

ધી ગાઈડ ટુ

ઇંગ્લીશ ટીચર.

પોતાની મેળે ઘેર બેઠે વગર માસ્તરે થોડા વખતમાં અને થોડી મહેનતમાં રીતસર અંગ્રેજી શિખવું હોય તો ધી ગાઇડ ટુ ઇંગ્લીશ ટીચર જરૂર ખરીદજો. અક્ષર જ્ઞાન તાર, કાગળ અરજીઓ વગેરે લખતાં વાંચતાં શીખવા માટે આ પુસ્તક ઘણુંજ ઉમદા સાધન છે, આ પુસ્તકની અંદર હરેક વિષયની સમજ, એવી સારી અને સરળ રીતે આપવામાં આવી છે કે, ગમે તેવા શિખાઉ માણસને પણ સમજતાં જરાએ મહેનત પડતી નથી. બીજાઓની માફક આ પુસ્તકના જુદા જુદા ભાગો કર્યા નથી પણ એકજ પુસ્તકની અંદર જરાએ જરા ઉપયોગી બાબતોનો સમાવેશ ઘણીજ બાહોશીથી કરવામાં આવ્યો છે. વધુ તારીફ ન કરતાં એક વાર ચોપડી મગાવી ખાત્રી કરવા અમો ભલામણ કરીએ છીએ. કી. રૂ. ૧॥ પોસ્ટેજ માફ.

બીજી કોઈ પણ જાતની ચોપડી જોઈતી હોય તો એક આનાની ટીકીટ બીડી અમારું મ્હોટું સુચીપત્ર મંગાવો.

બુકસેલર સાકરલાલ બુલાખીદાસ,

ઠે. રીલીફરોડ—અમદાવાદ.